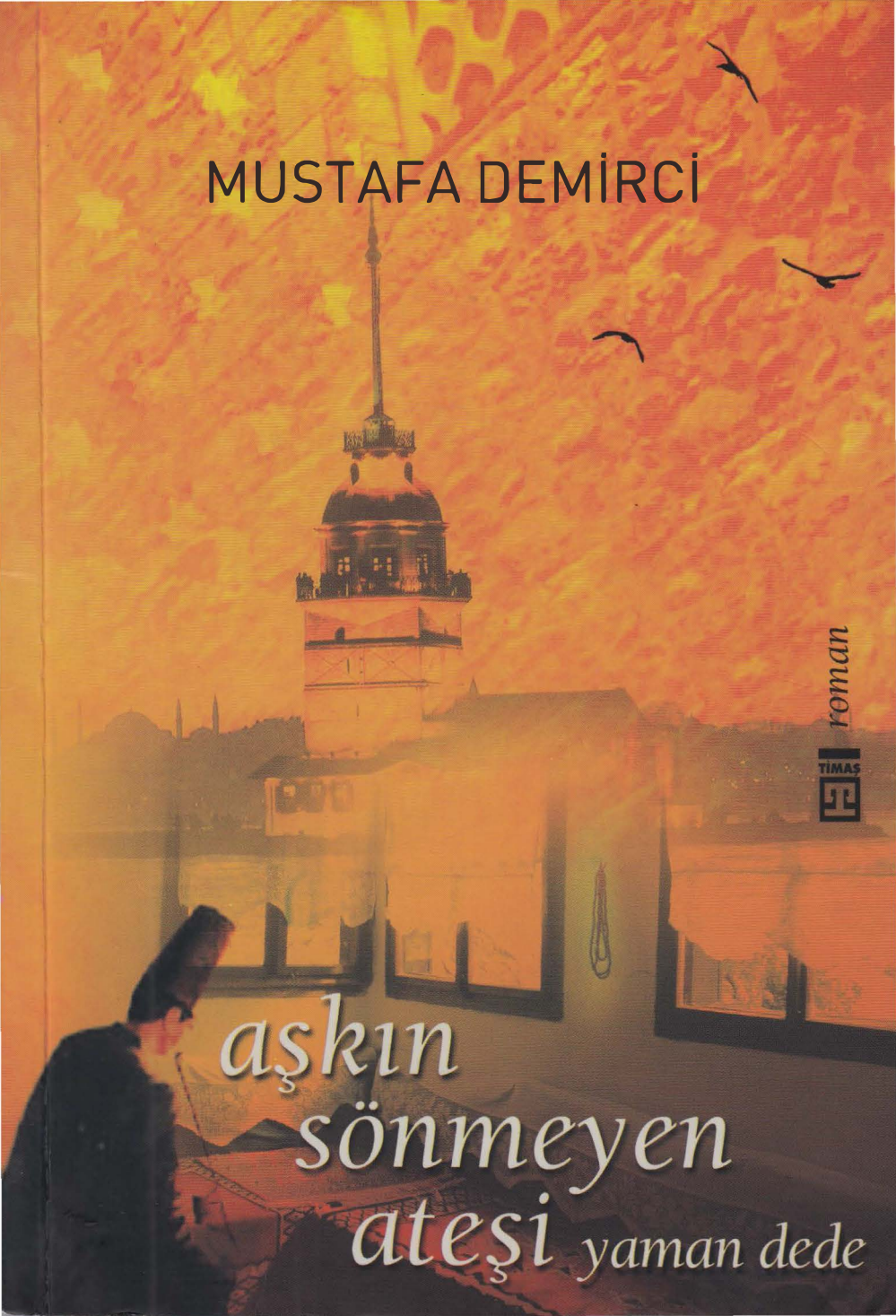
MUSTAFA DEMİRCİ

roman

TİMAŞ

aşkın sönmeyen ateşi yaman dede

aşkın sönmeyen ateşi
yaman dede

MUSTAFA DEMİRCİ

aşkın sönmeyen ateşi
yaman dede

MUSTAFA DEMİRCİ

Bu kitap
***Emine Eroğlu**'nun yayın yönetmenliğinde,*
***Esma Ürkmez**'in editörlüğünde*
yayına hazırlandı.
*Kapak tasarımı **Ravza Kızıltuğ**,*
*mizanpajı **Sibel Yalçın***
tarafından yapıldı.
1. baskı olarak 2007 Eylül ayında yayımlandı.
Kitabın Uluslararası Seri Numarası
(ISBN) : 978-975-263-626-2

Baskı ve cilt:
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa-Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 482 11 01

TİMAŞ YAYINLARI

***İrtibat :** Alaykoşkı Cad. No.: 11*
Cağaloğlu / İstanbul
***Yazışma :** P.K. 50 Sirkeci / İstanbul*
***Telefon :** (0212) 511 24 24*
***Faks :** (0212) 512 40 00*

www.timas.com.tr
timas@timas.com.tr

TİMAŞ YAYINLARI/1705
ROMAN/103

©Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Timaş Yayınları'na aittir.
İzinsiz yayınlanamaz.Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

aşkın sönmeyen ateşi
yaman dede

MUSTAFA DEMİRCİ

TİMAŞ YAYINLARI
İSTANBUL 2007

MUSTAFA DEMİRCİ

1969 Yahyalı/Kayseri doğumlu. 1993'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni, 1996'da aynı üniversitenin "Tasavvuf Tarihi" bilim dalındaki Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. Üniversite sonrası Kadıköy İmam Hatip Lisesi'nde bir süre öğretmenlik, özel radyoların yaygınlaştığı dönemde radyo programcılığı ve bir süre Samanyolu TV'de *Gülbeste* isimli tasavvuf müziği programı yaptı. Okul yıllarında başladığı müzik faaliyetlerine "Marmara Üniversitesi Tasavvuf Musikisi Korosu" ile devam etti ve ilk albümünü *Göçtü Kervan* isimli çalışmasıyla1990 yılında gerçekleştirdi. Tasavvuf neşvesini kendi söz ve besteleriyle yaptığı daha sonraki albümlerine de taşımaya çalıştı. *Yitik Sevda, Yed-i Beyza, Dem Bu Dem, Aşka Dair, Ahuzar, İnleyen Bir Nâyım, Selam Sana* isimli albümleri sanatçının en çok bilinen çalışmaları arasındadır. Farklı dergilerde yayımladığı yazılarını ilk kitap olarak *Aşk Kağıda Yazılınca*'da topladı. Evli ve iki çocuk babası olan Mustafa Demirci, halen müzik çalışmalarını Beyza Müzik Yapım'da sürdürmekte ve yazmaya devam etmektedir.

Kitapları:

Aşkın Hükümranlığı (2003)
Aşka Kağıda Yazılınca (2004)

İÇİNDEKİLER

selamsız'da bir yolcu / 7

elmas çocuk "diyamandî" / 11

gizemli yolcu / 15

mevlâna'dan mevlâ'ya / 17

neyin feryadı / 21

kar tanelerinin aşkı / 25

sınavların en güzeli / 29

ruhları şekillendiren şehir / 33

kin kapısı'nda bir barış güvercini / 37

hidayete doğru / 45

bahtiyar sürgün / 51

dört kapı / 55

sonsuzluk bestesi /59

gurbet içinde gurbet / 65

üsküdar'da bir dede / 71

mesnevî beni bitirdi / 79

ben rüzgârım sen ateş / 87

mehtap sonat'ı / 91

genç avukatın çıkmazları / 95

nevniyâz / 99

ilahî randevu / 109

buyur kulum / 113

mihrab'dan yükselen teselli / 117

aşk sarhoşu / 123

cehennemden kaçan adam / 125

tek kimlik / 131

dede'nin ilaâhî aşkı / 137

kırk vesvese dede / 141

eyyûb yolu / 145

mehmet kadir keçeoğlu / 151

mahvolur bir gün vücudum / 155

elveda! / 159

selamsız'da bir yolcu

Üsküdar...

Keskin ayazı, dondurucu soğuğuyla dramatik bir Şubat gecesi... Gecenin koyu karanlığında diz boyu yükselen beyaz karlar. Üsküdar'ın emektar yokuşlarından Selamsız, elli beş yaşında bir Dede'yi ağırlıyor... İsminin aksine bağrına basarcasına selamlıyor Dede'yi. İskeleye uzanan bu yol kim bilir kaç yolcuyu uğurlamıştır vapura... Kaç selamsızı barındırmıştır bağrında... Kim bilir kaç yolcu, kaç defa bu yokuşu adımlamıştır boylu boyunca...

Ancak bu yolcu başkadır. Dede'nin yolculuğu diğer yolcu ve yolculuklardan çok farklıdır. Bir garip yolcudur Dede, aşk yolunda... Evinden ayrılırken söylediği son sözler dolaşmaktadır dilinde... Acıtmaktadır yüreğini, aşk tadında...

"*Aşkımın bedelidir bu yaşananlar. Sizler sakın üzülmeyiniz. Aşk, ıstırapsız olmaz. Size de acı vermeye hakkım yok. Bu ev ve içindekiler size kalsın. Elveda!*"

Ağzından en son dökülen bu sözlerdir ayrılık vaktinde... Elveda! Yürek burkan, acı bir kelime. Kışın ayazı, Temmuz'un yazı gibi. Kime, neye ve ne içindi bu veda? Bu garip yolcu neleri feda etmişti aşkı uğruna? Selamsız, gece kadar ketum ve sessizdi. Belli ki hiç bir şey bilmiyordu bu konuda...

Çok bilinmeyenli bir denklemin tam ortasında duruyordu gece. Sanki bilmediğini bilmenin sükûneti vardı üzerinde. Dede evinden bir hayli uzaklaşmıştı. Ancak evi henüz gözden kaybolmamıştı. Dönüp bakmak ihtiyacı hissetti birden. Odasından çıkarken açık bıraktığı lamba henüz sönmemişti. Eşi ve kızı, evinden sadece ceketini alıp çıkan dedenin gidişiyle perişan vaziyetteydi. Ancak elden ne gelir, her iki taraf da bir seçim yapmıştı. Onlar Dede'nin hidayet çağrısına uymamanın, o, otuz yıl boyunca gizlediği aşkını resmen ilan etmenin bedelini ödüyordu. Elbette bu aşk sıradan bir aşk değildi. Olamazdı da. Ezelde verilmiş bir sözün karşılığı idi. Beşik kertmesi gibi, dönüşü olmayan bir sözdü. Bu, aşkın bir şifreydi. Her fıtrata kodlanmış, üç harf beş noktadan oluşan sonsuzluk şifresi. Her inanmış ruh bu şifre uğruna bir şeyler feda etmek zorundaydı. Boyutları aşkının gücüne paralel, gönüllü bir fedakârlıktı bu...

Dede, ruhunu bedeninden koparıp göklere salmışçasına hafif, gökyüzünün bütün kandillerini sırtlanmışçasına ağır bir ruh hali içinde yoluna devam etti. Gece olmasına rağmen beyazın siyaha olan üstünlüğü fark edilebiliyordu. Dede, kendisini sabahın ışıklarını beklemeden aydınlığa kavuşmuş gibi hissetti. Karanlıklara inat yolunun aydınlığa çıkacağından emindi. Ve emin adımlarla Selamsız'dan aşağıya doğru süzülmeye başladı.

O, mutluluğu aile ocağında aramış, orada bulabileceğini sanmıştı. Ailesi ile mutlu bir yuva da kurmuştu. Ancak bu mutluluk ebedi mutluluğun peşinde olan Dede için yeterli değildi. Çünkü bu saadetin temeli beşeri duygularla ve dünyevi ihtiyaçlara sınırlıydı. Onun istediği mutluluğun sınırları, geçici dünya hayatının ötesinde, ezelî ve ebedî dayanağı olan bir gerçekliğe sahipti. Bu yüzden derdini anlatmakta zorlanmıştı. Evliliği boyunca, ilahî gerçekliğin peşinde sürüklendiği halde bu halini hiçbir zaman ai-

lesi ile paylaşamamıştı. Paylaşmak istedi. Ama her defasında olumsuz tepkilerle karşılaştı. Onların kalplerini çevreleyen duvarları aşması o kadar zordu ki!.. Onları aşmış olsa bile Patrikhane duvarlarını aşması imkânsızdı.

Dede, yuva dağıtmayı maharet sayan Patrikhane'nin taş yürekli din adamlarına inat, merhamet, sevgi ve şefkat yüklü pamuk gibi bir kalbe sahipti. Annesi bu güzel duyguları, o henüz dört-beş yaşlarında küçücük bir çocukken kalbine kazımıştı. O da her insan gibi, en sıkıntılı anlarında annesini hatırlardı. Çocukluğunda annesi kendisini uyutmak için kucağına alır, hikâyeler anlatırdı. Daha sonra yanık bir eda ile anlattığı hikâyeyi manzum olarak terennüm ederdi. O yaşlarda annesinden dinlediği, "Fakir Kadın ile Yavrusu"nun hikâyesinden çok etkilenmişti. Hikâyeye göre; fakir bir kadıncağız, kucağında yavrusu ile kırlarda yolunu şaşırmış ve kaybolmuş. Günlerce aç kalmışlar. Nihayet bir çobanla karşılaşmışlar. Çoban onların bu haline acımış ve zavallıya biraz ekmek vermiş. Annesi ekmekten bir lokma dahi almadan kucağında uyuyan yavrusunun uyanmasını beklemiş. Gözlerini açtığını fark edince yavrucağa ekmeğini uzatıvermiş. Yavrucak annesinin de aç olduğunu bildiği için "Sen de ye anneciğim." demiş. Anne yemediği halde; "Ben yedim yavrum, sen devam et." demiş. Böylece ekmeğin tamamını çocuğuna yedirmiş, kendisi aç kalmış.

Dede karanlıkta yürürken bu hikâyeyi dinlediği günleri ve annesini hatırladı. Onun şefkat dolu kucağının minik bedenini kuşattığı günler aklına geldi. Bu hikâyeden sonra terennüm ettiği mısraları hiç unutmamıştı. Çocuksu bir eda ile tekrar etmeye çalıştı. Aslında içinde bulunduğu garipliği ve yalnızlığı hafifletmek istiyordu...

"Çekirgenin kanadında yazısı

Ekmek mi'sten hey ananın kuzusu"[1]

O yıllarda Dede, bu hikâyeyi düşünerek, merdiven başlarında, tenha köşelerde, bazen de annesinin kucağında sessizce ağlardı. Bu duygu hayatı boyunca içinden gitmedi. Ne zaman bir çekirge görse, ya da çekirgeden söz edilse; açlıktan dermanı kesilmiş bir annenin kucağında bitkin yavrusu ile kırlarda dolaştığını görür, annesinin sevgi dolu sesini işitir gibi olurdu. İçi yanar, yüreği burkulur ve derin bir acı hissederdi. Aslında, kalbini yaralayan bu duygu, gönlüne yapılan sevgi, merhamet ve şefkat aşısından başka bir şey değildi.

Bu şefkatle büyüdü Dede. Annesinin kuzusu, gözbebeği, bir tanesiydi. Elli beş yaşında olmasına rağmen o hâlâ kendisini bir ana kuzusu gibi hissediyordu. Kim bilir, şu an yanında olsaydı, ne güzel hikâyeler anlatacak, üşümesin diye kendi elbiselerini ona verecek ve fakir anne gibi davranıp; "ben üşümüyorum yavrum" diyecekti. Bu düşünce bile Dede'nin içini ısıtmaya yetmişti.

1. Ekmek mi'sten; "Ekmek mi istersin?" demektir.

elmas çocuk "diyamandi"

Muhatapları Dede'yi dinlemek istemediler. Daha doğrusu tahammül edemediler. Dinleseler belki anlayacaklardı. Bu farklı yöneliş, bu köklü değişim ve elli beş yaşına kadar dizilen sabır boncuğu kayda değer bir gerekçeye dayanıyor olmalıydı. Gerçeklerin de üstünde olan bir gerçekliğe. Ne yazık ki sesini duyuramadı Dede. Dinletemedi yüreğinin sesini. Oysa bağrında yanardağlar barındıran bu garip âşık, çok küçük yaşlarda dinlemeyi öğrenmişti. Ortodoks Hıristiyan inancına sahip bir ailenin çocuğu olarak önceleri anne ve babasının sözlerini dinlemişti. Ona yapılan telkinler doğal olarak Hıristiyan inancının öğretilerinden oluşuyordu. O zamanlar ismi Diyamandi idi. Diyamandi "Elmas" demekti. Kayseri Rumlarından iplik tüccarı olan babası Yuvan ve annesi Afurani katı bir Ortodokstu. Bu yüzden Diyamandi, ilköğrenimini Rum Ortodoks Mektebinde görmüştü.

Ailesi Kastamonu'ya göç ettikten sonra liseyi burada okuyarak birincilikle tamamlamıştı. Bu yıllar Diyamandi için çok önemliydi. Bu süreç hayatına yön veren değişimin, elli beş yıllık sırrının temellerini oluşturuyordu. Üsküdar sahiline doğru uzayıp giden yokuşla birlikte Dede sanki zamanda yolculuğa çıkmıştı. "Hey gidi Yamandî Molla" dedi kendi kendine, gülümsemeye ça-

lışarak. Sürgüne kadar uzanan yolun başlangıç günlerine gitmişti birden. Ne var ki, yüzüne vuran Şubat soğuğu izin vermedi tebessüm etmesine. Gülümsemesi anlamsız bir ifadeye dönüşmüştü yüzünde. Aldırmadı Dede. O zaten az gülen çok ağlayan bir insandı. Rüştiye'de okurken arkadaşları takmıştı "Yamandî Molla" ismini. Haksız değillerdi aslında. Diyamandi çok çalışkan, meraklı ve bir o kadar da başarılı bir öğrenciydi. On üç yaşında Rüştiye'nin birinci sınıfına devam ediyordu. Rum Ortodoks camiasından sevimli bir Anadolu çocuğuydu ve sınıf numarası 300'dü. İlginç olan şey, okuldaki tek gayrimüslim aile çocuğunun da Diyamandi olmasıydı. Bu sınıfta Arapça ve Farsça dersleri başlıyordu. Diyamandî Türk Edebiyatı, Arapça ve özelikle de Farsça derslerine çok düşkündü. Rüştiye ikinci sınıfa geldiğinde bu ilgi ve sevgi had safhaya ulaşmıştı. O günlerde hocası Şark İslâm klasikleri arasında çok önemli bir yeri olan Şeyh Sadi'nin Gülistan'ını okutmaktaydı. Sadi'nin inci tanelerini andıran sözleri ve hikâyeleri bütün öğrencileri mest ediyordu. Diyamandî'ye gelince; o bu dersleri bir gül bahçesine girmenin zevki ile takip ediyor, âdeta kendinden geçiyordu. Hocasının ara sıra kara tahtaya yazdığı manzumeler de cabası. Aslında Diyamandî, Farsça'nın şahsında İslâm inancının derin izlerini taşıyan mısralara sinmiş vahye ilgi duyuyordu. On üç yaşında henüz bozulmamış tertemiz fıtrat sahibi olan bu sevimli çocuk, içinde bulunduğu durumun farkında değildi. Aslında bu "*farkında olduğunun farkında olmamak*"tı. Ancak onun farkında olduğu şey; Sadi'nin sözlerindeki engin mana ve insanı kalbinden yakalayan metafizik derinlikti. Sadi İslâm inancı ile yoğurduğu kitabında yer alan en güzel mısralarında Allah'a inancın hemen ardından "Adem" olmanın sırlarına ve sorumluluğuna değiniyordu:

"*Adem oğulları bir vücudun uzuvları gibidir. Çünkü bir cevherden yaratılmıştır hepsi. Ne zaman ki bir uzva bir dert erişse,*

diğer uzuvların da kalmaz huzuru. Sen ki başkalarının mihnetinden elem duymazsın! Sana adam demek hiç lâyık olur mu?"

İnsan olmanın dayanılması güç ağırlığını hissettiren bu sözler Diyamandî'yi çok etkilemişti. Bu sözlerin seslendirdiği mesaj öylesine evrenseldi ki!.. Bu mesaj insanı önceliyor ve insan olmanın gereklerini hatırlatıyordu. Oysa annesi ve babası böyle şeylerden hiç bahsetmemişti. Hatta kendisine, Müslümanlar hakkında hep olumsuz şeyler söylemişlerdi. İnsana bu kadar değer veren bir dinin mensupları nasıl kötü olabilirdi? Üstelik çok sayıda Müslüman arkadaşı vardı ve kendisine de çok iyi davranıyorlardı. Bu durum küçük Diyamandî'nin İslâm dinine olan merakını biraz daha kamçılamaktaydı. İç dünyasında depreşen duyguları çevresindekilere hissettirmemeye çalışıyordu. Özellikle de Farsça hocası, onu çok etkilemişti. Hocası tam bir beyefendiydi. Dersini çok iyi anlatıyor, öğrencileriyle tek tek ilgileniyordu. Bir İslâm büyüğünden söz ederken ses tonunda çok güçlü bir sevgi ve saygı sezinleniyordu. Onlarla öylesine barışıktı ki! Derslerinde, bu örnek şahsiyetlerin sözlerindeki manayı anlatmıyor âdeta yaşıyordu. Diyamandî'nin ruhu, sanki bütün kelimelerin, cümlelerin mana ikliminde kaybolup gidiyordu. Hocası da, Yamandî Molla'nın kendisine karşı duyduğu ilginin farkındaydı. Kimi zaman göz ucuyla onun hareketlerini takip ediyor, her sorusuna özenle cevap vermeye çalışıyordu. Bu çalışkan, temiz yürekli çocuğun gönlündeki kıvılcımların farkına varmış gibiydi. Aralarındaki bu gizli iletişim uzun süre devam etti. Diyamandî, Farsça derslerinin hiçbirini kaçırmıyor, dikkatlice dinliyor ve gönlünün kapısına dayanan iman ve hikmet pırıltılarını sezinlemeye çalışıyordu. Edebiyata olan tutkusu bu çabasını daha da güçlendirdi. O, her güzel sözün, her güzel şiirin gizemli dünyasında sırlı bir yolculuğa çıkıyordu âdeta.

gizemli yolcu

Yolculuk... Dünyada her insanın yürümek zorunda olduğu çok ince, hassas çizgi. Yolculuk... Diyamandî isimli bir âdemi, Yamandî Molla'ya dönüştüren, Üsküdar'ın Selamsız Yokuşu'na kadar uzanan elli beş yıllık zaman dilimini adımlatan kader çizgisi. Yolculuk... Bahtiyar bir sürgünün kaygan zeminde attığı temkinli adımlar.

Dede gecenin ilerleyen saatlerinde kar tanelerinin döşediği bembeyaz yolda sanki sonsuzluğu adımlıyordu. Yüzüne vuran kış soğuğuna inat, ruhunda yuvalanan ateşin sıcaklığını yaşıyordu. Bu sıcaklığın Yamandî Molla iken alevlenen ilk kıvılcımdan hiç farkı yoktu. Bu ruh hali ile yokuşu inerken yanından geçen diğer yolcuları fark etmiyordu bile. Doğrusu fark etmek istediği de söylenemezdi. Çünkü şu an hiçbir soruya cevap verecek durumda değildi. Zira o, soruların sorguya dönüşmemesinden yanaydı. O zihnindeki soruların cevabını çoktan bulmuştu. Hem zaten herkesin cevabı kendi içinde gizliydi. Çoğu kimse bunun farkında bile değildi. Eğilimler genellikle dışa doğruydu. Gerçekte ise asıl sefer içe doğru yapılandı. Görünenlerin ötesindeki gerçeğe uyanmak ancak böyle mümkün olabilirdi. Sorulara gelince... Oldukça basit sorulardı. "Neyim?", "Nerden geldim?", "Neyi arı-

yorum?" Beş kelimeden oluşuyordu. Sorular basit gibi görünse bile, soruların cevabı göründüğü kadar basit miydi?

Dede'ye gelince... O, cevabını bildiği soruların peşinde elli beş yıl sürüklenmiş, huzur aramıştı. Şimdi bu ruh dinginliği içinde yoluna devam ederken, ceketini alıp çıktığı evinden sonrası için henüz bir karar vermemişti. Sahile doğru yürüyordu; yorgun ama emin adımlarla. Bu yolun sahili selâmete çıkacağını biliyordu. Bu sahilin ilk işaret levhasını Kastamonu'da Rüştiye öğrencisi iken Farsça Hocası çizmişti tahtaya. O işareti hiç unutamadı Dede. Hocasını da... Hocasının nurlu yüzü ile bütünleşen tatlı tebessümü hiç gitmedi gözünün önünden. Kardan daha beyaz, gökteki ay gibi parlaktı yüzü. Bu nur çehreli adam Dede'nin hayatına çok büyük manalar katmıştı. Hocasının asil ve vakur duruşunu çok seviyordu. Davranışlarındaki incelik ve zarafet bu bilge insana karşı derin saygı hissi ile yakınlık duymasını sağlıyordu. İslam büyüklerinin örnek hayatlarını, ilim, hikmet ve aşk dolu sözlerini ondan öğrenmişti. En önemlisi Mevlâna gibi bir şahsiyeti onun sayesinde tanımıştı.

mevlâna'dan mevlâ'ya

Mevlâna!.. Yamandî'yi Mevlâ'ya taşıyan gönül kemendi. Mevlâna!.. Gönüller sultanı, âşıklar bülendi. Mevlâna!.. İnsanlığı aşka çağıran efsunlu bir sesti. "Gel!" diyordu O'na. Her ne olursan ol yine de "Gel!"... Ama yürüyüşün bana benzesin. Kalbini benim frekansıma çevir. Hakk'a "Gel!"... Hakikate "Gel!"... Seçilmiş elçi Muhammed'e (sav) "Gel!"... Bizim dergahımız ümitsizlik dergahı değildir... İster Mecûsî, ister Putperest ol.. "Gel!"... Yine de "Gel!".. Bu çağrı İslâm'ın evrensel mesajını özetliyordu. İnsanlığı en son ve tek ilahî gerçeklik olan İslâm'a çağırıyordu.

Bu mesajı Mesnevî'nin ilk mısralarından itibaren sezinlemişti Yamandî Molla. Rüştiye'de okuduğu günlerdi. Farsça Hocası her zaman olduğu gibi kara tahtaya bir şeyler yazıyordu. Birkaç kelime yazdıktan sonra sınıftaki öğrencilere dönerek; "Arkadaşlar! Bu beyit Mesnevî'nin ilk mısralarını oluşturmaktadır. Mevlâna tarafından kaleme alınmıştır." açıklamasını yaptı. Yamandî henüz beyti okuyamamıştı. Ancak "Mevlâna" ismini duyunca birden heyecanlandı. Hocasının yazıyı tamamlamasını bekledi. Hocası beytin tamamını yazıp bitirdikten sonra altına "Mevlâna" ismini de ekledi. Tahtada yazılı duran bu ismi ilk kez duyuyordu. Çok tatlı gelmişti Yamandî'ye. "Mevlâna" dedi kendi kendine. Ve

bu ismi birkaç kez tekrarladı. Ne kadar sıcak bir isimdi. Sanki unuttuğu bir şeyleri hatırlatıyordu ona. Daha çok heyecanlandı ve beyiti okumaya başladı. Bir an önce anlamak istiyordu. O kadar hızlı okudu ki, hiçbir şey anlayamadı. Sakinleşmeye çalıştı. Yeniden okudu. Bu kez heyecandan okuduğunu unutmuştu. Kelime kelime okumaya karar verdi. "Bişnev" ile başlıyordu beyit. "Dinle" demekti. Dinle!.. Biraz daha dikkat kesildi ve okumaya devam etti:

Bişnev in ney çün hikâyet mîküned

Ez cüdâyîhâ şikâyet mîküned

(Dinle, bu ney neler hikâyet eder, ayrılıklardan nasıl şikâyet eder.)

Kez neyistân tâ merâ bübrîdeend

Ez nefîrem merd ü zen nâlîdeend

(Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadımdan, erkek ve kadın müteessir olmakta ve inlemektedir.)

Sîne hâhem şerha şerha ez fîrâk

Tâ bigûyem şerh-i derd-i iştiyâk

(İştiyâk derdini şerh edebilmem için, ayrılık acılarıyla şerha şerhâ olmuş bir kalb isterim.)

Bu mısralar birden bire siyah tahta üzerinde parlayan hidayet ışıklarına dönüşüverdi. Yamandî kalbinde birtakım kıpırdanmalar hissetmişti. Bu hali, yeni tutuşturulan bir ocağın aniden parlamasına benziyordu. Mevlâna'nın çarpıcı dizeleri hemen oracıkta kalbini tutuşturmaya yetmişti. İliklerine kadar sarsılmış, derin bir uykudan uyanmış gibi oldu. Bu nasıl sözdü? Bu nasıl bir anlatımdı? Dahası, neyin hikâyesiydi bu! Öylesine etkilenmişti ki!

Beyitin sonuna geldiğinde artık kendinden geçmiş, yeni filizlenen bu ateş içini daha fazla yakmıştı. Yamandî Molla yıllar sonra bu halini tasvir ederken; "O an içimde yanmaya başlayan aşk ateşini kelimelere dökmekte aciz kalıyorum" diyecekti. Zaten aşkın tabiatıydı bu! Girdiği her gönlü aciz bırakmak. Çaresizliğin kollarına atmak... Yamandî bu aşkın ateşi ile bir ömür yaşayacak, hiç sönmeyecek bir imanın esiri olarak sevgilisine kavuşacaktı. Yüreğindeki sıcaklık zamanla kor ateşlere dönüşecek, ilahî aşkın sıcaklığı kaybolmasın diye göz pınarlarını bile kurutturacaktı. Gözlerini alamadığı beyitler bir çırpıda zihnine kazınmıştı. Kelimeler havada uçuşuyor, her biri bir ateş topu gibi yüreğinde patlıyordu. Yamandî'nin içindeki susuzluk gittikçe artıyordu. O yangınını söndürmek için çırpınırken, suyun yanı başına geldiğini henüz fark edemiyordu. İşte, su buradaydı. Yanı başına kadar gelmişti. Suyun vazifesi, susuzları arayıp bulmaktı. "*Susuzlar cihanda nasıl su ararlarsa, su da susuzları arar.*" demiyor muydu Mevlâna?

Aşk ateşi de her gönülde parlamaz. Fanus gibi incecik, şeffaf gönüllere konar. Bu ateş yakarak yandığı için girdiği kalpleri de elmas misali yontup parlatır. Diyamandî'nin elmasa dönüşme serüveni bu kıvılcımla başlamıştı. Şimdilik bunun adı; "Mevlâna ateşi" idi.

neyin feryadı

Yamandî Molla'ya bir şeyler olmuştu. Ney'in feryadı, yüreğinin feryadına dönüşmüş, sînesini şerha şerha etmişti. İç dünyasını kaplayan alevler, anne busesi kadar sıcak ve tatlı, bir o kadar da yakıcıydı.

Bu ateşli değişim, küçük Molla'yı her geçen gün İslâm'a daha çok yaklaştırıyordu. Müslüman olmayan öğrenciler din derslerinin olduğu saatlerde sınıfı terk ettikleri halde, Yamandî derse katılıyor, can kulağı ile anlatılanları dinliyordu. Aslında bu derslere niçin katıldığını kendisi de bilmiyordu. Garip şeyler oluyordu. Kendisini alamadığı esrarlı bir cazibeye tutulmuştu sanki. Gizli bir güç kendisini yönlendiriyor, iradesine tesîr ediyordu âdeta. İslâm'a dair ne olursa olsun Yamandî'nin ilgi alanındaydı. Çok zeki olması, dînî konuları çok çabuk öğrenmesini ve hazmetmesini sağlıyordu. Kendisi bu tercihinde herhangi bir teşvik görmüş de değildi. İçten gelen bir sevgi ve ilgi söz konusuydu. Eğitim biçimiyle de Müslüman ailenin çocuklarına benziyordu. İslâm dinini ve ilmihal bilgilerini çoktan öğrenmişti bile. Derslerde geçen ilahî sözler gönlünde yankı buluyor ve zihnine kazınıyordu. Hocasının Arapça derslerinde örnek olarak zikrettiği ayetler ve bazı mısralarda geçen ilahî kelamlar bile aklında yer ediyordu. Yer et-

mekle de kalmıyor, kalbini, gönlünü ve zihnini süslüyor, nurlandırıyordu. Öyle ki; sınav dönemlerinde hocalar arkadaşlarının yanında oturmasına izin vermiyor; "Sen bu konuları biliyorsun. Belki yardım edersin" diyorlardı. Yamandî bu duruma üzülsün mü sevinsin mi, karar veremiyordu. Yine de sınav mekânından ayrılıp gidemiyordu. Bundan dolayı Yamandî sınav boyunca sınıfın bir köşesinde oturur, arkadaşlarını izlerdi. Bu hali onun İslâm'a ne kadar ilgi duyduğunun en belirgin örneğiydi. Muaf olduğu halde bu dersin sınavına girmesine izin verilse hiç tereddüt etmeden dâhil olacaktı. Öylesine de olsa bu sınavlara katılmayı can u gönülden istiyordu. Onun için bu sınavların, sınavdan öte, bambaşka bir anlamı vardı. O, fıtratında kabul ettiği dinin mensupları ile aynı safta yer almak istiyordu. Onlarla aynı bilgileri paylaşmak, aynı manevî atmosferi solumaktı amacı. İşin ilginç yanı, her şey onun amacına hizmet ediyordu. Başta tutkunu olduğu Edebiyat, Arapça ve Farsça olmak üzere Rüştiye'nin her bir sınıfı, yeni bir açılım, yeni bir dünya sunuyordu Yamandî'ye.

Sınıfı yükseldikçe ufku da genişlemeye başlamış, etrafında oluşan sevgi halkası artmıştı. Rüştiye'nin akıllı, çalışkan ve aşk dolu sevimli Yamandî'si herkesin ilgi odağı haline gelmişti. Hocalarından ve arkadaşlarından gördüğü teveccüh onu çok mutlu ediyor, İslam'a olan ilgisini artırıyordu.

Özellikle edebiyat, onun için en eğlenceli ders haline gelmişti. Küçük şiir denemeleri bile yapıyordu. Bunda babasının dostu olan Sıddık Hoca'nın rolü çok büyüktü. Rumeli muhacirlerinden olan Sıddık Hoca aynı zamanda Diyamandî'nin edebiyat hocalığını yapıyordu. Orta boylu, buğday benizli, seyrek sakallı bir zat idi. Başına bazen beyaz, bazen yeşil sarık sarardı. Gayet zeki, zarif, ince ve hassas bir yapıya sahipti. Sesi davudî idi ve derinden gelirdi. Muhataplarını etkileyici hitabeti vardı. Gönülden ko-

nuşur, gönüllere konuşurdu. İnce nükteler yapar ancak aşırıya kaçmazdı. O bir aşk ehliydi. Müslümanlardan olduğu kadar, gayrimüslimlerden de çok sayıda dostu vardı. O herkese hürmetle yaklaşır saygıda kusur etmezdi. Alanında yetkin bir ilim adamıydı. Dönemin batılı meşhur simalarını iyi bilir, müspet ilimlere de uzak durmazdı. Diyamandi'deki zekâyı ve edebî kabiliyeti keşfeden de Sıddık Hoca'ydı. Baba dostu olması aralarındaki iletişimi kolaylaştırıyordu. Sıddık Hoca ona "Yamandî" diyordu. Çünkü Anadolu'da Diyamandi ismi böyle telaffuz edilirdi. Bu yakınlaşmanın ilerlediği günlerden birinde, Yamandî'nin beklemediği bir şey oldu. Sıddık Efendi mütebessim çehresiyle elinde bir kâğıt parçası olduğu halde Yamandî'nin oturduğu sıraya yaklaştı. Önce sevgi dolu bakışlarla Yamandî'yi süzdü. Sonra elinde tuttuğu kâğıt parçasını sıranın üzerine bıraktı. Kâğıtta şu mısralar yazılıydı:

Müsteidd-i feyz-i allâm zerrede ekvân görür

Hubb-i fillâh nazrasiyle herkesi cânân görür

(Allah'tan gelen feyzi (cc) almaya kabiliyeti olan kimseler, zerrede bütün varlıkları görür. Etrafına Allah (cc) sevgisi ile nazar eden kimse, herkesi sevgili görür.)

Yamandî elleri titreyerek Hocasının sıraya bıraktığı kâğıda uzandı ve aldı. Çok meraklanmıştı. Cevap isteyen bakışlarla gözlerini kaldırdı ve Sıddık Efendi'ye baktı. "Evladım!" dedi hocası müşfik bir sesle. Bu beyitin devamını yazmanı istiyorum. Biliyorum sende bu kabiliyet var." Yamandî Molla Bu istek karşısında şaşkındı. Ama mutluydu. Bu belki de şair Yamandî olabilme hayaline ilişkin atacağı ilk adım olacaktı. Hocasının kendisinden istediği, tam da hayal ettiği şeydi. Şiirler yazmak, gazel, kaside türünde eserler vücûda getirmek. "Peki efendim!" diyebildi kısık ve mahcup bir sesle. Bu isteği bir emir olarak telakki etmişti. İçi

içine sığmıyordu. Arkadaşları çok ısrar etmelerine rağmen kâğıtta yazılı şeyin ne olduğunu söylemedi. Bir sır gibi sakladı. Heyecandan o gece geç saatler kadar uyuyamadı. Önce beyiti gözden geçirdi. Bu sözler çok derin manalar içeriyordu. "Tek bir zerrede bütün varlıkları görmek..." Ne muhteşem bir şey!" dedi kendi kendine.

kar tanelerinin aşkı

Birden büyük bir ihtişamla fakat çiseleyerek yağmakta olan kar tanelerini fark etti. Gerçekten çok muhteşemdi. Tek tek yağan kar taneleri... Havada uçuşan su zerrecikleri... Yeryüzüne serilmiş bembeyaz bir örtünün en küçük parçacıkları... Kar giderek ağırlaşıyordu. Dede görüş mesafesini daraltan kar tanelerine aldırmaksızın ilerliyordu. Süzülen her kar tanesi, aslında kristalleşmiş su damlacıklarından ibaretti. Sonunda dayanamayıp asıllarına döneceklerdi. Bu manzara Sıddık Hoca'nın eline tutuşturduğu o muhteşem beyiti hatırlatmıştı Dede'ye. "Tek bir zerrede bütün varlıkları görmek!" Ne yüce bir hasletti bu. Kar tanelerinin örttüğü gizemli dünyanın gerçekliğine ulaşabilmek... Çokluğu teke indirgeyebilmek... Sufilerin deyimiyle; "Kesrette vahdeti bulmak..." Dede bu düşüncelerle yürürken gözleri sayısız kar tanelerine karışan duman kümelerine ilişti. Ahşap konakların bacalarından yükselen koyu dumanlar, geceye ayrı bir renk katıyordu. Gecenin her rengine alışıktı Dede. En çok da ateş renkli dumanlarına. Ateş ve duman... "Ateş olmayan yerden duman çıkmazmış..." Dede ruhunda yanan ateşin peşindeydi. Ancak bu ateşin dumanı yoktu. Ne gam! Onun felekleri tutuşturacak kıvamda âhları vardı. Çünkü O, hiç sönmeyecek bir aşka müptelâydı. Evin-

den ayrılırken bir bedel ödediğini söylemişti ailesine. "Aşkımın bedelidir bu!" demişti. O'nun aşktan muradı "Müslümanlık"tı. O'na göre; Müslümanlık, tek kelime ile aşktı. Bu aşkın içinde kâinat vardı. İnsan bu aşk ile akla hayale gelmeyecek derecelere yükselir, yüceliklere tırmanırdı. İnsanlığın kemali de, mutluluğu da bundaydı. Bu, anlatılmayan ancak yaşanılabilen bir haldi.

Dede'nin yaşadıklarına gelince, bütün bunlar, böylesi yüce bir *aşkın* cilvelerinden ibaretti. Bu yüzden hiç kimseye söyleyecek ne bir sözü ne de sitemi vardı. Kimi kime şikâyet edecekti ki! Her şeye Allah sevgisi ile bakıyordu. Her yerde ilahî tecellilerin yansımalarını görüyordu. Bu sevgi sevgilerin en üstünüydü. Hiçbir sevgi bunun yerini tutamazdı. Acıları tatlandıran, gönülleri kanatlandıran bir sevgiydi bu... İşte bu sevgi Dede'nin de ruhunu kanatlandırmış, bir başka âleme taşımıştı.

Beyitin ikinci mısraını tekrar mırıldandı kendi kendine:

Hubb-i fillâh nazrasiyle herkesi cânân görür

(Etrafına Allah(cc) sevgisi ile nazar eden kimse, herkesi sevgili görür.)

"Elbette" dedi. "Elbette"... Çünkü O'nu gerçekten seven kalpler; yarattığı her şeyi O'nunla sever. Gören gözde, işiten kulakta, konuşan dilde, atılan her adımda O'nun sevgisi vardır. Her şey O'ndandır... Her şey O'nunladır... Ve her şey O'na dönecektir. Dönüş O'nadır (cc). Duygulanmıştı Dede. Gazeli tamamladığı Rüştiye yıllarına döndü yeniden. Sıddık Hoca'nın takdir dolu sözleri yankılandı kulaklarında:

"*Aferin yavrum! Güzel, hem de hakikat pek güzel!*

Manevî, sûrî füyûzun berter etsin Lemyezel"

Üstelik bu beyitle taltif etmişti küçük Diyamandî'yi. Uzun uzun teşekkür etmişti Hocası'na Diyamandî. Bu iltifatlar kendisi

için çok önemliydi. Çünkü daha ilk denemesinde övgüler almıştı Edebiyat hocasından. Şu beyitleri eklemişti hocasının gazeline küçük şair Diyamandî:

"Atf-ı enzar eyleyince âsumâna, kevkebe

Beht-ü hayret bâdesinden âlemi sekrân görür

Seyreder zâhirde gerçi kâinâtı, her bakan

Hep bu ulviyyâtı amma bence çeşm-i cân görür"

Diyamandî bu gazelinde âfâkta ve enfüse bulunan gizli hazinelere dikkat çekiyordu. Ve gazelinde; *"Gökyüzüne, yıldızlara bakan kimseler gördüğü güzellikler karşısında hayranlık ve hayretle kendinden geçer. Varlıkları gerçi her göz sahibi görmektedir. Ancak yücelikleri gören göz başkadır. Eşyanın hakikatini ancak can gözü görebilir."* diyordu.

O yıllar Dede'nin Diyamandîlik ile Yamandî Mollalık arasında sıkışıp kaldığı günlerdi. Özündeki değişiklik henüz kabuğuna yansımamıştı. Yine de Diyamandî'nin İslâm'a karşı olan özel ilgisi gözden kaçmıyordu. Hem hocaları, hem de arkadaşları durumun farkındaydı. Diyamandî'nin Rüştiye'ye geldiği andan itibaren gösterdiği ilerleme takdire şâyândı. Nitekim Edebiyat Hocası Sıddık Efendi bu durumu da bir beyitle dile getirmişti:

"Tâ küçükten Yamandî nazra-i insâfta

Gösterirdi beyne'l-akran gayretin efkârını"

Bu beyitte Sıddık Hoca; Diyamandî'nin, arkadaşları arasında küçük yaştan beri fikrî bir gayretle öne çıktığını dile getiriyordu. Sıddık Hoca haksız değildi. Gerçekten o çok düşünen ve çok sorgulayan bir çocuktu. Hıristiyan Ortodoks bir aileden gelmesine rağmen kalbinin sesini dinliyor, hidayet güneşinin aydınlık dünyasına doğru hızla ilerliyordu.

sınavların en güzeli

Zaman su gibi akıp geçmişti. Diyamandî lise son sınıfa gelmiş, delikanlı olmuştu. Okulunun gözde öğrencisi genç Rüştiyeli, son sınavlara giriyordu. Bütün derslerden üstün başarıyla geçmiş, en çok sevdiği üç dersten biri olan Arapça sınavına hazırlanıyordu. Diyamandî'nin Yamandî Molla olarak isimlendirilmesinin ne denli isabetli olduğunu tescil edecek çetin bir sınavdı bu. Diyamandî; "*Tarihçe-i hayatımın en mes'ûd günlerinden birini yaşadım*" dediği bu sınavı hayatı boyunca unutamayacaktı.

Arapça sınavına gireceği için çok mutluydu Diyamandî. Mutluluğu gözlerinden okunuyordu. İlk onu alacaklardı sınava. Tatlı bir heyecanla beklemeye başladı. Ancak olması gerekenin aksine sınava ilk olarak alınmamış, hatta en sona bırakılmıştı. Bu durum Diyamandî'yi meraklandırmasına rağmen o, sabırla beklemeyi yeğlemişti. Nedenini sonradan anladığı bu değişiklik gelecekte yaşayacağı büyük değişikliklerin öncüsüydü aslında. Diyamandî'yi tam bir buçuk saat içeride tutup imtihan etmişlerdi. Mümeyyizlerden Nasrullah Medresesi Müderrisi Hacı Mümin Efendi kendisiyle bizzat ilgilenmişti. Sınavın konusu Arapça bir dörtlüğün tercüme ve tahliliydi. Diyamandî ilk defa karşılaştığı dörtlü-

gün tercüme ve tahlilini başarıyla tamamlamıştı. Ardından Hacı Mümin Efendi bu zeki delikanlıyı soru yağmuruna tuttu. Çok çaba sarf etmesine rağmen hiçbir yanlış bulamadı. Cevapların hepsi doğruydu. Nihayet sorular bitmiş, sınav sona ermişti. Hacı Mümin Efendi genç adamın sırtını sıvazladı ve;

"Aferin evladım! Bir yanlış cevap alabilmek için çok uğraştım. Ancak hiç hata etmedin. Seni tebrik ediyorum. Arzu edersen bizim medreseye devam edebilirsin." dedi.

Bu sözler Diyamandî'yi çok mutlu etmişti. Fırsatı kaçırmadı. Bir süre Nasrullah Medresesine devam ederek Hacı Mümin Efendi'den Arapça dersleri aldı. Altı ay kadar daha devam edebilseydi icazetnamesi bile olacaktı. Ne var ki yüksek tahsil için İstanbul'a gitmek zorundaydı. Ve artık Kastamonu'ya veda etme zamanı gelmişti.

Karadeniz'in nazlı gelini Kastamonu'dan ayrılık vaktiydi. Yedi bin yıllık tarihî geçmişi olan bu güzellikler diyarını bırakıp gitmek elbette kolay değildi. Ama mecburdu Diyamandî. Miladî 1460 yılında Osmanlı egemenliğine girmiş olan Kastamonu'dan nice insanlar gelip geçmişti. Her karışı tarih kokan bu şehir, anlatılması güç manevî güzelliklere sahip olmanın onuruyla dimdik ayaktaydı. Binlerce ilim adamı yetiştirmiş, nice irfan sahibi gönüllere ev sahipliği yapmıştı. Şimdi de yeni filizlenen bir imanın sahibini uğurlamaktaydı.

Anadolu'nun bahar çiçeği Ilgaz, bu veda sahnesine ortak olmak ister gibi sessizliğe bürünmüştü. Ağaçlar sükûnetle boynunu bükmüş, buruk bir eda ile şehrin güneyine doğru süzülen Ilgaz'ın hüznüne eşlik ediyordu. Kuzeyden sahil boyunca uzanan İsfendiyar, Diyamandî'yi son kez yolcu etmenin üzüntüsünü taşıyordu Gökırmak'a. Duygulanmıştı Diyamandî. Bu şehre taşındıkları günü hatırladı. Okula başladığı günü... Ön sıralara otur-

mak için verdiği çocukça mücadeleyi... Hocalarından gördüğü ilgi ve sevgiyi... Kısa sürede edindiği onlarca arkadaşını... Hepsinden önemlisi, kendisini Mevlâna ile tanıştıran Farsça hocasını... Karmaşık duygular içindeydi. Gözlerinden süzülen yaşlara mani olamamıştı. Arkadaşlarıyla tek tek vedalaştı. Hocalarını kucaklarken, onların sevgi ve şefkat dolu kollarını ruhunun derinliklerinde hissetmişti. Son olarak anne ve babası ile vedalaştı. İstanbul'da yabancılık çekmemesi için tüm tanıdık ve akraba çevresini harekete geçirmişti ailesi. Ancak o bunu fazla önemsemiyordu. Hatta babasının Rum cemaatiyle mutlaka temasa geçmesi yönündeki sıkı tembihinden rahatsız olmuştu. Rahatsızlığını belli etmemeye çalıştı. Çünkü ayrılık vaktinde ailesinin üzülmesini istemiyordu. Arkasında bıraktığı bütün bu güzellikler şimdiden özlem yumağına dönüşmüş, gencecik yüreğini sızlatmaya başlamıştı bile. Bir sonbahar günü ayrılık rüzgârlarının kollarına atılmanın soğukluğu ile yola çıktı Diyamandî.

ruhları şekillendiren şehir

Sahilden dağlara doğru uzanan yolu çıktıkça soğuk iyiden iyiye kendini hissettirmeye başlamıştı. Ellerini ovuşturarak ısınmaya çalıştı. Dede'nin adımları ağırlaşmış, dalgın bir şekilde yürümekteydi. Her gün gelip geçtiği Selamsız'da, adımlarının eskisi kadar güçlü olmadığını fark etti. Aldırmadı. Çünkü o kendisinden ve yaptığı şeyin doğruluğundan emindi. Verdiği karar yerindeydi. Asıl mesele; gecenin bu saatinde, kar yığınlarının arasında nereye gideceğine ve ne yapacağına henüz karar verememiş olmasıydı. Bu kararsızlık ona İstanbul'a yeni geldiği günleri hatırlatmıştı. O dönem, Osmanlı İmparatorluğu için de çok sancılı günlerdi. Bu devir, milli ruhun darbe üstüne darbe aldığı bir devirdi. Acı dolu mevsimlerin en çetin, en sert kışları hâkimdi. Osmanlı İmparatorluğu hem içeride hem de dışarıda zor günler geçiriyordu. Herkes ayrı telden çalıyordu. Yenilikçisi, ayrılıkçısı, milliyetçisi, çok ulusçusu; her biri bir başka yöne doğru koşuyordu. Osmanlı'nın, siyasî, askerî ve ekonomik arayışları sonuçsuz kalıyor, Avrupalı devletlerin İmparatorluk üzerindeki nüfuzu artıyordu. Asırların cihan devleti, ağır sorunlar karşısında düştüğü çaresizliğin ağır bedellerini ödüyordu.

Sosyal ve siyasî çalkantıların arasında eğitim meselesi de sık sık gündeme gelmişti. Nihayet Sultan II. Abdülhamid yüksek öğ-

renimde birtakım yeni hamleler gerçekleştirmeye muvaffak olmuştu. Bütün bu çalkantıların ortasında İstanbul, Kastamonu'nun mütevazı dünyasından henüz sıyrılmış, genç bir delikanlıyı ağırlıyordu. Bu genç, orta boylu, siyah gür saçlı, buğday tenli Yamandî'den başkası değildi. Yeni bir dünyaya gelmişti Yamandî. O da bir sancının eşiğindeydi. Tıpkı Osmanlı gibi kimlik mücadelesi veriyordu. Diyamandî olarak başladığı eğitim süreci onu Yamandî Mollalığa kadar taşımış, bundan sonrası için henüz bir karar verememişti. Bu arayışlar ve kararsızlıklar arasında yolu İstanbul'la kesişti. Hem de üniversiteli bir genç olarak. Yamandî İstanbul'u çok sevmişti. Gerçekten bu şehir çok etkileyiciydi. İslâm dünyasının başşehri, insanlığın hayallerini süsleyen şehri İstanbul, muhteşem mimarisiyle göz dolduruyordu. Süleymaniye, Sultanahmet, Ayasofya, İslam'ın gülen yüzünün sembolleri olarak ruhlara serinlik, gönüllere derinlik katıyordu. Marmara Boğazı'nın gerdanlıkları olan saraylar, estetik timsali ahşap köşkler, taş yapılı kocaman hanlar, kemerler, sebiller, Osmanlı mimarisinin en gözde mekânları olarak şehri taçlandırıyordu. Adına en çok şiir yazılan bu kutsal şehir, şairlerin ilham kaynağı, âşıkların en güzel dayanağıydı. İstanbul bir sevdaydı. Nitekim gün gelecek bu şehrin sevdalılarından birisi, ruhu ile özdeşleştirdiği bu asil şehri şu eşsiz mısralarla tasvîr edecekti:

"Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar;
Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar.
İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda, iklim;
O benim, zaman, mekân aşıp geçmiş sevgilim.
Çiçeği altın yaldız, suyu telli pulludur;
Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur.
Denizle toprak, yalnız onda ermiş visale,
Ve kavuşmuş rüyalar, onda, onda misale.

İstanbul benim canım;
Vatanım da vatanım."

(Necip Fazıl Kısakürek)

Peki, bu şehir Yamandî'nin ruhunu şekillendirebilecek miydi? Bunu şimdilik kimse bilmiyordu. Dede'nin yüzünde hafif bir tebessüm belirdi. İstanbul Hukuk Fakültesi'nin kapısından ilk defa girerken yaşadığı tatlı heyecan canlandı gözünde. Çekingen tavırlarla devam ettiği ilk dersleri hatırladı. Günleri hukuk kitapları arasında geçen tipik bir üniversite öğrencisi olmuştu. Derslerde gösterdiği başarı hem okuldakilerin hem de çevresindekilerin dikkatini çekiyordu. Mümkün olduğu kadar Rum cemaatine ve akrabalarına uzak durmaya çalışıyor, bu arada Mevlâna'nın Mesnevî'sini okumayı da ihmal etmiyordu. Yamandî'nin arkadaş çevresini çoğunlukla Müslümanlar oluşturuyordu. Bu durum akrabalarının ve kendisini tanıyan Rum cemaati mensuplarının dikkatlerinden kaçmamıştı. Zaten annesi ve babası, Yamandî'nin İslam'a ve Müslümanlara olan meylini bildikleri için İstanbul'da bulunan yakınlarını çoktan uyarmışlardı. Bu başarılı Rum gencinin Müslüman olması endişesi akrabalarının teşvikiyle Rum cemaatini de harekete geçirmişti. Genç bir papaz yollayarak Yamandî'yi Patrikhane'ye davet ettiler. Ona, yüklü miktarda burs, kalacak rahat bir ev ve hayatını kolaylaştıracak teklifler götürdüler. Patrikhane'nin bütün imkânlarını kendisi için seferber edebileceklerini söylediler. Rum cemaatinin önde gelenleri ile tanıştırıp onu kendi saflarına çekmek istediler. Ancak Yamandî teşekkür ederek bu teklifi nazik bir şekilde geri çevirdi. Onun dünyasında ne patrik, ne Patrikhane, ne de Hıristiyanlığa yer yoktu. Onun sevdası başkaydı. Ait olduğu yer burası değildi. Okul yılları sessiz sedasız sürüp giderken, Patrikhane boş durmadı. Zamanla Yamandî üzerindeki psikolojik baskısını artırdı. Bu meyanda benzer davetlerini yinelemeye devam etti. Her defasında bir ba-

hane bularak daveti reddeden Yamandî sıkıntılı günler yaşıyordu. Artan baskılar ve emredercesine tekrarlanan çağrılar sebebiyle zor durumda kalmıştı. Rum cemaatiyle bu nazik dönemde ters düşmek istemiyordu. Çünkü genç papaz yine gelmiş ve "Patrik Hazretleri sizinle tanışıp görüşmek istiyor. Pazar ayininden sonra kabul odasında olmalısınız!" demişti. Papazın ses tonu ve yüzündeki ifade Yamandî'nin kaçış noktalarını yok edici nitelikteydi. Bu bir çağrıdan öte emir anlamı taşıyordu. Yamandî mesajı almıştı. "Peki efendim!" diyerek bu emrivaki şeklindeki daveti kabul etti. Pazar günü gelip çatmıştı. Yamandî tedirginlik, heyecan ve merak güdüsüyle dolu olarak yola çıktı. Ne de olsa Yunan Ortodoksları'nın ruhanî lideriyle tanışacaktı. Daha önce bu Patrikhane'nin Osmanlı Devleti aleyhine gizli birtakım siyasî faaliyetler yürüttüğünü duymuştu. Bu durum onu daha çok tedirgin etmişti. Çünkü 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Patrikhane her geçen gün Yunan hükümeti ile işbirliğini artırmış, Osmanlı topraklarında yaşayan Rumları padişaha ve idareye karşı devamlı kışkırtmaya çalışmıştı. Padişah aleyhinde çalışan gizli cemiyetleri desteklemiş, Birinci Dünyâ Savaşı'ndan sonra (1918) Türk topraklarının bir bölümünü Yunanistan'a bağlamak ve Bizans'ı yeniden diriltmek amacıyla yoğun faaliyetlere girişmişti. Hatta bu amaçla Rum Matbuat Cemiyeti, Rum İttihadı Millî Cemiyeti, Etniki Eterya, Rum İzcilik Teşkilâtı, Rum Küçük Asya Cemiyeti ve Rum Trakya Cemiyeti gibi kuruluşları maddî bakımdan desteklemişti.

kin kapısı'nda bir barış güvercini

Padişah İkinci Mahmut dönemiydi. 2 Şubat 1821 tarihinde Mora İsyanı çıkmıştı. Bu dönemde Fener Rum Patriği ise; Grigoryus'tu.

Osmanlı sarayı isyanı bastırması için Grigoryus'tan destek istemiş, ancak Sadrazam Benderli Ali Paşa, Patrik'in kendilerine destek vermediği, hatta tersine Rus Çarı Aleksandre'a mektup yazarak isyanı kışkırttığı gerekçesiyle Grigoryus hakkında idam kararı çıkarmıştı.

Patrik Grigoryus, Patrikhane'nin kapısına kurulan darağacında asılarak cezalandırılmış, cesedi üç gün orada bekletildikten sonra Haliç'e atılmıştı. Dönemin Patrikhane yönetimi de, Grigoryus'un intikamı alınana kadar orta kapıyı kapalı tutmaya karar verdi. "Kin Kapısı" adı verilen bu tarihî ahşap kapı, önden ve arkadan çekilen kordonlarla iptal edilerek Patrikhane'ye giriş çıkış yan kapıya devredildi. Devlet de, Patrikhane'nin bulunduğu sokağın adını "Sadrazam Ali Paşa" koyarak alınan bu karara karşı simgesel bir tepki göstermişti. 16. yüzyılda manastır olarak kullanılan Aya Yorgi, Patrikhane'nin 1601 yılında taşınmasından bu yana, çeşitli nedenlerle defalarca hasar görmüş ve tamir edilmişti. Kilise, mimari olarak pek değerli ve gösterişli değildi ama içerisinde bazı çok değerli eşyalar vardı. 5. yüzyıldan kaldığı söylenen patrik tahtı, dünyada benzeri çok az sayıda bulunan üç mozaik

ikon, Kudüs'te Hz. İsa'nın bağlanarak kırbaçlandığı kabul edilen bir sütun ve üç azizeye ait tabutlar da bu kilisede yer almaktaydı.

Yamandî Patrikhane'nin bulunduğu Aya Yorgi'ye doğru düşünceli bir şekilde yürümeye devam etti. İçinde bulunduğu çelişkiyi anlamlandırmaya çalıştı. İdadîde okurken felsefe hocasının söylediklerini hatırladı. Hocası ona arafta olduğunu söylemişti. Bu, iki arada bir derede kalmaktı. Müslüman kabul edilmiyordu çünkü imanını ikrar etmemişti henüz. Hıristiyan da değildi zaten ailesiyle bu yüzden ters düşmüştü. Yaşamaya başladığı bu ikilem Yamandî'yi zor günlerin beklediğinin ilk habercisiydi. Zira şu anda kalbi mescide dönük olduğu halde, yolu kiliseye doğru uzanmaktaydı. Nasıl bir tablo ile karşılaşacağını bilememenin yorucu sıkıntısı ile yoluna devam etti. Fener'e yaklaştı. Aya Yorgi Kilisesi'ni kısmen görebiliyordu. Kalbini yokladı. Hiçbir tepki yoktu. Git gide artan tedirginlik ve ruhunu daraltmaya başlayan bir duygu yoğunluğu yaşıyordu. Kilisenin kapısına doğru yöneldiğinde kalbinin biraz daha sıkıştığını hissetti. Ancak dönüşü olmayan bir yola girmişti. Çekingen tavırlarla kilisenin avlu kapısından içeri girdi. İçerden gelen sesler ayinin başladığını gösteriyordu. Adımlarını sıklaştırarak hızla kapıya yöneldi. İçeri girdiğinde ayin devam ediyordu. Kilise'nin içi, dış görünümünün aksine çok renkliydi. Duvarları süsleyen havarî resimlerine, Meryem Ana'ya ait ikona ve Hıristiyan Ortodoks inancına ait diğer simgeler eşlik ediyordu. Yamandî etrafını göz ucuyla şöyle bir kolaçan etti. Kilisenin hemen sağında ve solunda iki koro yer alıyordu. Cemaat huşû ile okunan ayinleri dinliyordu. İşittiği sesler kulağına hiç de yabancı gelmedi. Orijini bakımından yapısı Batı müziğinden farklı olan bu ilahiler Türk müziğine çok benziyordu. Kastamonu'da gittiği mûsikî cemiyetlerinde işittiği eserlerin makamlarını çağrıştırıyordu. Gerçekte de okunan duaların makamlarının bazılarını Rast, Hicaz, Hüzzam hatta Hüseyni dizeleri oluşturuyordu.

Bu benzerlik Yamandî'nin dikkatinden kaçmamıştı. Müziğin âhengine kapılarak bir süre okunan ilahileri dinledi. Ancak ilgisi bununla sınırlı kalmıştı. ayine katılmış gibi gözükse bile, gerçek duyguları kilisenin bu karanlık atmosferinden çok uzaktı. Bu soğuk ortamda Yamandî sadece resimlere, simgelere ve görsel ritüellere boğulmuş bir ibadet anlayışını gözlemleyebildi. Bir Ortodoks ailenin çocuğu olmasına rağmen herhangi bir aidiyet duygusuna da kapılmadı. Hatta kendisini ailesinin mensup olduğu Hıristiyanların mabedi olan bu kutsal mekânda çok yabancı hissetmişti. Ancak bunu belli etmemeye çalıştı. Çünkü buraya ısrarlı bir davet üzerine gelmişti. Ayin tamamlanmış cemaat dağılmaya başlamıştı. Gözleri kendisini davet eden genç papazı aradı. Çok geçmeden papazın kalabalığın arasından kendisini gördüğünü fark etti. Genç adam doğruca Yamandî'nin yanına geldi ve memnuniyet dolu bir yüz ifadesiyle tebessüm ederek "Hoş geldiniz! Patrik Hazretleri sizi bekliyor" dedi. Yamandî de mütebessim bir çehre ile "Hoş bulduk. Hemen gidelim" dedi. Patrik makamına oturmuş Yamandî'yi bekliyordu. Önce genç papaz odaya girdi. Onu Yamandî takip etti. Patrik Yamandî'yi ayakta karşıladı. Hemen yanına oturtarak iltifatlarda bulundu. Konuşmalarından Patriğin kendisi hakkında önceden bilgilendirildiği anlaşılıyordu. Cemaatin içinden yetişmiş genç ve başarılı avukatlara ihtiyacı olduğundan söz etti. Azınlıklar olarak yaşadıkları hukukî problemlerden ve çözüm arayışlarından bahsetti. Ancak bu konuşmanın içeriği bir takım gizli siyasî ve politik niyetleri de ihtivâ etmekteydi. Zaten Patrikhane Osmanlı topraklarında yaşayan Rumları padişaha ve idareye karşı her zaman kışkırtma eğiliminde olmuştu. Bu durum hiçbir zaman değişmedi. Amaçları Osmanlı aleyhine çalışan gizli cemiyetleri desteklemek ve bu yolla kamuoyu oluşturarak tavizler koparmak, Türk topraklarında karışıklık çıkararak Bizans'ı yeniden diriltmekti. Bu düşmanca tavırlar Ya-

mandî'yi rahatsız etmişti. Patrik kendisinden istifade etmek istediklerini, bu yüzden üniversite boyunca her türlü ihtiyacını karşılayacaklarını söyledi. Görüşme bu minval üzere on beş dakika kadar sürdü. Bu kısa görüşmenin ardından Yamandî gösterilen ilgiye teşekkür ederek izin istedi. Odanın dışına çıkar çıkmaz diğer bir odaya aldılar onu. Burada daha özel sorular sordular ve Müslümanlardan uzak durması yönünde uyarılarda bulundular. Yamandî bu sorgulama şeklinde geçen görüşmede verilen mesajı almıştı. Patrikhane onun Müslüman olmasından endişe ediyor ve bunu engellemek için psikolojik baskı oluşturmaya çalışıyordu. Dahası dikkatli olması yönünde uyarılıyor, takip edileceği söyleniyordu. Bu uyarılar cemaatin gerçek niyetini ortaya koymuştu. Bu genç avukat adayını ileride kullanmak için şimdiden ellerini sıkı tutmak istiyorlardı.

Yamandî şüphe uyandırmamak için yapılan telkinleri onaylayarak, dikkat edeceğine dair söz verdi. Bu tehdit ve teklif dolu garip görüşme sona erdiğinde, vedalaşarak hızla Patrikhane'den ayrıldı. Ardına bakmadan koşarcasına uzaklaştı. Bu görüşme Yamandî'nin endişelerini doğrular nitelikteydi. Bu yüzden daha dikkatli olmalıydı. Hem Rum cemaatini şüphelendirmemek, hem de gönlündeki rotayı takip etmek kolay olmayacaktı şüphesiz. En azından üniversite yıllarını kazasız belasız atlatmak istiyordu. Çünkü Osmanlı Devletinin başşehrinde siyasî huzursuzluklar artmış, her türlü kargaşaya müsait hale gelmişti. Diğer yandan azınlık haklarına sahip bir vatandaş olması Yamandî'nin öğrenim hayatını kolaylaştırıyordu. Ne var ki, koskoca imparatorluğun dört bir yanda verdiği ayakta kalma mücadelesi bir kısım olumsuzlukları da beraberinde getiriyordu.

Haçlı ruhunun yeniden canlandırılması ve İstanbul'un Konstantinopolis haline getirilme hevesi Batılıların iştahını kabartmış, yaşanan kargaşadan istifade etmek için her türlü faaliyete giriş-

mişlerdi. Yamandî'ye sahip çıkan zihniyet ise hem Rum Pontus Devleti'ni yeniden kurmayı, hem de Yunanistan'a taşeronluk yaparak Osmanlı'nın kolayca parçalanmasına zemin hazırlamayı hedefliyordu. Yıllarca Osmanlı'nın himayesinde rahat ve özgür bir şekilde yaşamış olan Rum azınlığın başka ne derdi olabilirdi ki?! Yamandî olayları derinlemesine düşünüp yorumlayacak durumda değildi. Ancak bu oyunun bir parçası olmak da istemiyordu. Hukuk Fakültesi boyunca Patrikhane peşini bırakmadı. Sürekli davetlerini yenileyerek Yamandî üzerinde oluşturduğu psikolojik baskıyı sürdürdü. Ancak o her defasında, kendisi için önemli olduğuna inandırdığı birtakım gerekçelerle bu davetleri reddetmiş ve Patrikhane'yi atlatmayı başarmıştı.

Yıl 1909, Nisan ayının 27. günü. Çift atlı saray arabaları Yıldız Sarayı'nın önünde sıralanmış, gelecek yolcularını bekliyorlar. Akşam karanlığında telaşla koşuşturan subaylar ve askerler göze çarpıyor. İçinde mum yanan fanuslu lambaların ışığında, zorlukla fark edilebilen sürücülerdeki telaş ve tedirginlik, atlara bile sirayet ediyor. Atlar huysuzlanıyor, başlarını sağa sola, aşağı yukarı sallıyor, ayaklarıyla toprağı eşelemeye çalışıyorlardı. Bu manzara, felâketlerle geçecek yeni yılların habercisiydi sanki. 600 yıllık muazzam günleri geride bırakarak yedinci asra adım atan Osmanlı İmparatorluğu, tarihinin en kritik gününü yaşıyordu. Hatta bu gün için; "Osmanlı tarihi açısından bir kırılma noktasıdır" denilse bile yeridir. Kanunî Sultan Süleyman'dan sonra en uzun saltanat sahibi 34. padişah Sultan İkinci Abdülhamid Han, o gün tahttan indirilmiş, yerine kardeşi geçirilmişti. Bu önemli tarihin adı; II. Meşrutiyet idi...

Bu kırılma noktası, Yamandî'nin hayatında yeni bir döneme başladığı günlere rastlamaktaydı. Bütün sınıfları başarılı bir şekilde geçen Yamandî, üniversite sonunda iyi bir avukat olabilmeyi gerektiren bütün donanımları elde etmiş, artık mezun olmaya hak kazanmıştı. Bundan sonra Yamandî, genç bir avukat olarak iş hayatına adım atacaktı. Ancak o mesleğini icra etmekte aceleci davranmadı. Hukuk Fakültesi sürecinde elde ettiği bilgilerle yetinmeyerek, Arapça ve Fıkıh dersleri almaya karar verdi. Bir süre Kassam müşaviri Tevfik Molla'nın derslerine katıldı. Tevfik Molla genç avukata o dönemde en çok tercih edilen "Mültekâ" isimli temel fıkıh kitabını okutuyordu. Ek olarak "Kudûrî" ve "Dürer"den de faydalandırıyordu. Yamandî bu derslere ciddiyetle devam ediyor, kendisini yetiştirmek için elinden gelenden fazlasını yapmaya çalışıyordu. Fıkıh aşkı içini öylesine kaplamıştı ki, her dersi bir vuslat heyecanı ile bekliyor, yana yakıla kitapları takip ediyor, bütün kalbiyle öğrendiklerine yöneliyordu. Bu aşk ve şevkin sebebi sadece bir öğrenme isteği olamazdı. Asıl neden, öğrendiği bilgilerin kalbinde, zihninde uyandırdığı güçlü tesirdi. Öyle ki, onun için her bir fıkıh konusu bir hayat dersine dönüşüyor, her bir fakih yeni bir rehber konumunu alıyordu. Fıkıh imamlarının hükümlerindeki incelik, vicdanlarındaki asalet ve adalet duygusu Yamandî'yi mest ediyor, kendinden geçiriyordu. Hele bu derslerden birinde öğrendiği bir hikaye vardı ki; genç avukatı iliklerine kadar sarsmış, İslam hukukunu uygulayanlardaki metafizik derinliğe ve hüküm verenlerdeki inceliğe hayran bırakmıştı.

Hikaye İmâm Ebû Yûsuf'un vicdan muhasebesini anlatmaktadır. Büyük İmam son nefeslerini tüketmektedir. Allah'a (cc) kavuşacağı anın yaklaştığını hissetmiş, ellerini semâya doğru kaldırarak şöyle niyaz etmişti: "*Ya Rabbî! Sen bilirsin ki; bana gelen davacı ve davalıları her zaman eşit tuttum. Aralarında hüküm verirken adalete riayet etmeye çalıştım. Hıristiyan bir tebâ ile Ha-*

life Harun Reşîd arasında bir dava zuhur etmişti. Bu davada Hıristiyan haklıydı. Ve ben bu hakkı yerine getirdim. Fakat gönlümden "Keşke hak bu tarafta olsaydı da ben de öylece hükmetseydim." temennisi geçti. Bu temennimden dolayı bu son demlerimde senden bağışlanmak diliyorum. Beni affet ya Rabbi!"

Bu dua bittiğinde Yamandî gözyaşlarını tutamamıştı. O zaten duygusal, gözü yaşlı bir gençti. Adalet duygusunun bir hâkimin vicdanında bu şekilde ma'kes bulmuş olması onun için çok manidardı. Bir an, bu dini insanlığa gönderen yaratıcının adaletini düşündü. Hayret ve hayranlığının biraz daha arttığını fark etti. Çünkü bunun tasavvur edilmesi bile çok güçtü! Sıradan insanların vicdanının böylesine üstün bir adalete tüyler ürpertici derecede ayna olabilmesi sıradan bir durum değildi. İslam tarihine bakıldığında, ilahî adaletin üstünlüğünü yeryüzünde yaşatanların pek çok örnekleri mevcuttu. Bu eşsiz örnekler Yamandî'nin fıkha olan ilgisini daha da artırmış, çalışkanlığı ve güçlü hafızası sayesinde ciddi mesafe kat etmesini sağlamıştı. Bu duygusal zarif genç, artık fıkhın temel kaynaklarına rahatlıkla inebiliyor, "Mecelle"de bulunmayan bazı meseleleri bile araştırabiliyordu. Artık o, bir fıkhî müşkili halletmek melekesine ulaşmıştı. Asıl şaşırtıcı olan ise; Müslüman arkadaşlarından bazılarının "Mecelle"de bulunmayan mevzular için Yamandi'ye müracaat etmeleriydi. Bu durum Yamandî Molla için anlatılması güç bir mutluluk kaynağı olmuştu.

hidayete doğru

Fıkıh kitapları ruhunu cezbettikçe hidayet pırıltıları da gönül dünyasına akmaya devam ediyordu. Yamandî bu gelişmeyi hidayet yolculuğunun önemli bir merhalesi olarak telâkki etmekteydi. Ancak hidayet yolculuğundaki gelişme ve bu safha da yeni sayılmazdı. Çünkü o, bu duygulara yabancı değildi. Sanki öteden beri bu noktada bulunuyordu. Yaşadığı değişimi "Hidayete Doğru" başlığı altında kaleme aldığı yazısında anlatırken, bu tanımlamanın; "bir bakıma eksik fakat bir bakıma da tamamıyla yerinde" olduğunu dile getirmekteydi. Eksikti... Çünkü hidayete ermemiş olduğunu söylemek doğru değildi. Peki! Hidayete ermiş miydi? Bu sorunun cevabını henüz kendisi de bilmiyordu. Yine de Yamandî'nin bir açıklaması vardı ve içinde bulunduğu ruh halini şu cümlelerle anlatıyordu:

"*Hidayet nurunun, alevden damlalar halinde gönlüme akması, şahlar güzelinin (Mevlâna) tatlı ve mübarek ismini işittiğim andan itibaren başladı. Ondan sonraki merhaleler baş döndürücü süratle birbirini takip etti. Merhalenin hangisinde öldüm de yeni bir âleme doğdum? Bunu ben de bilmiyorum.*"

Bu baş döndürücü süreç Yamandî'nin aşk girdabındaki yolculuğundan başka bir şey değildi. Bütün zerrelerinde aşkın alevle-

ri yanıyor, bir âlemden diğer bir âleme koşup duruyordu. O hâlâ içinde bulunduğu hâli tam olarak tasvir edemiyordu.

Diğer yandan hidayetin de dereceleri vardı. Bu yüzden "Hidayete Doğru" sözü yerinde bir ifadeydi. "Kelimeyi şehadetin gönülden söylenmesi ile iman ve İslam tahakkuk etmekteydi. Ancak bununla hidayetin son mertebesine, iman kuvvetinin en yüksek derecelerine erişilir miydi? Elbette erişilmezdi. Bu yüzden Yamandî kendi kendine şu soruyu sormayı daha doğru bulmuştu: *"Nasıl Müslüman oldum ve olmaktayım?"* Belki de en doğrusu buydu. Çünkü her yeni merhale kalbinde yepyeni ufuklar açıyor, içindeki kıvılcımlar kor ateşlere dönüşüyordu. Gerçekte Yamandî'nin kalbi her zaman vahdet yönünde atmaktaydı. Hiçbir zaman Hıristiyanlığın teslis inancı ile barışık olmamıştı. Tek bir Tanrı'da üç kişi olduğunu kabul etmeyi esas alan bu inanç şekli onu tatmin etmemişti. Çünkü bu inanca göre; Tanrı'daki kişiler biricik tanrısallığı kendi aralarında paylaşmamış olmalarına rağmen her biri Tanrı olarak kabul edilmekteydi. Baba aynen Oğul gibi, Oğul aynen Baba gibi, Baba ve Oğul Kutsal Ruh gibi bu gerçeğin kendisidirler. Yani tabiatları gereği tek Tanrı'dırlar. Tanrı'daki kişiler gerçekten birbirlerinden farklıdırlar. Oğul olan kişi Baba değildir, Baba olan kişi de Oğul değildir, Kutsal Ruh olan kişi de ne Babadır ne Oğuldur. Birbirlerinden farklıdırlar. Doğuran Babadır, Oğul doğandır, Kutsal Ruh gelendir. Onların her biri ayrı ayrı Tanrıdır, ancak onlar üç ayrı Tanrı değil tek Tanrıdırlar. Bu inanç esasları dikkatle incelendiğinde, insan aklının ürünü olduğu hemen fark edilecektir. Oysa ilahî bir mucize olan Kur'an, vahye dayanan bütün ilahî dinleri, esasları itibariyle tek Tanrı inancına dayandırmaktadır. İncil'in Hıristiyan din adamları tarafından tahrif edilmesiyle ortaya çıkan teslis inancını kesin bir dille reddetmektedir:

"Şüphesiz, Allah Meryem oğlu Mesîh'dir diyenler kâfir olmuştur." (Mâide, 17)

"De ki: Eğer Rahman'ın bir çocuğu olsaydı, elbette ben (ona) kulluk edenlerin ilki olurdum! Göklerin ve yerin Rabbi, Arş'ın da Rabbi olan Allah onların vasıflandırmalarından yücedir, münezzehtir." (Zuhruf, 81-82)

Bu reddiyeden sonra da Allah'ın birliğine vurguda bulunmaktadır:

"İlâhınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilah yoktur. O Rahmandır, Rahîmdir." (Bakara, 163)

Yamandî Kur'an'ın bu eşsiz üslûbu ve beşer üstü ifadelerine hayranlığını gizleyemiyor ve şu ilahî hakikati tekrar ediyordu: "Bin dört yüz kadar yıldan beri beşeriyet, tek bir satırının benzerini dahi meydana getiremediği ve hiçbir zaman getiremeyeceği Kur'an-ı Kerim'in Hakk kelâmı olduğunu nasıl inkar edebilirdi ki!" Gerçekten bu mümkün değildi. Zaten tarih Kur'an'ın mucizevî yönünü örnekleyen birçok hadiseye tanık olmuştur. Yamandî, Mısır'daki Ezher Üniversitesi'nde tahsil görmüş, Şile müftülüğünden emekli Veliyyüddin Efendi'nin sohbetinde dinlediği mucizevî bir olayı hiç unutmamıştı. Konu açıldığında bu anekdotu anlatmaktan keyif alırdı.

Olay Mısır'da geçiyordu. Mısır'da bir Katolik misyoneri Müslüman ilim adamlarına bir teklifte bulunur. Teklife göre halka açık bir ortamda her iki dinin âlimleri mensup oldukları dini savunacaktır. Bu söz düellosu ağır şartlar getiriyor, tarafları çok zor bir sınavla karşı karşıya bırakıyordu. Bu şartlara göre mağlup olan taraf galip gelen tarafın dinine girecekti. İslâm bilginleri hiç tereddüt göstermeksizin bu teklifi ve şartlarını seve seve kabul etmişlerdi. Toplantı gerçekleşmiş ve ilk sözü Katolik misyonerler almıştı. Mükemmel Arapça bilen misyonerler saatlerce konuş-

muş, akıllarınca Kur'an-ı Kerim'in (hâşâ) ilahî kelâm olamayacağını ispatlayıcı delilleri sayıp dökmüşlerdi. İslâm âlimlerini temsilen kürsüye gelen zât, misyonere cevap olarak sadece şu sözleri söylemekle yetinmişti: "Efendiler! Şu üzerinde bulunduğum mekân nedir? Kürsüdür, masadır. Bunun benzerini, daha mükemmelini yapmak mümkün müdür? Mümkündür. O halde bu bir kul eseridir. Kur'an-ı Kerim'den en kısa sure olan Kevser'i alıyorum. Ben daha mükemmelinden vazgeçtim. Mislini getirin, hemen papaz olacağım!"

Misyonerler şaşkın vaziyettedir. Çünkü bunun imkânsızlığının farkındadırlar. Bu dinin sahibi bizzat Mekke müşriklerine meydan okumuş, onlar da âciz kalmışlardı. Bunu Katolik misyonerlerin yapması kesinlikle mümkün değildi. Daha ötesi hiçbir varlık buna güç yetiremezdi. Çünkü o, ilahî bir mucizeydi. İnsanüstüydü. Kur'an'ın indiği ortam, yüzyıllardır edebiyatla yoğrulmuş bir haldeydi. Bu bakımdan, insanlar sözün değerini çok iyi anlayabiliyorlardı.

Kur'an indiğinde, inanmayanlar bile ona olan hayranlıklarını gizleyemediler. İnsanların ona yönelmesini önlemek için ise "Bu bir büyüdür, kâhin sözüdür, şair sözüdür" gibi yakıştırmalar ortaya attılar. Kur'an ise onlara karşı açık bir şekilde meydan okuyordu: "*Sözünüzde doğru iseniz, hepiniz toplanın da Kur'an'ın bir benzerini getirin.*" Bu çağrıya muhatap olanlar sıradan insanlar değil, sözün ustalarıydı. Cevap vermemekle ve "Ebu Talib'in yetimi" diye küçümsedikleri Peygamberimizin elinde ortaya çıkan kitabın bir benzerini getirememekle küçük duruma düşmüşlerdi. Kur'an, onların âcizliklerine karşılık, her seferinde çıtayı biraz daha düşürerek onlara tekrar tekrar çağrılarda bulundu: "*Hepsini değilse, on suresinin benzerini getirin. Bu on sure, Kur'an'ın içerdiği hakikatlere benzer şeylerden söz etmesin de tümüyle uydurmalardan ibaret olsun, yeter ki siz getirin. On su-*

re getiremiyorsanız, bari bir surenin benzerini getirin..." (Hûd, 1-15) Kur'an, inişinden asırlar sonra, onu inkâr edenlere hâlâ bu çağrısıyla meydan okumaya devam ediyordu. Ve çağrısını şu değişmez hakikatle noktalıyordu: "*Size cevap veremezlerse, bilin ki o Allah'ın ilmiyle indirilmiştir ve O'ndan başka tanrı yoktur. Artık Hakka teslim oluyor musunuz*?" (Hud, 14) Aynı çağrıyı toplantıya gelen Müslümanlar da yaptılar. Meydanda sessizliğe gömülen ve dindaşları tarafından apar topar kaçırılmaya çalışılan Katolik misyonerlere "Eslim!", yani "Müslüman ol!" dediler. Ancak onlar sözlerinde durmadılar. Oradan hızla uzaklaştılar. Hakk'a teslim olmadılar. Daha sonraları bu gerçeği itiraf etmekten de kendilerini alamadılar. Yamandî, Veliyyüddin Efendi'nin anlattığı bu ibret dolu olaydan çok etkilenmişti. Kur'an'ın ilahî kelâm olduğuna ilişkin zerre kadar tereddüdü yoktu. O'nun bu hâli; dünyaya çoktan gelmiş ancak henüz adı konulmamış bir çocuğun durumuna benziyordu. Çocuk büyüyordu. Hem kendisi hem de etrafındakiler bu çocuğun varlığından haberdardılar. Bir iman ağacı, gözleri önünde serpilip gelişmektedir. Ve herkes bu çocuğa adı ile sesleneceği günü özlemektedir.

bahtiyar sürgün

Hep bu günün özlemiyle yanıp tutuşmuştu Dede. Gelecek her ânın kendisine, zehir dolu bir kadeh sunabileceğini bile bile... Sunulan kadehteki zehrin her katresi, şerâb-ı ilahînin bir ummanıydı. Cananın eliyle sunuluyor, O'nun (cc) cemalinden akisler getiriyor, doyumsuz râyihasını sunuyordu kendisine. Böyle bir zehire kanmak mümkün müydü? Cananın reng-i bûyine kanılır mıydı hiç! Semalar kadeh, denizler de zehir olsa yine de kanacak değildi Dede.

"Senin için kanmak müyesser değil zavallı sürgün! *Dünyada kanmadığın gibi ukbada da kanmayacaksın! Dağlar denizler, çiçekler, kuşlar hep cânân... Tulû ve gurub cânân... Yıldızlar cânân... Rüzgâr O, ses O, ahiretin bütün sahraları, Kevserleri ve bütün nimetleri O... azabı da O, gazabı da O... Bütün mevcudatın bütün tecelliyâtı O.*

Sen O'na kanamayacaksın!

Sürülüyorsun. Fakat menfa (sürgün yeri) neresi? Süren kim? Cennet iştiyâkın, cehennem pervân yok. Her zerren cennetler ve cehennemlerle dolu. Cennetin bütün ezvâk ve huzûzâtı senin içinde. Cehennem senin ateşinden titriyor. Hayat ve ölüm yok. Dünya ve ukba yok. Var olan; hayatı ve ölümü, dünyayı ve uk-

bayı kaplayan muazzam bir varlık. Akıllar O'nu (cc) idrakten acizdir. Sen yoksun, var olan O'dur. Menfa ve feyfa(sahra) yok. Var olan yalnız O.

Onun rengârenk kadehlerinden her biri, başka bir şerab ile doludur. Sana her an başka bir şerab getiren yeni bir kadeh uzatıyor. Kadehlerin devr-i dâimi ile başın dönüyor. Korkma! Sen hiç ayılmayacaksın. Melekler senin neşvenden mest ü harab.

Şerabın mübarek olsun 'Bahtiyar Sürgün!' diyordu kendi kendine.

O hem sürgün, hem de bahtiyardı. Sonsuzluğu kucaklayan bir yönelişle çıkmıştı yola. Bahtiyardı; çünkü bu garip sürgünün gerçek sahibi Halik-ı Zü'l-celâldi. O'nun (cc) rahmet eteğine tutunup da yolda kalan kim vardı? Kim O'nun kadar merhametli, kim O'nun kadar inâyetkârdı? Bahtiyardı; zira uğruna her şeyini terk ettiği bir yâri vardı. Uğruna terk ettikleri ise ağyârdı. Şimdi çıktığı kutlu yolculukta tek bir sığınağı, tek bir barınağı vardı; Allah (cc). Bahtiyardı... İçinde büyüttüğü sabır çiçeği açmış, kokusu her yanı sarmıştı. Sabrının sonunda eriştiği selâmetle eşsiz bir zevke dalmıştı. O kadar ki; yaşadığı ıstıraplar birer sülûk hediyesi hâlini almıştı. Hatta yaşadığı sürgünü bahtiyarlık olarak telâkki etmekle kalmıyor, gönül kaleminden dökülen mısralarla sanki sürgünlüğüne methiyeler diziyordu:

Hamdü lillah verdiler hicran hicran üstüne
Bahşolundu ruhuma nîran nîran üstüne

Dede ruhunda yanan ateşi ilahî bir bağış olarak telâkki ediyordu. O ateş ki; nârı nûra çevirir. Halîlî meşrep olanlar için, serinlik ve esenlik bahşeden nûra dönüşür. Kalpleri serinletir, yüreklere su serper. Gönül bahçelerinde âteşîn güller açtırır. Bu iklimde gül âteştir. Sümbül âteştir. Gönül âteştir. Kalp âteştir. Cesed âteştir. Kefen âteştir. Safâ, cefâ, fırâr, karâr âteştir. Üzüntü

âteş, teselli veren âteştir. Ne varsa âteşten ibarettir. Müptela olanlar âteşe kanmaz, pervâne misâli bıkmaz, usanmaz.

Dede, ruhunu çevreleyen bu ilahî âteşin hiç sönmeyecek bir aşka, îmâna inkılâp etmesini istiyordu. Hayatını böyle bir yangının ortasında inşa etmek arzusu ile yanıp tutuşmuştu yıllarca. O kadar ki; akan gözyaşlarının bu âteşi söndürmesinden bile endişe duymaktaydı. Bu endişesi kaleminden dökülen ateş yüklü mısralara da yansıyordu:

Yaşlar akarak belki uçar zerresi aşkın
Âteşle yaşar, yaşla değil, yâresi aşkın
Yanmaktır efendim biricik çâresi aşkın
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma

Üsküdar İskelesi henüz gözükmüyordu. Dede evinden ayrılalı on dakikadan fazla olmuştu. Ancak aklı hala evden ayrılmadan önce ailesi ile yaptığı konuşmadaydı. Onları ikna edememenin ıstırabını yaşıyordu. Ah bir anlayabilselerdi; ne büyük bir aşka tutunduğunu. En büyük âşıka en büyük aşkla nasıl bağlandığını. Söylemeye mecâl bulamadığı hakikatin içine sığmaz hale geldiğini. Ah bir bilselerdi, iki ayrı kimlikle yaşamanın ne denli zor olduğunu. Açıklamak zorunda olmanın zorluğunu ve artık gönül hareminde yaşattığı imanı saklayamaz hale geldiğini... Mızrağın çuvala sığmadığını. Diri diri yaksalar bile içindeki nûru saklayamazdı. Her inanan gibi ailesini de Müslüman yapmak için çok uğraştı. Adeta yalvardı. Ancak eşi ve kızı Patrikhane'nin tahrikine ve baskısına dayanamadılar. Boyun eğdiler. Oysa Dede onları kendi dinlerinden vazgeçirmeye de zorlamamıştı. Hatta; "*Yuvamızı dağıtmayalım. Benim Müslüman olmam yuvayı dağıtmamı ve sizleri bırakmamı gerektirmiyor.*" demişti. Bütün bunlar Dede'nin yuvasını ayakta tutmasına yetmedi. Artık aynı mekânı paylaşmaları imkansızdı. Yollarını ayırmak zorunda kalmışlardı.

O, ailesini değil kendisini fedâ etmeyi yeğlemişti. Patrikhane ise, bu aileyi yok etmeye kararlıydı. Zira aynı çatı altında iki ayrı dinin mensuplarının birlikte olamayacağına hükmettiler. Buna dinlerinin izin vermediğini açıkça ifade ettiler. Dede, oldukça anlayışlı davrandı. O kadar ki; "Dinleri aynı şehirde bulunmamıza müsait değil ise İstanbul'u dahi terk edebilirim. Hatta Erzurum'a kadar yolum açıktır." dedi. Şubat'ın ortasında, karlı bir gecenin saat dokuzunda evini terk edip gitti. Üsküdar'ın Selamsız yokuşundan bir gölge gibi iskeleye doğru süzülüp aktı. İçini kanatarak. İçinden kanlar akarak... Istıraplar sağanak yağmur misali üstüne yağarken, o sabır şemsiyesiyle direnmeye çalışıyordu. Bu direncin en büyük dayanağı, içindeki "Mevlâna" aşkı olmuştu. Dünyadaki ayrılıkların dünya ile sınırlı olduğunu ondan öğrenmişti. Mesnevî'de okuduğu "*Sîne hâhem şerha şerha ez fîrâk*" mısrası sînesini kana boyamış, şerha şerha doğramıştı. O artık inleyen bir neyden ibaretti.

Bu inleyen neyin feryadı gecenin koyu karanlığında karlara karışıyor, acı ve ateş olarak ruhunda yankılanıyordu. Dede "Mevlâna" aşkı ile başladığı hidâyet yolculuğunda tek başına kalmıştı. Yol uzun ve çetrefilliydi. Bu yolun başı da, ortası da, sonu da çileliydi. Her durakta yeni bir şey öğreniyor, her durakta başka bir alemle tanışıyordu. "Mevlâna" aşkı içinde öylesine yuvalanmıştı ki; Mesnevî'yi hatmedercesine okurdu. Mevlâna'ya dâir her ne varsa onun ilgi alanındaydı. Tanıştığı herkese Mevlâna'nın eserlerini okumasını tavsiye ediyordu. Ona göre Mevlâna'yı okumak bir dönüşümdü. Çünkü Mevlâna'yı okuduğunuz zaman, Allah aşkıyla yanan bir aleve inkılap edersiniz. O zaman Hazret-i Cânân ile birlikte canların cânına şöyle seslenirsiniz:

"*Ne ben senim, ne sen sensin, ne sen bensin. Hem ben benim hem sen sensin, hem sen bensin. Ben seninle o haldeyim ki, ey sevgilim, sen ben misin, ben sen miyim fark edemiyorum.*"

dört kapı

Her bir Mevlevî onun için birer Mevlâna'ya dönüşmüştü. Bu yüzden Mevlevîler, en çok görüşmek, konuşmak ve sohbet etmek istediği kimselerdi. Hele bir Mevlevî vardı ki, onun yanına gitmek için can atıyordu. Onun babası, Kayseri Mevlevîhânesi şeyhi Süleyman Atâullah Efendi, annesi ise Gennuri Hazretleri'nin torunlarından Kadriye Emetullah Hanım idi. Bu Mevlevî şâir Ahmed Remzi Akyürek'ten başkası değildi. 1289/1872'de babasının şeyhlik yaptığı Kayseri Mevlevîhânesi'nde dünyaya gelen Ahmed Remzi, o dönemde Üsküdar Mevlevîhânesi'nin son şeyhi olma özelliğine sahipti. Dede gibi o da Kayseri'de doğmuş, Kastamonu'da bulunmuştu. Ayrıca, Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi olarak Üsküdar'daki Sultan Mustafa Câmii ile Beyazıt Câmii'nde Mesnevî okutuyordu. Divan şiiri geleneği içinde yetişmiş Mevlevî şairlerin son temsilcilerindendi. Başta Mevlevîlik olmak üzere tasavvufa dair çok sayıda risale telif ve tercüme etmiş olan Ahmed Dede, Arapça ve Farsça yazdığı şiirlerle adından söz ettirmiş bir zat idi. Çevresinde sevgi halkaları oluşturan bu Mevlevî şeyhi, Dede'nin de dikkatini çekmişti. Bir yolunu bulup tanışmak, sohbetlerine katılmak için fırsat kolluyordu. Neredeyse ezberleme aşamasına geldiği Mesnevî'yi bir de bu ehil ağızdan dinlemek anlamak, manasına derinlemesine nüfuz etmek istiyordu. Birkaç kez Mevlevîhane'nin kapısına kadar gittiği halde cesaret edemeyip geri dön-

müştü. O yıllarda henüz Rum cemaati ona "Diyamandî" ismiyle seslenirken Müslümanlar da "Yamandî Molla" diyordu. Yeni ve tek bir kimliğe kavuşmak için yeni başlangıçlar peşindeydi. Bu başlangıç, kapısından birkaç kez döndüğü Üsküdar Mevlevîhânesi olabilir miydi? Asıl konu; hangi kimlikle bu dergâha girecek olmasıydı. Bu kapının ümitsizlik dergâhı olmadığını biliyordu. "Ne olursan ol gel!" çağrısını öğreneli çok olmuştu. Ancak yeni bir doğumun sancısını yaşamaktaydı Yamandî Molla. Bu kapıdan girdiğinde hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağının farkındaydı.

Patrikhane'nin baskısı ile ailesinin göstereceği tepki onu ayrıca düşündürmekteydi. Ancak, ne olursa olsun bu sancılı süreç sona ermeliydi. En azından kendi içinde arzu ettiği vahdete ulaşmalıydı. Dışarıda vermeye hazırlandığı uzun mücadele için bu kaçınılmaz bir durumdu. Her şeye rağmen iç dünyasında huzura kavuşmalı, sükûneti sağlamalıydı. Mevlâna aşkı ile çıktığı bu yolda bir Mevlevî dergâhı yolunun üzerinde duruyordu. Hem de yanı başında. İçinden yükselen ses ona bu dergâha gitmesini söylüyordu. Yüzü halka, özü Hakk'a dönük olan bu kapı belki de sonsuzluğun kapılarını aralayacaktı. Belki de nefsini bu dar kapıdan geçirmeden ruhu sükûn bulmayacaktı. Ancak öncelikle "şeriat" kapısından geçmesi gerekiyordu. Mevlâna'nın "Dört Kapı" hikâyesini defalarca okumuştu. Bu dört kapıyı tek tek geçmek ve hakikat umanına dalmak istiyordu. Sözün sultanı hakikate ulaştıracak kapıların anahtarlarını sunuyordu bu hikâyesinde.

Hikâyeye göre; Mevlâna bir gün öğrencilerine yaptığı sohbetinde dört önemli kapıdan bahseder ve der ki: "Dört mühim kapı vardır. Bunlar sırayla; "şeriat, tarikat, marifet ve hakikat" kapılarıdır. Hakikate ulaşmak, bu kapıların birer birer geçilmesiyle mümkün olur ancak."

Bu açıklama üzerine öğrencilerinden birisi Mevlana'ya sorar:

- Efendim ben bu dört kapı meselesini pek anlayamadım, ne demektir?

Mevlana uygulamalı olarak bu dört kapıyı öğrencilerine göstermek ister. Soruyu soran öğrenciye der ki:

- Şimdi şuraya bak! Karşı medresede dersini çalışan dört kişi var. Hepsi de rahlelerine eğilmiş okuyorlar. Sen git bunların hepsinin ensesine sırayla bir şamar at. Sonra gel! Ben sana bu kapıları anlatayım.

Öğrenci gidip birincinin ensesine bir tokat atar. Tokadı yiyen talebe derhal ayağa kalkar ve daha güçlü bir tokatla karşılık vererek Mevlana'nın öğrencisini yere yıkar.

Öğrenci tokadı yediği halde bu işten vazgeçememiştir. Çünkü hocasının verdiği görevi tamamlamak zorundadır. Yaradan'a güvenip ikinciye de bir tokat atar. O da derhal ayağa kalkar elini kaldırır, tam tokadı atacakken, vazgeçip yerine oturur. Öğrenci devam edip üçüncüye de bir tokat atar.

Üçüncü şöyle bir kafasını çevirip baktıktan sonra çalışmasına devam eder.

Dördüncü ise, tokadı yemesine rağmen hiç oralı bile olmadan çalışmasına devam eder.

Öğrenci Mevlana'ya dönerek, olanları tek tek anlatır.

Mevlana öğrencisine;

- İşte alman gereken dersler... der. Ve sözlerine devam eder: Birinci, henüz "şeriat" kapısını geçememişti. Şeriatta kısasa kısas olduğu için, tokadı yiyince kalktı, aynısını sana iade etti.

İkinci ise "tarikat" kapısındaydı. Tokadı yiyince o da kalktı, tam tokadı iade edecekti ki, tarikat öğreticinde verdiği söz aklına geldi. Bu söz; "Sana kötülük yapana bile iyilik yap." diyordu. Onun için döndü ve oturdu.

Üçüncü, "marifet" kapısına kadar gelmişti. O, iyinin ve kötünün bir tek Yaradan'dan geldiğini bilir ve inanır. Yaradan bu kötülüğe hangi iblisi alet etti diye merakından şöyle bir dönüp baktı.

Dördüncü, "hakikat" kapısını da geçmiştir. Çünkü o, iyinin ve kötünün tek sahibi olduğunu, bu yüzden ikisinin de aslında aynı olduğunu bilir. Onun için dönüp bakmadı bile....

Aslında bütün kapılar O'na (cc) çıkıyor, O'na ulaşıyordu. Ve O'na giden yollar mahlûkatın nefesi adedinceydi. Nefesini nefsi yolunda tüketenler için bütün yollar kapalıydı. Yamandî nefesini Allah'a (cc) giden yolda tüketmek istiyor, bunun için çırpınıyor, bunun için çaba sarf ediyordu. Yamandî'nin ruhu kelebek misali kabuğunu yırtmak için çırpınıyor, yırtınıyor, bir yandan diğer yana savrulup duruyordu. İçindeki fırtınaları bir türlü dindirememişti. Çaresizliğin ve acziyetin kollarında kıvranırken ruhundan, "Meded Eeeey!" nidaları yükseliyordu. Yeni bir kalp, yeni bir göz isteyerek gönlünün sultanına sesleniyordu:

"Bir elde kılıç, bir elde kefen, boynumu bükmüş, bekliyorum, meded!..

İşte gözyaşlarıma ruhsat verdin. Kapını açmayacak olsan, senden bu ruhsat gelmezdi. Her katre, senden gelen bir müjdecidir. Bu gözleri, bu kalbi al. Başka bir çift göz, başka bir kalp ver! Ta ki nefesinin hareketini sezip de görmediğim cânânın müşahedesine erebileyim. Bana öyle bir kulak ver ki, elest bezminde beni mest eden o tatlı sesi yeniden inşa etmek nasibim olsun. Kapından ayrılamam. Ayrılmak imkânını selb eden de senden başkası değil... Demek beni içeriye alacaksın. Kanı akıtılmayacak olan kurban bağlanılır mı? Boynum bükük. Gözlerim nemnâk. İnayetini bekliyorum. Kılıcına müştak oldum. Bu iştiyakı veren de sensin. Meded! Mesafeleri, o sonsuz ovaları, yaylaları kaldır... Bastığın toprakları öpüp koklamak, nefesinin ıtriyle meşbu havayı bütün zerrelerime çekmek zamanı gelmeyecek mi?..

Boynumu büktüm. Kılıç bir elimde, kefen öbür elimde, nalân ve sîneçâk bekliyorum.

Meded ey Şâh-ı Keremkâr meded!..."

sonsuzluk bestesi

Yamandî'nin imdat çığlıkları çok geçmeden karşılık bulacaktır. Gördüğü kâbuslar yerini ruhuna inşirah veren rüyalara bırakacaktır. Rüyaları yavaş yavaş siyahtan beyaza dönüşecektir. Sürekli karanlıklarla boğuşan Yamandî, şimdi artık bembeyaz bir âlemin ortasındadır. O karanlık dehlizlerden nasıl çıktığını, bu göz kamaştırıcı âleme nasıl geldiğini kendisi de anlayamamıştır. Yıldızları aşan bir dünyanın en yüksek noktasında hayretle etrafı seyretmektedir. Onlar sanki yeryüzüne iliştirilmiş kandiller gibidir. Kandiller küçüldükçe nûr üstüne nûr saçan bir âlemin ufukları çözülüyor, Yamandî, sonsuzluğa açılan bu ufuklara doğru hızla yol alıyordu. Nûr ve renk katmanları etrafını kuşatıyor, her biri yeni bir renk cümbüşüne dönüşüyordu. Ortaya çıkan soyut resimler hayal ötesi görüntüler sunuyordu. "Rakseden bir nûr ve renk âlemi!" Şaşırtıcı ve göz kamaştırıcı... Tatlı bir musikinin uzaklardan gelen hafif dalgaları ruhunu okşamakta ve etrafa dağılmaktadır. Derinden dalga dalga ihtizazlı sesler gelmektedir. Yüzlerce, binlerce okuyucunun yek ahenk sesleriyle kendinden geçmektedir. Ancak ortalıkta okuyuculardan hiçbir eser yoktur. Yalnızca coşkuyla her yandan yükselen musiki dalgaları

yankılanmaktadır. Nağmelerin arasında uçuşan güfteler Yamandî'ye şöyle seslenmektedir:

"... Bu neyin sesi ateştir, rüzgâr değildir. Her kimde bu ateş yok ise yok olsun. Neye düşen, aşkın ateşidir. Şaraba düşen aşkın coşmasıdır... Merd-i kâmilin önüne Hz. İsmail gibi baş koy. Gülerek ve sevinerek onun kılıcında can ver. Sen onu kan zannetme. O kırmızı güldür. Sen onu mecnun sanma, o aklın sarhoşudur."

Bu lâhutî beste, adeta fezalarda uçuşan güzelliklerden örülmüştü... İlâhî kudretin izlerini taşıyordu. Âhlar, figânlar ve kesik kesik yükselen hıçkırık sesleri duyuluyordu... Okuyucuların takati kesilmiş, bitkin bir vaziyette inliyorlardı. Bu inilti sesleri de son buldu. Şimdi her şey sustu ve sessizliğin iniltisi başladı. Derinden yükselen boğuk bir ney sesi kapladı her yanı. Hasta ve bitap nağmeler duyuluyordu. Önce boşlukta neyin silueti belirdi. Ardından ışık saçan nurlu bir hayal gözüktü. Önce silinip kayboldu, kısa bir süre sonra yeniden belirdi. Bu hayal Mevlâna'dan başkası değildi. Bütün ihtişamıyla Yamandî'ye göründü. Başını yana eğmiş, gözleri kapalı bir halde nâyını üflüyordu. Firak ve hicranın en yakıcı maceralarından birini anlatıyordu. Bu ses, bu ayrılık hikâyesi Yamandî'nin kalbini bir kez daha yaktı. Öyle yaktı ki; neyin derinliklerinde inleyen nağmelerin ateşten daha acı olduğunu o anda anladı. Mevlâna'nın kirpiklerinin ucunda görünen elmas pareden yükselen nûr, bir ışık huzmesi halinde Yamandî'ye doğru yöneldi. Önce boşlukta daireler çizdi. Sonra sema edercesine hızlı bir şekilde etrafında dönmeye başladı. Bu nurun kuşatıcılığı ile iradesini kaybeden Yamandî, Mevlâna'nın nâyından çıkan sesin etkisiyle sarsılıyor, ürperiyor, kendinden geçiyordu. Bu ses arşa çıksa sanki felekler, meleklerin katına ulaşsa melekler tutuşacaktı. Âfâka yayılsa nefhası, bütün yürekleri tutuşturacaktı... Evet bu ses yakıcıydı. Hem de çok yakıcıydı. Çünkü bu, ne aşkın, ne derdin ne de mestin sesiydi. Ne tîzin, ne evcin, ne de pestin sesiydi. Bu ses;

ezelden geliyordu. Bezm-i Elest'in sesiydi. Bu ses, Yamandî'ye Rabbine verdiği sözü hatırlatmak isteyen "belâ" sözünün sarhoş edici nefesiydi. Ruhlar âleminde; "evet sen bizim Rabbimizsin" diyen Yamandî'ye verdiği bu sözü hatırlatıyordu. Sözlerin en güzelini... "Lâ ilâhe illallâh" kelimesini...

Yamandî bu rüyadan hiç uyanmak istemiyordu. Onun hayali ve yakıcı nefesi hiç bitmesin istiyordu. Niyazkâr nağmeler, hıçkıran nağmeler... Nihayet yavaşladı, indi indi... Hafif cevelanlar yaptı, teslimiyet ve feragat ifade eden nağmeler söndü. O anda Yamandî'nin gözleri Mevlâna'nın nazarıyla kesişti. Aşkın sultanı sabit ve derin bakışlarla Yamandî'yi uzun uzun süzdü... Gözlerindeki mana her an değişiyordu. Yamandî bu manaları sezinlemeye çalışıyordu. Nihayet İlâhî şefkatin tebessümleri açılmaya başlamıştı. Üzerinde cihanlara sığmayan bir melâlin şimşek yüklü bulutları uçuşuyordu. Cehennemden daha ateşli bir aşkın alevleri sarmıştı her yanını. Kanmayan, dinmeyen bir hicranın ıstırapları inliyordu gönlünde. Bu nazarlardan yağan kıvılcımlar ruhunu tutuşturuyor, ateş denizlerinde eriyen mumlara dönüştürüyordu. Feryad etmek istedi, sesi çıkmadı. Başını yana çevirmeye yeltendi, kıpırdayamadı. Yıldırım çarpmışçasına sarsıldı ve sendeledi. Mevlâna başını kaldırdı ve nâyı ile geriye doğru işaret etti. Bu işaret, bezmin sona erdiğini geri dönme vaktinin geldiğini anlatmak içindi. Mevlâna ona, vaktinden evvel bu âleme göz dikmemesi gerektiğinin mesajını veriyordu. Yamandî, ayağındaki diken bertaraf olmuş bir halde, davet edileceği zamanı beklemek üzere kendi âlemine dönüyordu. Mevlâna'nın hayali de sonsuzluğun derinliklerine doğru süzülerek kaybolmuştu. Bir damlanın ummana karışması gibi. Âşığın maşukuna kavuşması gibi. Gurbetin vuslata dönüşmesi gibi... Yamandî bu ânı gözyaşlarıyla seyrederken, etrafında dönüp duran nûr birden yavaşladı ve kavisler çizerek Yamandî'nin kalbine doğru süzülüp gözden kayboldu...

Bu rüya hiç bitmemeliydi. Bu aşk bezmi hiç sona ermemeliydi. Çünkü canan ile baş başa geçen bu an Yamandî için bir ömre bedeldi. Ne var ki bu doyumsuz buluşma sona doğru yaklaşıyordu. Kandillerin göz alıcı ışıkları zayıflıyor, sisler yavaş yavaş kayboluyordu. Artık yeryüzünde olduğunu hissedebiliyordu. Bir göz kapağı mesafesi kalmıştı. O da aradan kalktı. Geriye, içinde yuvalanmış ince bir yaranın derinden gelen sızıları kalmıştı. Bu ilahî nefesle yazdığı dizeler ise, ruhunda ağlayan yeni bir hicranın hıçkırıklarından ibaretti:

"Bu cihanın ötesinden geliyor nağmeleri
Kanatır sîneyi, kalbi, deler elbet ciğeri
Erişir mi buna kudret, buna insan hüneri
Bak neler söyletiyor Hazreti Mevlâna'ya"

Yamandî rüyanın etkisiyle uzun süre kendisine gelemedi. Cihanın ötesinden gelen bu yakıcı nağmeler sinesini daha çok kanatmıştı. Belli ki, aşkın sultanı ondan şerha şerha olmuş yeni bir yürek istiyordu. Ancak böyle bir yürek ayrılık derdinin sırrını anlayabilirdi. Yamandî bu mesajı çoktan almıştı. Bu sırrı anlayabilecek kıvama ulaşıncaya kadar çalışması gerektiğini biliyordu. Hemen harekete geçti. Bu başlangıcı yine "Mesnevî" ile yapacaktı. Çünkü kendi anladıkları ile yetinemezdi. Bu kitapta yer alan sembolleri, işaretleri, bu dile aşina olan ehil bir ağızdan dinleyip anlamak zorundaydı. Mevlevîhanelerde ve camilerde yapılan Mesnevî dersleri Yamandî'nin imdadına yetişmişti. O günlerde ismini sıklıkla işittiği Ahmed Remzi Dede, Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi olarak Üsküdar'daki Sultan Mustafa Camii ile Beyazıt Camii'nde Mesnevî okutuyordu. Bu zatın Kayserili olması ve Kastamonu'da bir süre bulunmuş olması, Yamandî'yi daha da yüreklendirmişti. Hemen kararını verdi. Bu derslere devam edecekti. Büyük bir heyecanla ayağa kalktı. Sonra birden durakladı. Yü-

zündeki tatlı heyecan birden yerini asık bir çehreye bıraktı. Bu derslere devam etmesi halinde olabilecekler aklına gelmişti. Kanepenin üzerine oturdu ve düşünmeye başladı. Mevlevîhâneye gittiği duyulduğunda, üzerindeki baskı daha da artacak, Patrikhane çevresi bu olaya şiddetle tepki gösterecekti. Rum cemaatinin nasıl bir tavır sergileyeceği malumdu. Patrikhane ve Rum cemaatinden gelebilecek baskılara göğüs germesi kolay olmayacaktı. Dahası, Yamandî bütün bunlara yalnız başına direnmek zorunda kalacaktı. Bir an endişeye kapılmıştı. Endişe etmekte haksız değildi. Ancak biliyordu ki, içindeki aşk daha büyüktü. Bu aşk onu sevdalısı olduğu Mevlâna'ya götürecekti. Aşkın sultanının frekansına girebilmek için bu fedakârlığı yapmak zorundaydı. Uzun uzun düşündü. Olabilecek her türlü sıkıntıyı gözden geçirdi. Bütün bunlar kafasını iyice karıştırdı. Yolun sonuna geldiğini fark etti. Artık bir tercih yapma zamanı gelmişti. Aşkın bir bedeli vardı ve bu bedeli, aşk iddiasında olan herkes ödemek durumundaydı. İçinde bulunduğu durum Yamandî'ye Fuzulî'nin şu manidar beytini hatırlattı:

"Âşık oldur kim kılar cânın fedâ cânânına
Meyl-i cânân etmesin her kim ki kıymaz cânına"

Beyitin anlattığı gerçek, tam olarak Yamandî'nin durumunu anlatıyordu. Şöyle bir tefekküre daldı: "Bu dertler, elemler ne kadar şiddetli ve ne kadar devamlı olursa, Allah'ın nimetleri ve lütufları da o denli büyük olacak demektir. Buna tam olarak inanıyorum. "*Öd ağacı yanmadıkça rayiha vermez! Altın, potada kaynatılmadıkça saf hale geliyor mu*?" buyuran Sultanım (Mevlâna) aynı şeyi söylemiyor mu? Yanmaya razı değilsem, bu belaları göğüslemeyi göze alamıyorsam, aşk meydanında ne işim var!" dedi kendi kendine...

gurbet içinde gurbet

"Ne işim var?" dedi Dede sessizce. Kendisinden başka duyan yoktu söylediklerini. Belki de geceye anlatmak istiyordu derdini. Evinde yaşadığı gurbette de tek tesellisi geceler değil miydi zaten? İlâhî aşk ile gözyaşlarını akıttığı geceye, şimdi içini dökmek istiyordu. Bu gece onun hem arkadaşı hem de yoldaşı olacaktı. Bu soğuk Şubat gecesi derdini anlar mıydı bilinmez. Ancak o yine de anlatmaya kararlıydı.

"Benim onlarla ne işim var?" dedi bir kez daha. Onlar içimdeki sevginin sırrını, bu sevgideki mucizeyi anlayamadılar. Kızım; "Babam, Mevlâna'yı bizden daha fazla seviyor." düşüncesinde. O sanıyor ki büyük Mevlâna, babasını elinden aldı. O yalnız Mevlâna'yı bilir, yalnız onu işitti. Beni ondan değil, beni benden aldılar. Alanlardan Allah razı olsun, kulluklarından âzad etmesin. Her an yeni bir zincir ile onlara bağlasın Allah. Onların kulu kurbanıyım. Beni benden aldılar. Fakat onlardan ayırarak değil. Fezalarda uçsam o da birlikte uçar... Gönlümün içindedir. Beni aldılar, gönlümü genişlettiler... Genişletiyorlar... Dağları taşları sever oldum. Kızım Belma, benden istediği ölçüde sevgi bulamadığı için mahzun, kalbi yetim. İstediğinde ölçülemeyecek kadar fazlasını buldu, haberi yok. Büyük sevgiler derinliklerde yaşıyor, kendini

saklıyor. Onu sığ yerlerde arayanlar sevgiden bir eser dahi bulamıyorlar. Hem sevgilerin de çeşitleri vardır. Evlat sevgisi, eş sevgisi, anne baba sevgisi... Allah sevgisi, peygamber sevgisi, din sevgisi... Bunların her biri diğerinden farklıdır. Kalbin farklı frekanslarında yer alır. Ve her birisinin yeri ayrıdır. Hiç birisi diğerinin yerini tutmaz ve diğeri ile aynı kefeye konulamaz. Kimisi dünyadan, kimisi nefisten, kimisi heva ve hevesten, kimisi fıtrattan ve kimisi de imandan kaynaklanır. İçinde Allah rızası bulunan sevgi gerçek sevgidir, uhrevîdir, anlamlıdır. Eşim ve kızımdan bunu anlamalarını bekleyemem. Biz onlarla aynı tavan altında, fakat başka başka âlemlerde yaşadık. O kadar uzak âlemler ki yaşadıklarımız, hayal bile erişemez. Çevremdekilerin iç âlemime tamamıyla yabancı olması yüzünden yıllarca gurbette yaşadım. Bu gurbet, gurbetlerin en acısıydı. Etrafımda benim için canlarını vermek isteyen iki mahlûk... Ben de derdi bilinmeyen bir müzmin hasta... Yuvamda 20 yıl gurbet hayatı yaşadım. Şimdi bu gurbetten ayrıldım. Mesafeler silindi. Ezici ıstıraplardan sonra saadete ermeyi umuyorum. Sanki ruhum kalıbını attı. Istıraplar beni öldürdü. Saadetin bizzat kendisi oldum. Istırap da benden başkası değil. Şimdi bu mutluluk ve huzur, bütün zerrelerimde alev alev yanıyor. Bu soğuk kış gününde içimdeki ateşlerle ısınıyorum. Keşke onlar da içimdeki sıcaklığın kaynağını anlayabilselerdi...

Gerçi ailem Mevlâna aşkıyla yanmakta olduğumu hissetmiyor değildi. Görüştüğüm kimseler, yaptığım tercihler, hakkımda bazı ipuçları veriyordu. Hatta İstanbul'da uzun bir süre yakın dostlarım arasında "Molla Bey" diye anıldım. Zaten bütün dostlarım Müslüman-Türkler'den oluşuyordu. Üsküdar'daki evimize paskalya tebrikine gelenler de çoğunlukla imamlar ve hocalar olmak üzere, hep onlardı. Refikam böyle ziyaret günlerinde, "Misafir gelir" demezdi de, "Bugün şeyhler, hocalar gelir." derdi. Hocalar gelirdi ve tabii olarak hep Kur'an, Hadis, Mesnevî bahisleri olurdu.

Refikam da sempati ile bunları dinlerdi. Hatta bir Pazar günü Bebek'te bir dostuma iftara davetli idim. İftardan sonra da hısım akrabaya vaaz verecektim. Henüz resmen Müslüman olmamıştım. Fakat tamamen İslâm'a uymuş olmak için evden oruçlu çıktım. Evden çıkarken refikamla aramızda şöyle bir konuşma geçmişti:

- Bir şey içmeyecek misiniz?

- Bebek'te, Hüsnü beylerde vaaz vereceğim, oruçluyum.

- Oruç tutan sahura kalkar Bey!

- Bu da sahursuz oruç!..

Gittim. Yeni Camii'de Kur'an dinledim. İkindi namazı vaktiydi. Camiye girip namaz kılamamıştım. Kalbimden kan damlayarak Bebek yolunu tuttum. Orada bana dostumun taraf-etrafı ciddiyetle "Molla Bey!" diye hitap ediyorlardı. Beni büyük bir sevgi ile karşıladılar. Mısır'dan akşam ezanını dinledik, iftar edildi. İftardan sonra vaazımı verdim. Gözler yaşardı. Bol bol yaşlar aktı.

"Ey hünük çeşmi ân giryân-ı dost
Ey hümâyün dil ki, ân biryân-ı dost"

(Ne mübarek gözdür o gözler ki O'nun için ağlar, O'nun için kebap olan kalp de ne mübarek kalptir!)

Ağlatan ben miydim? Ne gezer. Hep O, hep O, hep O. Her şey O'ndan. Nihayet, öyle bir hale geldim ki; diri diri yakacaklarını bilsem bile kendimi tutacak halim kalmamıştı. Evet diri diri yaksalar bile bu yoldan dönemem. Ben bu yola Aşkın sultanı ile çıktım. O sultanın mübarek ve tatlı isimleri zaman zaman bir inilti halinde sinemi kanatır, kavrulan dudaklarımı tutuştururdu. Etrafımda da az çok akisler bırakıyordu. Fakat bu akisler güzel bir sözün, güzel bir şiirin bıraktığı akislerden ileri gitmiyordu. Mevlâna'yı sevmek, onların sevgisinden alıp o sultana vermek, aile-

min gönlümdeki yerinden o canana yer ayırmak şeklinde değerlendiriliyordu. Oysa onlar başka Mevlâna başkaydı. Onun aşkı içime düştüğü zaman 14-15 yaşlarında bir çocuktum. Onu anlayamadan sevdim, fakat çok sevdim. Kastamonu İdadî mektebinde, Rüştiye 2. sınıfta olduğum günlerdi. Farsça dersleri o sene başlamış ve bir şeyler öğrenmiştik. Dershaneye girilince sağ tarafta muallimin kürsüsü ve solda siyah tahta vardı. Hocamız da İskilipli Osman Efendi. Son derece halim selim bir zat idi.

Dede kendisini bu noktaya getiren sürecin en başına dönmüştü. Osman Efendi'yi hatırlayınca gayriihtiyarî gülümsedi. Yaramaz arkadaşlarının bu halim selim zata yaptıkları münasebetsizlikleri hatırladı birden. Hocayı pencereden içeri almak için yaptıkları oyunu hiç unutmamıştı. O gün hocanın dersi vardı. Hoca sınıfın kapısına geldiğinde kapının tokmağı bozulmuş, açılmıyor, diyerek hocayı pencereye yönlendirdiler. Hoca pencereyi aşmaya hazırlanırken, "Açılıyor efendim!" diyerek hocayı yine kapı tarafına davet ettiler. Sonra, sanki yine açılamıyor hissi vererek yeniden pencereye gönderdiler. Derken kapı yine açılır gibi oldu. Böyle birkaç defa gidip gelmeden sonra Osman Efendi'yi kapıdan içeriye almışlardı. Hocaya yaptıkları şeyler bunlarla sınırlı değildi elbet. Yine bir gün, hocanın dili tutulsun da ders anlatamasın, kimseyi derse kaldırmasın diye hocaya büyü yapmak istemişler. Bir iğneyi okuyup üflemişler; sonra hocanın cübbesine iliştirivermişler. Hoca farkında olmadığı için o halde müdür odasına gitmişti. Orada iğneyi görmüşler. Şüpheliler cezaya çarptırılmış, olay öylece kapanmıştı. Dede, sesi sedası çıkmayan öğrenciler arasındaydı. O günün kendisi için ayrı bir önemi vardı. O tatlı mübarek ismi orada söylemişlerdi Dede'ye. Tahtanın baş tarafına şu ibare yazıldı: "Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî kaddes'Allâhu sırrahu's-sâmî buyururlar."

Sonra...

Bişnev ez ney çün hikâyet mîkuned...

Olan olmuştu...

Güzel Mevlâna'nın güzel adına vurulmuş, pek derin bir yara almıştım. Kalbimin en derin yerinden vurulmuştum. Vurulmuştum, farkında değildim. İçin için yanıyormuşum. O andan itibaren inleyen bir ney olmuştum. Şimdi daha iyi anlıyorum, neden "Mevlâna" denildikçe dayanılmaz bir hazzın tesirinde kalarak yandığımı. Bu aşk, bu yanış, yarım asra yakın bir zamandan beri sevme kabiliyetimi genişletiyor. Bugün dağları, taşları, volkanları bağrıma basmak istiyorum. Şu an adımladığım yokuşun bütün karlarını bu sevgiyle eritmek istiyorum. Ne var ki bu sevgi eşim ve kızım arasına çekilen Patrikhane duvarını eritmeye yetmiyor. Eğer beş dakikacık benim dilimden anlayabilselerdi, mutluluktan feryat edip, sinelerini döveceklerdi. Muallim Nâci de aynı dertten mustarip değil miydi?

"Lâl olursun söylesem bir fıkra tâb-ı sîneden
Bir sâhife açsam ağlarsın kitâb-ı sîneden"

üsküdar'da bir dede

Dede'nin sinesinde yeni sayfalar açan aşk ve acı dolu günler, sanki yeniden canlanmış, tazelenmişti. Gecenin sessizliğine gömülen gönül feryatlarını, kendisinden başka kimseye duyuramamıştı. Selamsız yokuşunun etrafını çevreleyen evler bile derin bir sessizliğe bürünmüştü. Yol git gide uzuyordu sanki. Soğuk şiddetini artırmış, kaldırımlarda yer yer buzlanmalar başlamıştı. Dede bunların hiç birine aldırış etmeden, kararlı ve güçlü adımlarla yürümeye devam etti. Yeniden başa dönmüştü. O günlerde Mevlevîhâneye gittiği için kendisine baskı yaparak bir Rum ailenin kızıyla evlenmek zorunda bırakanlar, bu gün Müslümanlığını ilan ettiği için ailesini terk etmeye zorlamışlardı. O günlerde kendisini ayakta tutan "Mevlâna" aşkıydı. Bu gün ise, en büyük dayanağı ve sığınağı, içindeki "Mevlâ" aşkıydı. Mevlâna'dan Mevlâ'ya uzanan aşk yolculuğunda hem çileli hem de bahtiyardı. Bu yolculuk, Mesnevî'nin ilk on sekiz beytinde "Ney"in anlattığı ayrılığın hikâyesiydi. Bu hikâyeyi defalarca okumuştu. Her okuyuşunda farklı ilhamlarla farklı manalara ulaşıyordu. Bu yüzden hakikate erişme safhasında Mesnevî'nin rolü çok büyüktü. Hele bu eseri kendisine şerhleriyle birlikte okutan bir Mevlevî şeyhi vardı ki, onun rolü daha büyüktü. Bu önemli şahsiyet, Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi, Ahmed Remzi Dede idi.

Onunla tanışması, Mesnevî'yi yeniden okumak için hararetli bir şekilde hoca aradığı günlere rastlar. Bu günler rüyasında Mevlâna'yı gördüğü günlerdir. Ve onunla yaşadığı aşk bezmine yeniden dönmek için Mesnevî dersleri almaya kararını vermişti. Remzi Dede'nin postnişini olduğu Mevlevîhâne, Üsküdar'da Doğancılar Caddesi'nin batı yakasında bulunan İmrahor Mahallesi ile Ayazma Semti sınırları içindedir. Bu mütevazı dergâha gitmeye can atan Yamandî, daha önceleri birkaç kez gitmeye yeltenmiş, ancak Patrikhane'den çekindiği için bahçe kapısından geri dönmüştü. Mesnevî'ye olan düşkünlüğü ve gördüğü rüyalar şimdi yeniden kendisini Mevlevihanenin kapısına getirmişti. Vakit akşamdı... Heyecandan kalbi yerinden fırlayacakmış gibiydi. İçinde bastıramadığı bir telaş ve korku vardı. Nasıl karşılanacağını bilmediği farklı bir ortama girecekti. Burası 1793 yılında Galata Mevlevihanesi'nin yirminci postnişini olan Numan Dede tarafından inşa edilmiş mütevazı bir mekândı. Bu bina zaviye türünden olup hem mescid hem de Mevlevîhane olma özelliği taşıyordu. İstanbul'daki diğer Mevlevihanelerden farklı olarak, taşradan gelen ve İstanbul'dan Anadolu yönüne doğru yol alan dervişlerin konaklaması için tasarlanmıştı. Bu yönüyle, Mevlevi dervişi yetiştirmekle yükümlü bir âsitane olmaktan çok; konaklama fonksiyonuna yönelik bir tesis özelliği taşımaktaydı. Musiki ve Mevlevi kültürünün gelişimi açısından âsitane özelliği taşıyan diğer İstanbul Mevlevihanelerine göre daha mütevazı bir geçmişe sahipti. İçinde toplam on dört dervişin ikamet ettiği Mevlevihanecin mescid kısmı hem semahane hem de halka açık bir ibadet yeri olarak değerlendirildiği için, bu güzel mekan "Mevlevîhâne Mescidi" olarak da bilinirdi. Yine bu mevlevîhâneye, bulunduğu semte izafeten "İmrahor Tekkesi" adı verilmiştir. Zamanla harap olmuş ve 1835 yılında Sultan II. Mahmud tarafından yeniden inşa edilmişti. Mescid, semahane, meşruthâne ve türbeden oluşan

Üsküdar Mevlevîhânesi, birçok mevlevî dedesine post sermiş, irşâd ve ihya çalışmalarına ev sahipliği yapmıştı. Şimdilerde mevlevî şeyhi Kayserili Ahmed Remzi Dede, bu mistik mekânın hizmetinde bulunuyordu. Remzi Dede, Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhliğine tayin edildiği zaman burası oturulamayacak kadar harap durumdaydı. Mevlevîhaneyi daha önce gittiği yerlerde olduğu gibi onartmış, şeyh odasının üstüne bir kat daha yaptırmış, hücreleri temizlettirip bahçeyi düzenletmişti.

Yamandî, mevlevîhanenin yola bakan bahçe kapısından içeriye girmeden önce, tedirgin bakışlarla etrafa göz gezdirdi. Hazireleri ve türbeyi gördü. Semahane tarafındaki bahçe kapısından içeriye girdi. Ortam çok sessiz ve sakindi. Burası zaten bir sükût yurduydu. Bu sükûnet onu tedirgin etmek yerine rahatlatmış ve gönlünü ferahlatmıştı. Bir sevda sofrasında kendisine yer arayan yolcu gibiydi Yamandî... İçine düştüğü sevda, bir akşam vaktinde onu mevlevîhanenin iç kapısına kadar getirmiş, bırakmıştı. Şimdi bu kapıdan içeriye girmek için bir adımlık mesafe vardı. Bu adım sıradan bir adım olmayacaktı şüphesiz. Belki de dönüşü olmayan yeni bir hayatın ve büyük dönüşümlerin başlangıcı olacaktı. Yamandî de bunun farkındaydı. Bir şeyin daha farkındaydı. O da; gidecek başka kapısının olmadığı gerçeğiydi. Sanki çok sevdiği Mevlâna'nın huzuruna gelmiş, kapısına dayanmıştı. Açık tutulan bahçe kapısından içeriye girdi. Akşam ezanı okunmadığı için kapı henüz açık tutuluyordu. Zaten Mevlevî dergâhlarının demirden yapılmış olan cümle kapıları, sabah ezanında besmeleyle açılır akşam ezanından sonra yine besmeleyle örtülür, sırlanırdı. Bir ışık gibi süzülerek içeriye girdi Yamandî. Girer girmez ruhunu serinleten manevi bir hava ile karşılaştı. Derin bir nefes aldı önce. Bu ortamı iyice solumak istiyordu. Heyecanı biraz olsun yatışmıştı. Henüz ortalıkta kimsecikler yoktu. Gözüne ilk ilişen kapıya doğru yönelmeye karar vermişti ki, sağ tarafından ge-

len tatlı bir sesle irkildi. Bu ses "Buyrun! Hoş geldiniz!" diyordu. Yamandî bu lâtif sesin geldiği tarafa hızla dönüp sadece "Hoş bulduk efendim!" diyebildi. Kendisini karşılayan bu genç derviş, dergâhın hizmetlilerinden başkası değildi. Bu derviş saygı ve edeple selam verdikten sonra bu Rum gencini hücre odalarından birine buyur etti. Bu odada kendisini yetiştiren bir dede bulunuyordu. Derviş, Yamandî'yi "Muhibbân"dan birisi zannetmişti. Bu yüzden hiçbir şey sormadan hücreye götürmüştü. O da hiçbir şey söylemeden teslimiyetle dervişi takip etmişti. Farkında olmasa da içindeki Mevlâna sevgisi onu çoktan muhib derecesine yükseltmişti. Mevlevîlerde, tarikat üyeleri arasında dereceler vardı. Bu derecelerin ilki de "muhib" derecesi idi. Muhib; tarikata intisap etmiş, bir şeyh tarafından sikkesi tekbirlenmiş kişidir. Muhib olmak için şeyhe müracaat edilir, şeyh bu müracaatı kabul ederse bir sikke alıp gusledererek, abdestli bir halde gelmesini söyler ve bir gün tayin ederdi. Tarikata girecek kimse, sikkesiyle tekkeye gider, şeyhin huzuruna girer, elini öpüp önünde otururdu. Şeyh başını dizine koyar, sikkesini giydirir, tekbir eder, bir Fatiha verir, her ikisi de Fatiha'yı okurdu. Daha sonra birbirinin ellerini aynı anda öperlerdi. Bu sade törenden sonra şeyh, "Nevniyaz" da denilen muhibbi, dergâhtaki dedelerden birine teslim ederdi. Bu dede, muhibbin dedesi sayılırdı.

Hücre odasının kapısı açıktı ve içeriye girmeden önce yanındaki derviş;

-Destûur, diyerek izin istedi.

İçeriden;

-Huuu, sesi yükseldi.

Bu ses içeride bulunan dedenin müsait olduğunu gösteriyordu. Yamandî, dede ile görüşmesinde ziyaretinin sebebini anlatarak şeyh efendi ile görüşmek istediğini söyledi. Vakit geç olması-

na rağmen dede bu talebi geri çevirmeyerek şeyh dairesine hizmet eden "Meydancı Dede"ye haber gönderdi. Dergâh adabına göre, "Can" da denilen meydancı, şeyhe haber verir ve onun delaletiyle şeyhin huzuruna girilirdi. Bu kapıda kabul edilmemek mümkün değildi. Ancak edebe riayet ve disiplinden de taviz verilmiyordu. Mevlevilikte dervişlikten sonraki derece şeyhlikti. Şeyhler pîr makamını işgal ederler ve Mevlevîliği temsil ederlerdi. Nitekim cevap gecikmedi. Ahmed Remzi Dede, Yamandî'nin ziyaretini onaylamış, huzuruna kabul etmişti. Yamandî'nin heyecanı katlanmış, sevinci yüzüne vurmuştu. Meydancı'yı takip eden Yamandî, şeyh dairesine doğru giderken heyecandan kalbi duracak gibi olmuştu. Remzi Dede bu yabancı misafiri kapıda karşıladı. Mütebessim bir çehre ile misafirine selam verdi. Yamandî dili tutulmuşçasına sessizce karşılık verebildi. Karşısında nurdan bir heykel duruyordu sanki. Mevlevî kıyafetleri içindeki bu zatı daha önce hiç görmemişti. Ancak çok tanıdık gelmişti. Bir an yanı başında Mevlâna'nın durduğunu zannetti. Bu zatın heybetli olduğu kadar, zarif ve cezbedici bir görüntüsü vardı. İlk bakışta, başında sarılı beyaz bir destar ve sol tarafından bırakılmış beline kadar uzanan taylasan göze çarpıyordu. Kısa süren bir sessizlikten sonra göz göze geldiler. Gözlerine daha fazla bakamadı. Bu zatın bakışları Yamandî'yi derinden etkilemiş, adeta dizlerinin bağı çözülmüştü. Bir an yere yığılıp kalacağını sandı. Kendisini karşılayan zat, "Buyrun kapıda kalmayın!" diyerek onu odaya davet etti. Yamandî mahcup bir eda ile başka bir söz söyleyemedi ve bu davete icabet etti. Remzi Dede'nin karşısına misafirler için ayrılan yere oturdu. Kısa süren bir sessizliğin ardından Remzi Dede "Merhaba!" diyerek söze başladı. Uzun süren tanışma faslının ardından sohbet koyulaştı. Azınlıklardan birçok kimseyle dostluğu olan bu zat Yamandî'nin durumunu anlamakta zorlanmadı. Ahmed Remzi Dede'nin de Kayserili olması

aralarında ülfetin oluşmasını kolaylaştırdı. Remzi Dede Mevlevî kültürü ile yetişmiş çok sosyal, sıcakkanlı kişiliği ile zaten bu kaynaşmayı sağlamıştı. Yamandî'nin Kastamonu'da okuduğu dönemde kendisinin de Kastamonu Mevlevîhanesi şeyhliği yapmış olması aralarındaki yakınlaşmayı daha da artırmıştı. Yamandî bu görüşmede Mevlâna'ya olan aşkını ve Mesnevîye olan tutkusunu dile getirdi. Gördüğü rüyaların Mesnevî'yi daha iyi anlamak için birer işaret olduğuna kanaat getirdiğini ve bu yüzden kapısını çaldığını açık bir dille ifade etti. İç dünyasındaki zıtlıklarla boğuşmaktan yorgun düştüğünü ve her şeyi göze alarak buraya geldiğini söyledi. Remzi Dede bu doğuştan Müslüman Rum gencindeki ilahî aşkı sezinleyerek ona rehberlik edebileceğini ve her zaman yanında olacağını söyleyerek gönlüne su serpti. Kendisini, Üsküdar Mevlevîhanesi semâhânesinde on beş günde bir düzenlediği ayinlere, Ayazma Sultan Mustafa ve Bayezid camilerinde yaptığı *Mesnevî-i Şerif* derslerine davet etti. Hatta kendisine özel Mesnevî dersleri bile verebileceğini söyledi. Yamandî, camilere girmesi halinde Patrikhanenin tepkisinin daha çok olabileceğini dile getirerek özel ders seçeneğini tercih etti. Sanki başına devlet kuşu konmuştu. Çünkü huzurunda olduğu zat kendisini çok iyi yetiştirmiş bir mevlevî şeyhiydi ve birçok mevlevîhânede şeyhlik yapmış, Mesnevî okutmuştu. Çok ilginç bir hayat hikâyesi vardı. Kayseri Mevlevîhanesi'nde elli yıla yakın şeyhlik yapan babası Süleyman Ataullah Efendi'nin himayesinde, iyi derecede Mevlevî kültürü edinmiş ve bu terbiye ile büyümüştü. İlk eğitimini burada almış ve küçük yaşlardan itibaren edebiyat, Farsça ve güzel sanatlar alanında eğitim görmüştü. Sıbyan mektebini ve Rüştiyeyi bitirdikten sonra yine babasından, enişteşi Göncüzâde Nuh Efendi'den, Müridzâde Ali Efendi'den özel dersler almış, şair Sami'den Cami'nin *Arûz-ı Fârisî*'si ile *Arûz-ı Endülüsî*'sini okumuştu. İlk defa 1892'de İstanbul'a giden Ahmet

Remzi Efendi, bu dönemde Yenikapı Mevlevihanesi'nde kalmış, her ne kadar babasından sikke giymiş ise de, Abdülbaki Baykara'nın babası Celaleddin Efendi tarafından da kendisine tekbir ile sikke giydirilmişti. Yaklaşık bir yıl İstanbul'da kalan Ahmed Remzi Efendi tekrar Kayseri'ye dönmüş, Kayseri mutasarrıfı Nâzım Paşa'nın delâletiyle "Kayseri İdadîsi Ahlâk ve Ulûm-i Diniyye" öğretmenliğine tayin olunmuştu. Bir yandan da Kayseri medreselerinde okuyan istekli talebelere, sabahları mevlevîhanede; *Kavâid-i Fârisî*, *Pend-i Attâr*, *Gülistan*, *Bostan*, *Arûz-ı Câmî ve Mesnevî-i Şerif* okutmuştu. Babası Kayseri Mevlevîhanesi şeyhi Süleyman Ataullah Efendi, 1913'de öldüğünde, Remzi Dede Halep Mevlevihanesi postnişiniydi. Kardeşi Hüsameddin Dede de babasının yerine Kayseri Mevlevihanesi Postnişini olmuştu. Remzi Dede, Halep Mevlevîhanesi'ndeki imar faaliyetleri yanında, mukabele ve ayinlerle de halkın ilgisini çekmiş, toplantılara katılanlar arasında çok sayıda Ermeni ve Musevî'nin de bulunduğu görülmüştü. Halep Mevlevihanesi postnişini iken, Gönüllü Mevlevîyye Alayı'na tekkedeki birçok derviş de katılmış, çok az kişinin kaldığı tekkenin cami ve semahanesi, ordunun erzak ve mühimmat deposu olarak kullanılmıştı. Halep'in de işgali üzerine İstanbul'a dönmek zorunda kalmış, Gönüllü Mevlevî Alayı'ndaki üstün gayreti dolayısıyla kendisine harp madalyası beratı ve nişanı verilmişti. Remzi Dede'nin şanda, nişanda gözü yoktu. Bütün çabası, Mevlâna'nın ilahî aşka çağıran sesini gönüllere duyurabilmekti. Şimdiki durağı ise Üsküdar Mevlevîhânesi idi.

mesnevî beni bitirdi

Üsküdar Mevlevîhanesi... Vakit akşam...

Ahmed Remzi Dede yüreği ilahî aşka teşne olan bir Rum gencine rehberlik edecek olmanın huzuru içindeydi. Yamandî ise, böylesine birikimli bir mevlevî şeyhinin dizi dibinde Mesnevî okuyacak olmanın sevinci ile kendinden geçmişti. Nitekim bu sevinci boşa çıkmamış Remzi Dede'nin rahle-i tedrisinde Mesnevî'yi baştan sona okuma bahtiyarlığına erişmişti. Bu ders dönemi, ruh dünyasında silinmesi imkânsız etkiler bırakmış, imanına güç katmış ve zihninde yepyeni ufuklar açmıştı. Yamandî hayatının dönüm noktalarından söz ettiği bir mektubunda Mesnevî hocasından bahisle şunları söylüyordu:

"Merhum Kayserili Ahmed Remzi Dede'den Mesnevi okudum. Ufkum son derece genişledi. İmanım da o nispette kuvvetlendi. Koca Mevlana'nın büyüklüğü karşısında ürpermeye başladım. Mesnevi'nin görebildiğim derinlikleri karşısında gözüm kararıyor, korkuya benzer hisler bütün benliğimi kaplıyordu. Bütün derinliğini görmemin imkânı yoktu. Mesnevi'yi bitirdim, daha doğrusu Mesnevi beni bitirdi. Her zerremde aşkın alevleri çıkmaya başlamıştı."

"Mesnevi'yi bitirdim, daha doğrusu Mesnevi beni bitirdi." sözü aslında yeni bir doğuşu müjdeliyordu. Yamandî, iç dünyasında yaşadığı değişimin değişmesi imkânsız bir zemine dönüştüğünü haber veriyordu. Artık Mevlana'yı daha iyi anlıyor, İslâm'ın özüne daha güçlü bir inançla nüfuz edebiliyordu. Kendisini hiçbir zaman başka bir dine mensup olarak görmeyen, ancak imanını kemale erdirmek için çırpınıp duran bir gönül vardı içinde. Din değiştirmesiyle ilgili sorulan sorulara; *"Ayrı bir varlığım kalmadı ki, ayrı bir dinim olsun."* cevabını veriyordu. Hem Mevlana'yı biraz okuyup da O'na akmamak mümkün müydü? Mesnevî okumalarıyla kendinden geçen bu yaman Mevlâna âşığı, artık büyük bir coşku ile İslâm'a sarılmış ve bu sayede Rabbanî ilhamlar gönül kapısını çalmaya başlamıştı. Aşkın birleştirici iksiri ile coşmuş, şah ile köleyi, arz ile semâyı ayırt edemez olmuştu:

Aşk-ı Mevlâna ile şâh-u gedâ birleşir
İnleyen bir nây ile arz-u semâ birleşir

Bütün varlıklar, yüzünü aynı sevgiliye çevirmiş, ona doğru koşmaktadır. Bütün kâinat, o eşsiz hazineden fışkıran bir damla nurdan ibarettir. Aşktan doğmuş, aşk ile yanıp tutuşan bu damla, ezelî karargâhı olan sineyi aramaktadır. Bu arayışın dünya boyutu önce hak ile batıl arasında tercih yapmayı gerektiriyor, doğru tercih yaptıktan sonra da nefsin kötü sıfatlarından sıyrılarak arınma sürecine yoğunlaşmayı icap ettiriyordu. Yamandî her iki süreci birlikte yaşıyordu. Bu sürecin hem başında, hem ortasında, hem de sonundaydı. Başındaydı; çünkü henüz iman ettiğini açıklamamıştı. Ortasındaydı; zaten çocukluğundan beri bir Müslüman gibi yaşıyordu. Sonundaydı; zira Mevlânaca düşünüyor, dervişane bir hayatı ve anlayışı benimsiyor, kalbinin derinliklerinde hissediyordu. Mevlâna'nın çağrısı her an yüreğinde

yankılanıyordu: "Gel..." İşte Mevlâna'nın yüzyılları aşan, yüzyıllara ulaşan aşk çağrısı. Hiç dinmeyen ses. Her an daha yakıcı, daha sürükleyici olan bir ses. Yalnız insanlığı değil, dağları, taşları ummanları dahi sürükleyebilecek bir ses... Bu sesin akisleri bütün dünyayı kaplıyor. Tek tek gönülleri dolaşıyor. Gönül perdelerini aşıyor. Hükümdarlar, papalar, bilginler, şairler ve seyyar satıcılar aynı çağrının, aynı cazibenin etrafında semaya giriyor, "bir pîrin" aşkla savrulan eteğine tutunuyordu.

Yamandî de Mesnevî'nin engin mana denizinde bulduğu incilere tutunarak yol almaya çalışıyordu. Görünürde bu kitap birtakım hikâyelerden oluşuyordu. Ancak nice büyük meselelere ışık tutuyor, hikmetleri izah ediyordu. İçinde derin ve eşsiz bir aşkın bin bir dili, bin bir enini yankılanıyordu. Yamandî'yi etkileyen ve içinden dersler çıkarmasına vesile olan hikâyelerin başında ise "Padişah ile Cariye'nin Hikâyesi" geliyordu.

Hikâyeye göre padişahın biri, adamlarıyla birlikte ava çıkar. Yolda bir cariye görür, ona âşık olur ve satın alır. Derken cariye hastalanır. Her taraftan tabipler gelir, ilaçlar tertip olunur ancak fayda vermez. Hastalığı günden güne ilerler ve daha da kötüye gider. Padişah gözlerinden kanlı yaşlar dökmeye başlar. Nihayet bir tabib-i ilahî çıkıp gelir, hastayı inceden inceye muayeneden geçirir. Ve anlaşılan odur ki; hastalık tende değil gönüldedir. Gönül derdi hiçbir derde benzemez. Mevlana'nın diliyle;

"Gönül derdi gibi dert bulunmaz. Aşkın hastalığı bütün hastalıklardan ayrıdır. Aşk Allah'ın esrarına ermek için bir vasıtadır. Aşkı anlatmak için bazı şeyler söylerim. Aşka geldiğim zaman da söylediklerimden utanırım. Gerçi bir şeyi dil ile ifade etmek hoştur. Fakat dilsiz aşk daha güzeldir. Güneşe delil ve rehber yine güneştir. Eğer sana rehber lazımsa ondan yüz çevirme. Arzu sahibi ol; fakat ölçüyü de elden bırakma. Saman çöpü dağı kaldıra-

maz. Ziya ve hararet kaynağı olan güneş biraz yaklaşacak olsa bütün dünya yanar."

Tabib-i ilahî, hasta cariyeye birçok soru sorar. Sonunda anlaşılır ki, Semarkand'da bulunan bir kuyumcuya sırılsıklam âşıktır. Kuyumcu bulunur ve Semerkand'dan getirtilir. Cariye onunla evlendirilir. Hasta muradına erince iyileşir. Sonra kuyumcuyu günden güne zayıflatan ve ölüme sürükleyen bir zehirle zehirlerler. Zehirin etkisiyle günden güne eriyen ve git gide güzelliği yok olan kuyumcu yüzüne bakılmayacak derecede çirkinleşir. Gürbüzlüğü ve güzelliğinden eser kalmaz. Cariyenin kuyumcuya olan aşkı da sönüp kaybolur. Dış görünüşe bağlı olan aşklar gerçek aşk değildir. Fanilerin aşkında da bekâ aranmaz. Bu aşk tende başlar ve tende biter. Gerçek ve kalıcı olan aşk ise candadır, gönüldedir. Her an taze, her an yenilenendir. Mevlâna aşka meyilli olarak yaratılmış gönül sahiplerini ölümsüz olan Allah aşkına çağırmaktadır. Hikâyede vurgulamak istediği de budur. Hikâyenin sonunda der ki;

"Hayy sıfatı ile ölümsüz olan Allah'ın aşkına yönel ki o, süreklidir ve sonsuzdur. Bu aşk cana can katan şarabın sâkîsidir. Bütün peygamberler, O'nun aşkı ile bulundukları mertebeye erdiler. Sen de O'nun aşkını tercih et!"

Yamandî bu hikâyede, aradığı gerçeğin yol haritasını bulmuş, sonsuzluğun anahtarının "aşk" olduğuna yürekten iman etmişti. Onun tercihi zaten böylesi bir aşktan yanaydı. Duyguları, düşünceleri hep bu yönde gelişmişti. Ancak bu işin aslına ermek için Mesnevî'nin diline daha çok vakıf olması gerekiyordu. Bu yüzden Mesnevî'nin hikmet dolu hikâyeleri arasında akıl atına binmiş olarak aşkın rehberliğinde ebediyete doğru koşmaya başlamıştı. Şimdi yolunun üzerine Musa (as) peygamberin bir hikâyesi vardı. Hikâyeye göre, bir çoban Allah'a şu sözlerle seslenmektedir:

"Ey kerim olan Allah! Nerdesin? Senin kölen olayım. Çarığını dikeyim, saçını tarayayım, elbiseni yıkayayım. Bitlerini öldüreyim, önüne süt getireyim, elini öpeyim, ayağını ovayım. Uyku vakti gelince yerini süpüreyim. Benim bütün keçilerim sana feda olsun."

Bu duayı işiten Hz. Musa çobana çıkışır ve bu sözlerle küfre düştüğünü anlatır. Çoban Hz. Musa'nın bu tepkisi üzerine üstünü başını yırtarak, âh çekerek oradan uzaklaşır. Bunun üzerine Hakk Taâlâ'dan Hz. Musa'ya şöyle bir nida erişir:

"Ya Musa! Sen birleştirmek için geldin, ayırmak için değil! Onu rahat bırak. Biz kâle (söze) değil hâle bakarız! Zira ben kulumun zannı üzereyim. O hata da etse, sen onu hatalı görme!"

"Millet-i aşk ez heme dinhâ cüdast
Âşıkânrâ millet ü mezheb hüdast"

(Aşk milleti bütün dinlerden ayrıdır. Âşıkların milleti ve mezhebi Hüdâ'dan ibarettir.)

Hikâyenin sonunda yer alan Mevlâna'ya ait bu beyit Yamandî'nin nefesini kesmiş, içini titretmişti. Kendi kendine sordu:

"Yedi asır evvel Konya'da söylenmiş olan bu sözü, bu gün garpta söyleyebilecek bir tek vaiz var mıdır acaba?"

Bu, cevabı önceden bilinen bir soruydu. Yamandî böyle bir sözü sarf edecek batılı din adamının olmadığını vurgulamak istiyordu. Haksız da değildi. Yaşadıklarına bakıldığında daha fazlasını söylemek bile mümkündü. Zira Mesnevî okumak için Üsküdar'daki mevlevihaneye gelip gittiği haberinin ulaşması Patrikhane çevresinde infial uyandırmış, çok büyük tepki toplamıştı. Patrikhane kızılca kıyamet kopmuşçasına etrafı velveleye veriyordu. Yamandî'yi bu yoldan döndürmek için Rum cemaati sefer-

ber edilmiş, tehdit dâhil her türlü engelleme girişimi başlatılmıştı. Nihayet Yamandî'nin Kastamonu'da ikamet eden ailesi de harekete geçirilmişti. Çocukluğundan beri İslâm'a ve onun mensuplarına olan ilgisini bilen anne ve babası, kendilerine ulaşan bilgilerin neticesinde ciddi bir şekilde endişeye kapılmışlardı. Üstelik işin içinde bu kez Patrikhane de bulunuyordu. Çocukları Müslüman olursa Rum cemaatinin yüzüne nasıl bakacaklardı. Uzun uzun düşündüler. İstişare ettiler. Oğullarını müslüman arkadaş çevresinden uzak tutmanın imkânsız olduğu kanaatine vardılar. Çünkü bu konuda Patrikhane'nin girişimleri bile sonuç vermemiş, Rum cemaati de Yamandî ile yakınlaşmaya muvaffak olamamıştı. O halde onun yanına kendi dinlerine mensup birilerini koymak daha uygun olacaktı. Ama nasıl? Bu kimse ya da kimseler Yamandî'nin reddedemeyeceği birisi olmalıydı. Günler sonra akıllarına çok akıllıca bir çözüm gelmişti. Yamandî olup bitenlerden habersiz Mesnevî derslerine devam ediyordu. Ancak olabileceklerden habersiz denilemezdi. Çünkü Patrikhane'yi ve onun mensuplarını iyi tanıyordu.

Ahmed Remzi Dede Yamandî'nin gönül ufkunda yeşeren iman fidelerini beslemeye devam ediyor, içindeki Mevlâna aşkının hidayete dönüşümünü kolaylaştırmak için elinden gelen çabayı gösteriyordu. Yamandî ise Mesnevî'nin derinliklerine, inceliklerine vakıf oldukça insan, kâinat ve Allah (cc) ilişkisini daha iyi kavramaya başlamıştı. Bu okumalar, aynı zamanda Yamandî'yi Kur'an-ı Kerim ile daha çok irtibat kurmaya sevk etmişti. Bu meyanda Mesnevî'nin birinci cildinde geçen aynaya ilişkin bir hikâye çok dikkatini çekmişti. Bu hikâye, insanoğlunun kalp evinde yapması gereken düzenlemelere işaret etmekle kalmıyor, aynı zamanda bir ayeti kerimeyi de izah ediyordu. Bu ayette Allah (cc); "*O günde (kıyamet günü) ne mal ne de evlad fayda vermez. Ancak "Selîm bir kalp" size yarar sağlayacaktır.*" buyurmaktadır.

Mesnevî'de geçen ayna hikâyesi de bu ayetin şerhinden başkası değildir. Hikâye şöyledir:

Yusuf'a (as) bir gün bir tanrı misafiri gelir. Bir müddet sohbet edip konuştuktan sonra Yusuf (as) misafirine sorar:

- Söyle bakalım ey yolcu bana ne hediye getirdin?

Misafir bu soru karşısında heyecanlanır. Hemen cevap veremez. Çünkü yola çıkmadan önce, çok düşünmesine rağmen Hz. Yusuf'a getirecek bir hediye bulamamıştır. Kendi kendine düşünmüştür:

- Benim kabım nedir ki! Bir damla, denize ne taşıyabilir? Denize hediye edilecek bir damla suyun ne önemi olabilir?

Kısa bir sessizlikten sonra misafir mahcup bir halde konuşmaya başlar:

- Efendim! Sizin sahip olduğunuz güzellik hazinesi karşısında benim vereceğim hediyenin ne hükmü olabilir? Bu yüzden sizin güzelliğinize layık bir hediye bulamadım. Size sahip olduğunuz eşsiz güzelliği seyretmeniz için ancak bir ayna getirebildim. Bu ayna ile güzelliğinizi temaşa eylemenizin en güzel hediye olacağını düşündüm. Lütfen kabul buyurun.

Misafir, güzelliğine hayran olduğu Yusuf'a kalbini ayna kılmış, hediye olarak onu getirmişti. Bu kalp aşkıyla arındığı güzelden başkasını yansıtmıyordu.

Bu kalp lekesiz, bu kalp tertemizdi... Bu kalp selîm olan kalp! Mutlak güzelliğin sahibi olan Allah'a (cc) sunulası hakikatlere ayna olacak bir kalp!.. Barışa, huzura, esenliğe ulaşmış bir kalp! Çokluk derekesinden kurtulup birlik aydınlığına kavuşmuş bir kalp! Nefsin ve şeytanın aldatmasından uzak dünyaya ait kirlerden arınmış ayna saflığında bir kalp! Kalıbından kurtulmuş, sahibine ayna olma duruluğuna erişmiş bir kalp!

Yamandî farkında olmasa da böyle bir kalbe sahip olmanın mücadelesi içindeydi. O, kalbinin çağırdığı yöne doğru hızla yol alıyordu. Kalbinin ritmini dinliyordu. Mevlâna'nın; "*Kalbinin sesine kulak ver ki; içinde güller açtığını, yeşillikler büyüdüğünü göresin*" çağrısına doğru koşuyordu. Çünkü her hayat kalbinin ekseni etrafında dönüyor, onun etrafında şekilleniyordu. Yamandî, içinde yeşeren Mesnevî güllerinin rengine, kokusuna, endamına hayrandı. "Neyi" aradığının farkına varmıştı. Parolasını aşkın sultanından almıştı:

"*Neyi arıyorsan sen, O'sundur.*"

(Mevlâna)

O; "*olmak istediği şeyin*" peşindeydi. Yolu uzun ve engellerle doluydu. Önünde, Patrikhane gibi bir Bizans entrikacısı duruyordu. Beklediği gibi de olmuştu. Rum cemaati Patrikhane'nin baskısı sonucu harekete geçmiş ve Yamandî'nin ailesi de operasyona dâhil edilmişti. Senaryo Yamandî'nin evlendirilmesi üzerine kurgulanmıştı. Bu oyun kaleyi içten fethetmeyi öngörüyordu. Plana göre Yamandî bir Rum kızıyla evlendirilecek ve böylece daha yakından kontrol edilmesi sağlanacaktı. Anadolu'da bir gencin kontrol edilmesini anlatmak için "başını bağlamak" tabiri kullanılırdı. Bu girişim bir bakıma Yamandî'nin "başını bağlamak" girişimiydi. Ancak Anadolu ırısanı bu tabiri, gençlerin nefsini kötülüklerden korumak, şehvetlerinin serseri bir mayına dönüşmesini önlemek anlamında kullanıyordu. Oysa genç Yamandî'nin durumu çok farklıydı. Görüntü doğal bir evlilik olsa da, niyetler farklıydı. Bu gayret "baş bağlama" girişiminden öteye geçmiş, bir baş koparma çabasına dönüşmüştü. Yamandî'yi evlendirme girişimi onu Müslüman çevresinden uzaklaştırma amacına yönelikti. Ailesi onu İslam'dan uzaklaştırmak istiyordu ve farkında olmaksızın sonu sürgünle sonuçlanacak çileli bir yolculuğa çıkarıyordu. O günlerde Yamandî için sürgünün adı; "evlilik"ti...

ben rüzgârım sen ateş

Bu günlerde sürgünün adı; "ayrılık"tı... O günlerde ailesinin talebi üzerine Kastamonu'ya giden ve istemediği halde evlendirilen Yamandî, bu günlerde istemediği halde eşinden ayrılmak zorunda bırakılan Yaman Dede'ye dönüşmüştü. Kader İslâm'ın hidayet nuru ile aydınlanan Dede'yi böylesine zor bir imtihanla baş başa bırakmıştı. Yüreğini acıtan gönül kanıydı bu. Şeyh Sâdî'nin gül bahçesinde damlayan kalbi yaralı bülbülün kanı gibi... Zira Şeyh Sâdî'ye göre; "*Gül bahçesinde dalından kopup yere düşen her gül için zavallı bülbülün kalbi hep yaralıdır.*" Bu yaralı kalbin terennümleri ilahî aşkın yakıcı nağmelerinden başkası değildir. Bu nağmelerde hicran ile inleyen elem dolu gönlün sesi yankılanır. Bütün iniltiler aşkın tezahürleri nev'indendir. Öyle ki; nağmeler âşıkların aşka dair sırlarını biraz olsun aydınlatmak için buldukları yegâne çaredir. "Semâvî"dir... "Semâî"dir... "Semâ"dan gelir.

"Dünyadaki raksların hepsi,
Sadece semâvî raksın bir koludur.
Hayattaki raksların hepsi de
Ruhun raksının bir dalıdır."

(Mevlâna)

Dede başını kaldırıp semaya baktı. Bir an yıldızların gökyüzündeki raksını düşündü. Etrafındaki her şey Allah'ın (cc) yokluğu varlığa dönüştürdüğü "Ol!" hitabının tecellisinden ibaretti. Bu tecellileri tefekküre dalan Dede, semâvî duyuşlarla irkildi ve ezelî çağrının şevkiyle kendinden geçti...

"Bir çağrı yankılandı yoklukta:
Bunun üzerine dedi ki yokluk:
'Elbette! Ayağımı o ülkeye basarım,
Memnûn, tâze ve yeşil görünmek için!'
Ve Allah'ın ezelî çağrısını duydu,
Semâ'ya geldi ve mest oldu;
Yoklukta idi, şimdi varoldu
Kalpler, lâleler ve inciler!

(Mevlana)

Onun bu ruh hali, kayıp giden bir yıldızın gökyüzünde çizdiği kavislere benziyordu. Nerede ve nasıl sonlanacağı belli değildi. Dede, semâ edercesine yürümeye başlamış, önünde uzayıp giden karlarla kaplı yeryüzü, bembeyaz bir semâ elbisesine dönüşmüştü. Sağlı sollu savrulan kar bulutları Dede'nin yüzüne doğru iniyor, dairesel hareketlerle etrafında dönüyorlardı. Dede bu lâhutî âlemin zevkine dalmış sanki yıldızlarla birlikte semâya başlamıştı. İçinde bütün kâinatın ayini vardı. Yıldızlar baş döndürücü bir hızla dönüyor, melekler uçuşuyordu. Bir süre sonra yere indiler... Döndüler... Döndüler... Döndüler... Hem döndüler hem de teganni ettiler. Bu manzaraya yürek dayanmazdı. Dede kaçmak ister gibi adımlarını hızlandırdı. Ancak gücü yetmedi. Bütün varlığıyla eridiğini hissetti. Ateşe düşen bir kar tanesi gibi, yıldızların dudaklarına, kanatlarına konmuş onlarla birlikte semâya durmuştu. Renkten renge giriyordu. Bir an beyaza, bir an yaku-

ta bürünüyordu. Bir an zümrüdî, bir an erguvanî idi... Birden her şey silindi. Yemyeşil bir karanlık zuhur etti. Ayin şimdi bu yeşil perdenin ötesinde devam ediyordu. Nuranî şahsiyetler görünüyor, perde birden ayrılıyor, bu nurdan heykelleri içeriye alıyordu... Bu âyinde dünyevî hayatı sembolize eden siyah derviş hırkasının misyonunu gece üstlenmişti. Kar beyazı elbise üzerinde, gecenin siyahlığı salınıyordu. Semâ eden dervişler bu siyah hırkayı semâzenbaşının önünden üç defa geçtikten sonra çıkarır, altından giydikleri göz kamaştıran tennûreleriyle nûranî bir beyazlığa bürünürler. Beyaz tennûreliyle hem kendi etrafında dönerler, hem de daha büyük daireler çizerek semâ ederler. Bir el rahmet almak üzere gökyüzüne açılmış, diğer el alınan rahmeti sunmak için yere doğru eğilmiştir. Semâ ve mûsikî Allah'ın ilk hitabının tekrarıdır. En azından O'nu (cc) hatırlatır. Semâ Hakk ile halk arasındaki bu hassas daire üzerinde dönüp dolaşmaktan ibarettir. Çünkü semâ ölüm ile hayat arasındaki oyunu, olmak ya da ölmeyi sembolize etmektedir. Dünya hırkasından sıyrılamayan gönüller, görünürde ayakta ise de gerçekte ölüdürler. Ölümsüzlüğü simgeleyen tennûre sahipleri de; "ölmeden evvel ölmek" sırrına eren gerçek erlerdir. Dede bu kervanın soylu yiğitlerindendi. Üstündeki siyah hırkayı çoktan çıkarıp atmıştı. Dünya namına sahip olduğu bir evi vardı. Ondan da feragat etmiş, şimdi bir başına yol alıyordu. Dede'nin evi değişmişti artık. Aşkın sultanının (Mevlâna) tasvir ettiği bir eve çıkmıştı. Penceresi ve çatısı büsbütün hicran nağmelerinden oluşan ilahî aşk evidi bu. Bu evde Dede'nin gönül vuruşlarını dinleriz. Nağmeleri fezaya perde perde yayılan gönül telinin titreşimlerini sezeriz. Bu evde, sonsuz âlemlerin dahi eriyip aktığını, buhar olup uçtuğunu görürüz. Zira burada, sonsuzlukların ötesinde, yeni bir sonsuzluk başlar. Semâ bu başlangıcın ilk sesidir. Bu sesin hiçbir tecellisi bir diğerine benzemez. Her an bir yenilik içindedir. Her dem yenilenir.

Yeni bir ses, yeni bir ışık, yeni bir renk ve yeni bir âlemle birliktedir. Ve bu âlemde nice nağmeler dile gelir, nice gönüller ses verir. Bunlar cennet kapılarının gıcırtılarıdır. Kimisi bu kapının açılma sesini duyar, kimisi de kapanma sesini işitebilir. Ebû Saîd Ebû'l-Hayr'ın dediği gibi: "*Kimisi dünya ve dünyevî olgular için, kimisi arzu ve isteklerini tatmin etmek için, kimisi aşk ve sevgi nedeniyle, kimisi de ayrılık ve kavuşma nedeniyle semâ yapar. Kimi insanlar da marifet amacıyla semâ yaparlar. Yani her insan bulunduğu makama uygun bir tarzda semâ yapar. Bunların arasında doğru olan ise Hak'tan dinleyenin semâıdır.*"

Ancak hiçbir şey kendiliğinden olmaz. Aşk olmadan asla... Sevgili olmadan, onun aşkıyla cezbeye kapılmadan, ilk şevki, ilk heyecanı kamçılayan bir duyuş, bir seziş olmadan olur mu? Bir rüzgâr esmeden ateş alevlenir mi? Aşk şaire aynı duygularla seslenmiyor mu?

"*Ben rüzgârım sense ateş*
Seni ben alevlendirdim"

(Mevlâna)

mehtap sonat'ı

Soğuk bir Şubat gecesinde Dede'yi Leyla'sından alıp Mevlâ'sına yürüten dokunuş aynı şevkin tezahürü değil miydi? Hangi aşk rüzgârı alevlendirmişti ruhunu? Gönlünün hangi teline dokunmuştu? Yine böyle bir kış gecesi Beethoven'a "Mehtap Sonatı"nı bestelettiren âmâ kız, piyanonun hangi tuşuna dokunmuştu? Bu dokunuşlar kaç gönlün kışını yaza çevirmişti? Kış içinde kış yaşayan ihtiyar sürgünün soğuk gecesini ısıtan neyin aleviydi?..

İşte böyle bir kış gecesi bir arkadaşı Beethoven'e uğrar. Onu alıp gezmeye götürecek. Bu müzik dâhisinin kıyafeti, gündüzleri sokağa çıkmaya uygun değil... İki arkadaş çıkarlar. Dar bir sokağa girerler. Sokaktan geçerken Beethoven birden durur ve dikkat kesilir. Bu duruş sebepsiz değil. Zira fakir ve harap bir evden piyano sesi gelmektedir. Bu duyuş, üstadı yolundan alıkoyacak kadar kıymetlidir. Bu harabede iki kardeş oturmaktadır. Biri kız, biri erkek. Bir aralık piyano susuyor, iki kardeş aralarında konuşuyorlar:

- Bu konsere gitmeyecek miyiz?

- İmkânsız şeylerden bahsetme, para nerede?

Beethoven bu diyalogun devamını beklemeden eve yöneliyor. Ne yaptığını bilmez bir halde kapıyı açıyor. İki arkadaş içeri giri-

yorlar. Habersiz ve ansızın gelen bu meçhul misafirleri, ev sahipleri biraz şaşkınlık ve biraz da hayretle karşılıyorlar. Beethoven mahcup bir tavırla:

- Ben biraz piyano çalarım da... diyebiliyor. Sonra daha yavaş bir sesle ilave ediyor. Yoldan geçerken konuştuklarınızı işittik de...

Kardeşler nota bilmediklerini söylüyorlar. Beethoven:

- O halde matmazel nasıl çalıyor? Sorusunu yöneltiyor gence. Bu sorunun cevabını vermek için kızcağız, yüzünü üstada çeviriyor. Ne hazin bir manzara! Kızcağız görmek nimetinden mahrum bir durumda. Gözleri görmüyor. Baştaki gözler, madde âlemine açılan pencerelerdir. Kalp gözü ise mana âlemin sonsuzluklarına bakar. Doğuştan musikişinas olan âmâ kızcağız, komşuda çalınan piyanoyu dinleyerek sanatkâr olmuştur.

Beethoven izin isteyerek piyanonun başına geçer. Parmaklarının dokunuşuyla başlayan nağmeler iniltiyle etrafı sarmaktadır. Üstadın parmakları altında piyano inliyor, muhit inliyor, kâinat inliyor...

İki kardeş hayranlıkla dinledikleri bu meçhul misafire soruyorlar:

- Ey bizi hayrete düşüren yabancı! Sen kimsin?

Beethoven hiçbir şey anlamamış gibi delikanlının yüzüne dalgın dalgın bakıyor. Cevabı yine inleyen tuşlar veriyor... Bu kez kendi bestelerinden birini çalıyor.

İkisi büyük bir sevinç ve heyecanla:

- Demek ki siz Beethoven'sunuz!

Yanan mum bitmek üzeredir. Beethoven, perdeyi sıyırıyor. Parlak bir ay ışığında muazzam bir girişle yeni bir bedîa doğuyor: "Mehtap Sonatı"...

Bu sonatın giriş kısmını dinlerken bütün kâinatın volkanları, yıldızları, kehkeşanlarıyla bin bir dil, bin bir renk, bin bir rayiha ile uçtuğunu duyarız. Sonra bir yere gelir ki, sanatkârın sıklaşan nefesini, göğsünün inip kalkışını duyarız, kalbinin yaralı bir kuş gibi çırpındığını hissederiz...

Sonat bitmiştir... Kâinat, inleyen nağmelerle bitap düşmüştür... Beethoven kalkıyor ve evdekilerin şükran ile karışık yalvarışları arasında evden ayrılıyor. Nağmeleri kâğıda geçirmek için aceleyle evine dönüyor. Beethoven'ı âmâ kızcağızın halinden duyduğu teessür mü kamçılamıştı bilinmez... Ne olmuşsa olmuş, o eşsiz eser doğmuştur. Ezelden gelip ebede giden seslere yeni bir ses katılmıştır.

Zavallı Beethoven... O gece genç kızın hazin haline gönlü kanarken, acaba kendisinin de başka bir afete uğrayacağını, otuz iki yaşında hiçbir şeyi işitemez hale geleceğini tahmin edebilmiş miydi?

Elbette tahmin edemezdi!.. O gece böyle bir vesile ile bir anda "Mehtap Sonatı"nı besteleyeceğini bilemeyeceği gibi. Bilinen bir şey vardı ki, bütün âşıklar aynı makamdan feryat etmiş, gönül sesi vermiştir. Gönül kâinatı içine alan bir âlemdir. Onun sesi daima aynıdır. Fakat bu birlik içinde öyle bir çeşitlenir ki, sayı ile ifade edilemez. Öyle ki, bu çeşitlilik varlığın zuhura gelişinden beri devam etmektedir. O sesin hiçbir tecellisi diğerine benzemez. Her an yenilenir, her an tazelik arz eder. Yeni bir ses, yeni bir nur, yeni bir renk gibi... Şiir de, sanat da budur. Şair, sanatkâr o nurun alevinde yanarak ona inkılap edendir. Sanatın aleviyle ufukları tutuşturmak için, kendileri yanmaksızın, o alevi bir mahfaza içinde tutarak semalara gösterenlerin çabaları ne kadar boştur! İnsanlığa o alevi yaymak, insanlığı o mukaddes alevle tutuşturmak isteyenler, önce kendileri yanacak fedailer olmalıdır.

"Aşk odu evvel düşer maşuka, andan âşıka
Şem'i gör kim yanmadan yandırmadı pervaneyi"

Pervane, mumun ışığına âşıktır. Ancak önce mum yanıyor, ondan sonra pervaneyi yakıyor. Zira yanmadan yakmanın imkânı bulunamamıştır. Sanatkâr doğan kimse aslında böyle bir imkân aramaz. Onlar, yanmaktan değil, yanmamaktan korkarlar. Onlar bu meydana seve seve koşan gönüllü kurbanlardır.

En büyük eserleri en büyük âşıklar veriyor. Galiba insan yandığı nispette yükseliyor. Ve galiba ebediyetin sırrı ile Rabbanî aşk arasında sıkı bir münasebet bulunmaktadır. Rabbanî aşkın her an başka bir tecellisi ve her tecellisinin başka bir dili oluyor. Mestlik, herkeste ayrı bir hâlet-i ruhiye meydana getiriyor. Bunlar, ağlayan, gülen, neşe ve şetâretle sıçrayan, kendilerini yerden yere vuran mestlerin halleri... Sözler gönül âleminden geçerken onun alevinden bir şey alarak fezalara yükseliyor. Gönlün feryadından âşıklık zahir olur. Aşk, Allah'ın sırlarına ermek için bir vasıtadır. Âşıklar aşkı anlatmak için bazı şeyler söylerler. Aşka geldikleri zaman da söylediklerinden utanır, mahcup olurlar...[2]

2. Beethoven'ın bu hikâyesi ve bu hikâyenin yorumu Yaman Dede'nin kendi yorumundan alıntılarla nakledilmiştir.

genç avukatın çıkmazları

Dede, ailesiyle yaşadığı günleri düşündü. Bir Müslüman erkekle Hıristiyan-Ortodoks bayanın yirmi yıl evli kalması kolay olmasa gerekti. Ancak o, zoru başarmış, bu evliliği başarıyla yürütmüş, bu son geceye kadar ayakta tutabilmişti. Dayatmalarla başlayan evlilik macerası, yine dayatmalarla sona ermişti. O günlere gitti yeniden. Ailesi tarafından evlendirilmek üzere Kastamonu'ya çağrıldığı günlere... O günlerde, Mesnevî derslerine ara vermeksizin devam ediyordu. Zor bir kararın arifesindeydi. Mesnevî hocası Ahmed Remzi Dede'ye evlilik konusunu açmış ve fikrini sormuştu. Remzi Dede dinen bir mahsuru olmadığını söylemiş ve bir anlamda direnç göstermemesini tavsiye etmişti. Aksi halde Patrikhane başta olmak üzere bütün Rum-Ortodoks cemaatini karşısına almış olacaktı. O günlerde şartlar da lehine değildi. Ailesinin isteğine boyun eğen genç Yamandî bu evliliğe evet demişti. Kastamonu'da yapılan mütevazı bir düğün merasimiyle dünya evine girdi. Ortodoks inancı gereği nikâh töreni kilisede yapılmış ve Rum toplumunun geleneklerine göre hareket edilmişti. Üsküdar'daki evine yerleşen Yamandî bir süreliğine de olsa baskıları bertaraf etmiş oldu. Mesnevî derslerini aksatmadığı gibi Müslüman çevreden de uzak durmuyordu. Ahmed Remzi Dede'nin öngörüsü yerindeydi. Yamandî'nin Rum kızıyla evlilik

yapması şimşekleri biraz olsun dağıtmıştı. Onun Mesnevî okuması, şimdilik bir merak olarak algılanabilirdi. Ancak tedbiri de elden bırakmamak gerekiyordu.

Yamandî olabildiğince gizli hareket ediyor, dikkat çekmemeye çalışıyordu. Mesnevî derslerine devam ettikçe İslam'a olan iştiyakı artıyor, Mevlâna aşkı gittikçe derinleşiyordu. Mesnevî'nin derinliklerine indikçe artan aşkı Ney'in feryadına dönüşüyordu. Çünkü bunlar ruh ateşi ile yazılmış sözlerdi. Bunlara göz atmaya cesaret edebilmek için tunçtan bir sine ve çelikten bir yürek lâzımdı. Okuyanın gözlerini yakıyor, sezdiklerini anlatmak isteyenin dili yanıyordu. Yamandî Mevlâna'yı anlamanın imkânsız olduğuna inanıyordu. Evet, okuyordu ama "anlıyorum" diyemiyordu. "Yanarım ve yanarken aldığım haz ile feryad ederim" diyordu. Suskunluğu tercih ediyor ve sözü gözyaşlarına bırakıyordu:

"*Ben susayım, gözyaşlarım söylesin,*
Feryada inkılâb eden zerrelerim söylesin!"

Yamandî, içinde yanan bu aşk ateşinin kendisini mutlak sevgiliye ulaştırmaya yeteceğini zannediyordu. Ancak bu yangının ve bu feryatların tek başına bir anlam ifade etmediğini de görmeye başlamıştı. "Aşk"a rehberlik edecek diğer bir ulvî kanat daha lazımdı. Bu da "ibadet" kanadıydı. "Aşk" ve "İbadet"... İbadetsiz aşk ve aşksız ibadet tek kanattan ibaretti. Tek kanatla yükselmek imkânsızdı. Yamandî aşk kanadını takmış, ancak ibadet kanadını henüz takmamıştı. Bu kanat İslâm'a mı, yoksa Hıristiyanlığa mı ait olacaktı? Yamandî'nin gönül ibresi başından beri İslâm'ı gösteriyordu. Ne var ki, açığa vurmak hiç de kolay değildi. Aşkını taçlandırmak için atacağı adımları biliyor, ancak sonuçlarını düşünmeden edemiyordu. Yeni evlenmişti ve eşi bir Hıristiyan'dı. Din konusuna çok dar bir çerçeveden bakıyordu. Çünkü annesi onu koyu bir

Hıristiyan-Ortodoks olarak yetiştirmişti. Müslüman olursa bunu eşinden saklayabilir miydi? Eşinden gizleyememesi, Patrikhane ve çevresinden de gizleyememesi demekti. Hem bu durumu hangi bir zamana kadar sürdürebilirdi? Dünyada gurbeti yaşamak belki olağandı. Oysa bu durum evinde yaşayacağı bir gurbetin ilk adımı olacaktı. Bu gurbet yurduna minik bir yavru da eklenmiş, Yamandî'nin bir kız çocuğu olmuştu. Adını Belma koymuşlardı.

Tarih, 30.05.1921. Bir yandan kız babası olmanın heyecanını yaşayan Yamandî, diğer yandan büyük bir çıkmazın içindedir. Kafası karma karışık, ne yapacağını bilmez bir halde günler geçip gitmektedir. Bu dönem Yamandî'nin avukatlık mesleğinde ilk beş yılını doldurduğu yıllara rastlar. Artık öz, kabuğu zorlamaktadır. Çırpınan, yırtınan, kavrulup savrulmakta olan bir gönül sahibi vardır karşımızda... Bir elde kılıç, bir elde kefen, boynu bükük bir garip âşık vardır meydanda... Yamandî'nin gözleri oluk oluktur. Gönlünden yükselen feryatlara, dilinden dökülen ateş topu dilekler eşlik etmektedir.

Hidayet kapısının eşiğinde bekleyen bir Rum genci... Şimdilik adı Yamandî. Bu genç avukat, bir yandan mesleğini icra etmek için adliye koridorlarını aşındırıyor, diğer yandan Mesnevî şerhlerini okumayı da sürdürüyordu. Mesnevî ve şerhleri üzerine ihtisas sahibi olan hocası Ahmed Remzi Dede, onun ufkunda çok önemli kapılar açıyor, bununla da kalmayıp Yamandî'ye ihtiyaç duyduğu her alanda rehberlik yapıyordu. Bu gence çok önem veriyor, yetişmesi için her türlü çabayı gösteriyordu. Bu çaba öylesine içtendi ki! Nihayetinde Yamandî'yi İslâm ile şereflendirecek, nice gönüllere hidayet pırıltıları aşılayacaktı. Bu çaba, Yamanî'nin "Fenâ fi'l-Mevlâna" (Mevlâna'nın sevgisinde yok olmak) olma sürecinin en mühim taşıyıcısı olacaktı. Bu çaba, Yamandî'nin Mevlâna'ya ve Mesnevî'ye olan tutkusunu aşka dönüştürecekti. Ahmet Remzi Dede'nin bu çabası boşa gitmedi. Öğrettik-

leri bu genç âşıkta karşılık buldu. Öyle ki; öğrendiklerini hazmetmiş, hatta kalbine gelen ilhamları kâğıda dökecek kadar olgunlaşmıştı. Mesnevî'nin ilk on sekiz beytini çoktan şerh etmeye başlamıştı. Artık Yamandî'nin derunundan Mevlâna'nın sesi yükseliyor, yaralı gönlü ses veriyordu:

Bu ses yedi asır evvelden, fezalardan gelen bir sesti.

Bu ses, feryat eden aşkın sesi. Aşkın sesi ve ezelî, ebedî cemalin bıraktığı bir damla nûr. O ezelî ve ebedî güzel gülümsemiş ve kâinata bir damla nur düşmüştü. O, damlada kendi cemalini gördü. Bu görüş bir incizâba dönüştü, yandı ve bir kıvılcım çıktı. Fezâlar nur ile kaplandı... Bu kıvılcımın yangınlarıyla dolup taştı.

Yedi asır evvel fezalardan gelen bir sesti... En güzeli, en doğruyu, en iyiyi arayanlara müjdeler getiren bir ses... Karanlık gecelerde ümitsiz ve perişan vaziyette inleyenlere teselli getiren ses... Ayrılıkların dikenli yollarında kalıp da ufuklardan medet bekleyenlere yeşil vadiler ve taze hayat vadeden bir ses... Yaralı gönülleri sihirli okşayışlarla onduran bir ses... Ölümden korkanları, yaşamaktan usanmış olanları, ölmeden ebediyete kavuşmak yoluna çağıran bir ses. Ölümün acıtan yanlarını, hayatın ıstıraplarını yok eden bir ses...

Fakat bu aynı zamanda hicranın sesi... Hicrana deva, ancak bizzat kendisi hicran olan ses. Bu yaralayan bir ses. Yaralayan, yakan, harap eden bir ses. Kanayan ruhlara şifa, fakat kanatan bir ses. Hem okşayan, hem de dağlayan bir ses... O, öldürücü bir hayatın sesi. Dirilten bir ölümün sesi.

Kendisi bizzat hayat ve yine bizzat ölüm olan bu ses, Yamandî'nin iliklerine kadar işliyor, bütün azametiyle ruhunu silkeliyordu. Yamandî artık, can veren, can alan bu sesin efsunlu dünyasında gerçek kimliğine doğru hızla yol alıyordu. Bu haliyle hidayet kapısında pabucu ters dönmüş bir nevniyâz gibiydi.

Nevniyâz

Pabucu ters dönmüş bir nevniyâzınım
Bir nazarın için dileniyorum kapında
El etsen "Gel" desen diyorum
Bekliyorum sultânım
Bekliyorum bâb-ı esrârında
Ey âşıklar kıblesi!
Nâkıs bir gedânım ulu dergâhında.
Al, onar rûhumu, inşirâh eyle!
Nâ-tamâmım tamâm eyle Allah aşkına!
Pabucu ters dönmüş bir nevniyâzınım
Bak hala beklemedeyim.
Bir kez olsun "Gel", yine de "Gel" de.
Her şeye rağmen "Gel" de.
Bitsin "Bin Bir Gece"de
Binlerce çilelerim...

yüreğinin peşinde

Çile dönemi başlamıştı. Yamandî tek kanatlı kuş misali çırpınıp duruyordu. Ne uçabiliyor ne de uçmak arzusundan vazgeçebiliyordu. Bu halde günlerce düşündü. Eşinin "Bir derdin mi var?" sorusuna günlerce kaçamak cevaplar vermeye çalıştı. Bütün sualleri geçiştirdi. İç dünyası bir kazan gibi kaynayan Yamandî, dertlerin en büyüğüne, en güzeline tutulmuştu. Ancak kimselere söyleyemiyordu. Kar gibi eriyip sel olmak, coşkun sular gibi kabarıp akmak istiyordu. Ait olduğu yere, denizlere, okyanuslara ulaşmak istiyordu. Oysa yalnız, hareketsiz ve donuk bir haldeydi. Çaresizliğin en koyu noktasında öylece duruyordu. Bulduğu hazinenin farkındaydı. Ne var ki, bu hazineye konmak kolay değildi. Etrafında dolaşan kuzgunlar, kurtlar, yılanlar ve akrepler ona bu fırsatı tanımak istemiyordu. Yamandî, içinde bulunduğu çıkmazı dile getirmek için bir kaç kez Remzi Dede'ye gitti. Konuyu açmak istedi. Ne var ki kendisinde yeterli cesareti bulamadı. Daha sonra, Remzi Dede ile evliliği konusunda yaptığı istişareyi hatırladı. Bu istişare sayesinde Patrikhane'nin baskısını bertaraf etmeyi başarmıştı. Gerçi içinde bulunduğu durumu daha iyi anlayacak başka bir kimsesi de yoktu.

Yamandî'nin düşünceli hali çevresindekilerin gözünden kaçmıyordu. Nitekim bu durum Ahmed Remzi Dede'nin de dikkatini

çekmişti. Mesnevî derslerini yaptığı günlerden birinde Yamandî'ye bir sıkıntısının olup olmadığını sordu. Yamandî hocasının bu sorusuna çok sevinmişti. Çünkü uzun zamandır istişare etmeyi düşündüğü ancak cesaret edip söyleyemediği derdini anlatmak için büyük bir fırsat doğmuştu.

– Efendim! diyerek söze başladı Yamandî çekingen bir tavırla.

Sonra devam etti:

– Birkaç kez halimi size arz etmeye geldim. Ancak cesaret edip söyleyemedim. Sizden başkasıyla paylaşabileceğim bir konu değil bu. Sıkıntı vermeyeceksem arz etmek isterim.

– Buyurun çekinmeyin lütfen, dedi Remzi Dede. Yamandî derin bir nefes aldıktan sonra anlatmaya başladı.

– Üstadım! Küçük yaşta başlayan içimdeki Mevlâna aşkı, büyüdükçe büyüdü. Bütün benliğimi kapladı. Sanki aklımı başımdan aldı. Sizinle yaptığımız Mesnevî dersleri sayesinde bu aşkın aslına vakıf olmaya başladığımı hissettim. Zamanla bu aşkın tek başına beni bir yere götürmeyeceğini de fark ettim. Bir şeyler eksik kalıyor. Bunu hissediyorum. Tek bir kanatla uçmaya çalışan kanadı kırık kuş gibiyim. Mevlâna'nın aşkı gönül kapımı çaldığı günden beri kendimde değilim. Duyduğum her ses beni ona çağırıyor. Gitmek istiyorum ancak gidemiyorum. Kalmak istiyorum kalamıyorum. Yüzlerce, binlerce freni sıkarak kendimi ancak tutabiliyorum. Kendimi yerden yere vurmak, kayalıklardan kayalıklara fırlatmak, yıldızlardan yıldızlara çarpmak istiyorum. Bu, istekten de öte bir ihtiyaç oluyor benim için. Bu ihtiyaçların azgın dalgalarıyla boğuşarak bîtap düşüyorum, harap oluyorum. Ses vermeyen bir feryat ile inleyip duruyorum. Bu durumdan kurtulmak için çırpınıp duruyorum. Kimi zaman içimdeki, kimi zaman da dışımdaki engellere takılıyorum. Biliyorum... Gönlümün feryadından zahir olan aşktan başkası değil. Öğrendim ki

aşk; ilahî sırlara ulaşmak için bir vasıtadır. Ben de bu vasıtaya tutunmak istiyorum. Teslisten tevhide geçmek, birliğin sırrına ermek istiyorum. Tevhitten kastım Allah'ın birliğini esas olarak almayan Hıristiyanlık'tan ayrılıp İslâmiyet'in tevhid esasına iman etmektir. Yine biliyorum ki, bu tercih başıma büyük işler açacaktır. Patrikhane başta olmak üzere, Rum cemaati bu durumu kabullenmeyecektir. Hayat arkadaşım, eşim dahi buna katlanacak durumda değildir...

Yamandî sözlerini tamamlayamadı. Gözleri dolmuştu. Boğazında düğümlenen çaresizliği yutkunmaya çalıştı. Ancak olmadı. Kocaman bir lokma gibi tıkanıp kalmıştı orada. Duygularını özgürce haykırarak; "Ben Müslüman olmak istiyorum." demeyi ne çok istiyordu. Gerçekte bütün zerreleri, elest bezminde Hakk'ın; "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" nidasını işitmişçesine feryat ediyordu. Hatta her şey tek bir feryada dönüşüyordu. Ve hâl diliyle; "Evet! Sen bizim eşi, benzeri ve ortağı olmayan yüceler yücesi Rabbimizsin." diyorlardı. Bu duyuş, bu seziş Yamandî'yi önce bir damla aleve, daha sonra bir damla gözyaşına çeviriyordu. Bu çok önemli bir dönüşüm, bir değişim süreciydi... Yamandî bu dönüşümün son dönemecindeydi. Ahmed Remzi Dede duygulanmıştı. Müşfik bir sesle;

- Üzülme evladım. Aksine sevinmelisin! dedi.

Ve devam etti:

- Senden yaralı bir gönlün sesi yükseliyor. Belli ki o sultanın yangınından sana da bir kıvılcım düşmüş. Kimin kalbine Mevlâna'nın aşk ateşinden bir kıvılcım düşer de derhal eriyip ona doğru akmaz ki! Kimin kalbine öyle bir kıvılcım düşer de bütün insanları, bütün kâinatı dağları taşlarıyla, yanar dağları ve ummanlarıyla ruhunun derinliklerine çekip orada hapsetmek istemez. İnsanın iç âleminde bazen hiç sarsılmaz zannedilen nice kaleler,

duvarlar, surlar yıkılır. Nice âlemler yok olur gider. Ne mukaddes bir yıkılıştır o... Görünürde bir yıkılış, bir yok oluş zannedilir. Aslında yeniden, yeni âlemler inşa etmektir. Bu yangın evvelden başlamış olur, farkında olmazsınız. İçin için yanar ancak hissetmezsiniz. Bu sessiz ve derinden harlanıp gelen ateş, birdenbire büyük bir yangına dönüşür. Siz de bu yangının alevleri içinde kalırsınız. Bu ateş nice gönülleri tutuşturmuş ve çekim alanına almış, yakıp kül etmiştir. Bu ateş ilahîdir. Ezelî ve ebedîdir. Sonsuzluğun, sınırsızlığın ateşidir. Aşkınlığın delili ve rehberi olan ateştir. Bütün gönüllerin aradığı maşukun ateşidir bu. Kimileri onu ararken, kimilerini de o aramaktadır. İşte sen ilahî ateşin arayıp bulduğu gönüllerdensin. Ne mutlu sana!..

Ruhunu serinleten bu sözleri gözyaşları içinde dinliyordu Yamandî. Dinlemekle kalmıyor onun sözlerini gönlünün en güzel sayfasına, en büyük harflerle kazıyordu. Ahmed Remzi Dede ara vermeden konuşmaya devam etti:

- Öyle büyük bir hazine bulmuşsun ki! Bu iki cihanın en büyük hazinesidir. Muhammed Mustafa'nın (sav) müjdelenen ümmetinden bir fert olmak! Bu büyük bir mazhariyettir. Bu hazineye sıkı sıkıya yapış ve hiçbir şeyden korkma. Şu hakikati hiçbir zaman unutma! Yükselmek için iki kanat gerekir: "Aşk" ve "İbadet". Sen aşk kanadını takmışsın. Sıra ibadet kanadında. Bu kanadı takmak için İsa'nın (as) müjdelediği peygamberler peygamberi Hz. Muhammed'e (sav) ve onun tebliğ ettiği yüce kitaba îman etmen gerekmektedir. Mevlâna'yı Mevlâ'ya ulaştıran da bu iki kanattı. O bütün insanlığı Rabbânî olan Muhammedî aşka davet etmiştir. Bütün insanlığı tek ve hak olan İslâm'ın sunduğu sonsuz mutluluğa çağırmıştır. Ve demiştir ki;

"Men bende-i Kur'ân'em, eğer cân dârem
Men hâk-i reh-i Muhammed muhtârem".

(Ben hayatta olduğum sürece Kur'an'ın kölesiyim. Ben yüce peygamber Hz. Muhammed'in (sav) ayağının bastığı toprağın tozuyum.)

İnsan yandığı nispette yükselir, kemale erer. Sonsuzluğun sırrı ile Rabbânî aşk arasında sıkı bir bağ vardır. Rabbânî aşkın her an yeni ve başka bir tecellisi olur. Her tecelli başka bir dilden konuşur. Bu tecellinin ulaştığı her mest olmuş gönül farklı bir hâlete bürünür. Kimisi ağlarken kimisi güler. Neşe içinde sıçrayanlar olduğu gibi, kendisini yerden yere vuranlar da olmaktadır. Söylenen sözler de gönül âleminden geçerken, İlâhî aşkın alevinden bir şeyler alarak fezalara yükselir. Aldıkları alevin yakıcılığı oranında insanların kalbini tutuşturur. Sendeki alev de Mevlâna'nın aldığı ateşin bir kıvılcımından ibarettir. Bu kıvılcımı takip etmelisin. Yüreğinin sesine kulak vermelisin.

Yamandî hocasının sözlerini tamamladığını anlayınca tekrar söze başladı.

- Üstadım! Ben yıllardır yüreğimin sesinin peşinden koşuyorum. Bu koşumun anlam kazanma zamanının geldiğini düşünüyorum. Müslümanlar gibi düşünüyor, Müslümanlar gibi hissediyor, hatta Müslümanlar gibi yaşıyorum. Daha doğrusu adı konmamış olsa da ben her halimle sizin dininizdenim. Bunu açıklamam gerekir mi? Açıkladığımda olacakları düşünmek dahi istemiyorum. Lütfen bana bir yol gösteriniz. Ne yapmalıyım?

- Sizi anlıyorum, dedi hocası.

Yamandî'nin cevap bekleyen çaresiz gözlerine baktı. Bir süre iman ateşinin onun gözlerindeki yansımalarını seyretti. Kendisinden Mesnevî dersleri almak için geldiği ilk gün de aynı ateşi görmüştü gözlerinde. Şimdi daha parlak ve daha güçlüydü. Ondaki aşkın bir bedeli olacağının da farkındaydı. Bu bedeli er ya da geç ödemesi gerekiyordu. Ahmed Remzi Dede bir yandan bun-

ları düşünürken diğer yandan keskin bakışlarını devam ettiriyordu. Yamandî bu bakışlardan çok etkilenmişti. Hocası sanki ruhunun derinliklerini seyrediyordu. Gözlerini onun gözlerinden alamıyordu. Bakışlarını ilk olarak sona erdiren yine Remzi Dede oldu. Başını önüne eğdi ve ardından tekrar Yamandî'ye dönerek bakarak sohbet edercesine konuşmaya başladı.

- Hallac-ı Mansûr'a dervişlerden birisi "Aşk nedir?" diye sormuş. Hallac ise şöyle cevap vermiş.

"Aşkın ne olduğunu bugün, yarın ve öbür gün göreceksin. O gün öldürdüler, ertesi günü ateşe atıp yaktılar. Üçüncü gün ise külünü rüzgâra verdiler."

Evlâdım! Hallac'ın verdiği bu cevabın anlamı; "İşte aşk budur." demektir. Benim bu söze ilave edebileceğim bir söz yoktur. İçindeki yangının biteceğini zannetme! Gün geçtikçe artacak, volkanlara dönüşecektir. Sen yine de bıkma, usanma, vazgeçme. Ben sende, "yaman bir âşığın" istidadını görüyorum. Eğer kabul edersen bu sendeki imanın bir nişanesi olarak kalsın. Sana Yamandî yerine "Yaman Dede" diye hitap etmek istiyorum. İmanını açığa vurmak ya da gizli tutmak konusunda serbestsin. Gördüğüm kadarıyla şartların elverişli değil. Zamanı gelince açıklarsın... Bilesin ki; gizlemek, açığa vurmaktan daha zordur.

Yamandî, hocasının bu sözleri ile biraz olsun rahatlamıştı. En azından kendisine bir yol haritası çizebilecek duruma gelmişti. Başını biraz daha kaldırıp hocasına baktı. Ve,

- Üstadım! Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Hem büyük bir sıkıntımı hallettiniz, hem de bana; ömür boyu üzerimde şerefle taşıyacağım yeni bir isim bahşettiniz. Bu isme lâyık olmadığım halde sizin bir hediyeniz olarak her zaman başıma taç yapacağım. Şimdi izniniz olursa eve gidip yeni bir başlangıç için gereken adımları atmak istiyorum, dedi.

Ahmed Remzi Dede, Yamandî'nin düşüncelerini onaylayan bir tavırla başını salladı ve onu kapıya kadar yolcu etti. Yamandî içini kaplayan huzurun ve gönlündeki ferahlığın etkisiyle adeta kanatlanmıştı. Koşar adımlarla Üsküdar'daki evinin yolunu tuttu. Yolda giderken dilinden kelimelerin en güzeli olan "şehadet kelimesi" dökülüyordu...

"*Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Rasulüdür.*"

Yamandî bu kelimeleri yüreğinin derinliklerinden gelen büyük bir iman aşkıyla tekrar ediyor ve bir an önce eve gidip gusül abdesti almak istiyordu. Bu heyecan ve şevk ile dalgın bir şekilde yol alırken vaktin akşam olduğunu bile unutmuştu. Üsküdar'ın dört bir yanından yükselen ezan sesleri bir yandan vakti hatırlatırken diğer yandan kulun Allah (cc) ile olan randevusunu haber veriyordu...

ilahî randevu

Dede yola çıktığında, saatler 21.00'i gösteriyordu. İskeleden Üsküdar'ın dört bir yanına dalga dalga yayılan ezan sesi, yatsı namazı vaktinin girdiğinin habercisiydi. Bu ses Dede'nin daralan ruhuna inşirah vermiş, zihnindeki bulutları dağıtmıştı. İlâhî randevuya yetişebilmek için adımlarını sıklaştırdı. Yer yer yükselen karların ayakkabısına sızmasına aldırış etmeden yürümeye devam etti. İskele Camii'ne yetişmek yatsı namazını orada, cemaatle kılmak istiyordu. Bu tatlı telaşı daha önceleri birçok kez yaşamak istemişti Dede. Ancak her defasında boynu bükük, hep mahzun ve mahrum bir şekilde kala kalmıştı. Bu kendisi için çilelerin en büyüğü, imtihanların en zoru olsa gerekti. Gizli bir Müslüman olarak yaşamaya karar verdiği günden itibaren sıkıntı ve zorluklar peşini bırakmamıştı. İskele Camii'ne doğru seri adımlarla yürürken duyduğu heyecan, Dede'ye Ahmed Remzi Dede'nin yanından ayrılıp telaşla eve geldiği ilk günü hatırlattı. Ondaki bu heyecan eşinin de gözünden kaçmamış, hatta;

- Hayrola Bey! Bugün sende bir hal var. Bu ne telaş, bu ne acele!.. diye sormuştu kendisine.

Yaman Dede günün yoğun ve stresli geçtiğini, bu yüzden bir duş alıp dinlenmek istediğini söylemekle yetinmişti. Yaman De-

de'nin asıl amacı gusül almaktı. Bu abdest bir yönüyle maddi temizliği, diğer yönüyle de manevî arınmayı sembolize ediyordu. Yaman Dede biliyordu ki; gerek abdest gerekse boy abdesti, maddî bakımdan temizlik aracı olmakla birlikte, özü itibariyle birer sembolik hareketlerdi. Çünkü asıl olan, Allah'ın huzuruna çıkmadan önce manevî temizliği sağlamak maksadıyla birtakım hareketlerde bulunmaktı. Hadisi şerifte; *"Allah sizin dış görünüşünüze bakmaz, fakat kalplerinize ve işlerinize bakar."* buyurulduğunu hatırladı. Dış temizliği, bir ön hazırlıktı. Bundan daha önemlisi iç temizliğiydi. Yaman Dede'nin aklına gusül abdesti aldıktan sonra Mevlâna'nın şu sözü geldi:

"Bu görünen pislik bir parça suyla arınır. Fakat içte olan pislik arttıkça artar. İçteki pislikler anlaşıldı mı, gözyaşından başka bir şeyle temizlenemez."

İç temizliğinin başta gelen vasıtalardan biri de; gözyaşı dökerek, içi yanarak, tam bir nedametle Hakk'a yönelmek, dönmek ve tevbe etmektir. Yaman Dede bu bilinç içerisinde hem bir dönüş, hem de bir dönüşüm yaşamaktadır. İslam'a tam bir teslimiyetle yönelerek yüzünü Hakk'a dönerken, iç dünyasında yaşadığı kargaşaya son vererek de köklü bir dönüşümü gerçekleştiriyordu. Odasına kapanarak geçirdiği zaman, gelecekteki yaşayacakları hakkında ipuçları taşıyordu. Yaman Dede, gurbet içinde gurbetin ilk adımlarını atmaktaydı. Kapattığı kapı odasının kapısı değildi. Tercih ettiği dünya bambaşka bir âleme açılıyor, aynı mekânı paylaştığı ailesine kapanıyordu. Yaman Dede için aynı çatı altında ayrı âlemlerin insanı olarak yaşamanın ıstırap ve gözyaşı dolu acı günleri başlamıştı. Dilinden dökülen şehadet kelimesi odanın her yanında sessizce yankılanıyor, Yaman Dede'nin göz pınarlarında yağmura dönüşüyor akıyor, akıyor, akıyordu... O kadar haz almıştı ki, kaç defa tekrar ettiğini kendisi dahi bilmiyordu...

Sonra kalktı ve kıbleye yöneldi. Şimdi ikinci kanadı takma vaktiydi... Kulluğun tadına varma vaktiydi... Âşık ile mâşuk arasındaki en derin, en içten buluşmanın, görüşmenin vaktiydi... Sözün bittiği yerdeydi Yaman Dede. Vecd içinde Allah'a yönelerek tevhid kapısında huzura durmanın sevinci vardı içinde. Yaşadığı duygular, derin ritmiyle okuyanları coşturan en cezbeli namaz şiirini hatırlattı Dede'ye. Bu şiirde Mevlâna, âşıkların namazını anlatıyordu...

"Herkes akşam sofrasını ve mumları hazırladığında,
Ben dostun hayaliyle baş başayım
İniltilerle, şikâyetlerle, keder ve acılarlayım!
Namaz için abdestimi gözyaşlarıyla alırım;
Sonra namazım ateş kesilir
Ateş alır caminin kapısını, ezanım yankılandığında...
Söyle bana, sarhoşların namazı kabul olur mu?
Çünkü o ne zaman tanır, ne mekân.
İkinci rekat mıdır yoksa çoktan sekizinci mi?
Hangi sureyi okuyordum? Lâkin ağzım-dilim de yok artık!
Nasıl O'nun kapısını çalarım? Ne ağzım, ne dilim kaldı!
Sen kalbimi ve dilimi aldın benden,
Affet Rabbim! Rahmetini esirgeme!
Hayır! Allahım, nasıl bilebilirdim,
Nasıl kıldığımı namazımı?
Rükûya gittim mi? Cemaatin imamı kim?
Zira ben bir gölgeden ibaretim,
Her imamın önünde ve ardında;
Gölge sahibinin değişmesiyle birlikte,
Büyür ve kaybolur giderim..."[3]

3. Annemarie Schimmel, *Ben Rüzgârım Sen Ateş* (çev. Senail Özkan), s.154-155.

Yaman Dede, namaz için kıyama durduğunda benzer duygulara kapılmış, adeta kendinden geçmişti. Çünkü namaz; Allah'ı (cc) tesbih etmeyi, O yüceler yücesini bütün noksan sıfatlardan tenzih etmeyi ifadelendiriyordu. Bu tenzih öylesine kapsamlıydı ki; "Bir" olan Allah ile diğer bütün varlıkların arasına çok keskin ve çok net çizgiler koyuyordu. İnsana acziyetini ve kul olmanın gereklerini en etkin biçimde anlatıyordu.

Yaman Dede bu ilk ibadetinde, namazın gereklerinden olan ayakta durma (kıyam) ve eğilme (rükû) gibi eylemlere Mevlâna'ca yüklenen anlamları düşünüyordu. Aşkın sultanına göre kıyam; hesap günü Hakk'ın huzurunda safların kurulduğu anı simgeler. O gün tek bir safta divan duran insanların ruh halini özetler. Kıyamdaki kimse, hesap korkusu ile şaşkın bir halde, ilahî divanda gözyaşı dökmektedir. "Kazancın nerede?", "Sana verilen zamanı nasıl kullandın, nerelerde harcadın?" şeklinde binlerce soruya muhatap olmaktadır. Her kıyamda kalktığında kul bu sorularla karşılaşır. Halinden utanıp iki büklüm rükûya varır. Ayakta durmaya yüzü yoktur. Utanarak eğilir ve Rabb'ini tesbih ederek yalvarır, yakarır... Kusurlarını, günahlarını itiraf eder. Haddindi aşmanın mahcubiyeti her yanını sarar. Rabbi kulunu bu hal üzere iken bağışlayarak yeniden huzuruna çağırır. Kul tekrar ayağa kalkıp kıyama durur. Haddini bilmesi neticesinde hatalarının affedilmesi ve tekrar huzura kabul edilmesinin sevicini; "Allah kendisine hamd edenleri işitendir" (Semia'llahu limen hamideh) övgüsüyle ifade eder. Bu bir şükür, bu bir hamd ile övgü sözüdür. İsyandan sonra itaati, unuttuktan sonra hatırlamayı, zulmetten sonra nura kavuşmayı simgeleyen bir sözdür. İşiten, gören ve gördüklerini görmezlikten gelen bağışlayıcıya sonsuz hamd ve şükrün ifadesidir.

buyur kulum

Dede'nin İslam'ı hayat tarzı olarak benimsediği günün akşamı evinde gizlice kıldığı ilk namaz ile Üsküdar sahiline nazır İskele Camii'nde birazdan eda edeceği namaz, kendisi için çok önemli başlangıçlar demekti. İki namazın ortak yanı, her ikisinin de yatsı namazı olmasıydı. Yaman Dede'liğe adım attığı ilk namaz, daha sonraları kılacağı gizli namazların başlangıcı iken, birazdan kılacağı namaz, ölünceye kadar açıkça eda edebileceği namazların öncüsüydü. Bu ödemiş olduğu bedelin ilk meyvesiydi. Artık hiç kimseden çekinmeden bütün camilerde namazını kılabilecek, huzurla ibadet edebilecekti. Bu, Dede için öylesine büyük bir mutluluk ve huzur vesilesiydi ki! Her gün dilediği vakit, dilediği camide namazını kılabilme özgürlüğüne sahip olanlar bu sevinci anlayamazlar. Zira gurbet içinde gurbeti yaşamadan bu duygulara vakıf olmak mümkün değildir. Dede Müslümanlığını gizlemek zorunda kaldığı yıllara inat, koşar adımlarla İskele Camii'ne doğru gidiyordu. Üsküdar'ın kalbe inşirah veren manevî atmosferi ile müezzinin ruha ulviyet ve haşyet salan avazı birleşiyor Dede'nin gönlüne yağıyordu. Sahile çarpan dalgalar sanki bütün varlıkların tehlîllerini (Lâ ilâhe illallâh) bir araya toplamış ilahî huzûra takdîm ediyordu. "Medet ey!" nidaları ile aşk çığlık-

larını arşa doğru uçuruyordu. Müezzinin avazı kâinatın şevk ile yükselen feryadını mutlak sevgiliye ulaştırırken, aynı sadâ "Lebbeyk" (Buyur kulum) müjdesini bütün varlıklara ulaştırıyordu. Dede "Lebbeyk" nidasını işitmişçesine, kar yığınlarına ve soğuk kar tanelerine aldırmadan camiye doğru yürüyordu. Adımları cesur, kararlı, bir o kadar da özgürdü.

Üzerinde, ailesine ve Patrikhane'ye karşı verdiği yirmi yıllık psikolojik savaşın yıpranmışlığı vardı. Özellikle Ramazan'da sabah kahvaltılarından kaçınmak, akşam yemeğini tam iftara denk getirmeye çalışmak güç ve azap verici bir işti. Yaman Dede eşini ve kızını rahatsız etmemek için evinde sahura kalkmaz, gizlice oruç tutar ve gizlice namaz kılardı. En çok da, namaz ibadetini yerine getirmekte sıkıntı yaşamıştı. Camilerden yükselen ilahî sedâlar, her geçen gün garipliğini artırıyordu. Avukatlık yaptığı yıllarda bürosuna kapanıp namazlarını gizlice eda ederken, evinde ciddi problemler yaşıyordu. Cemaatle namaz kılmanın huzurunu yaşamak için verdiği mücadele ayrı bir uzmanlık konusuydu. Çok az kimsenin uğradığı camilere gider, kuytu mekânlarda namazını eda etmeye çalışırdı. İstanbul'un sapa yerlerindeki camileri Yaman Dede kadar iyi bilen yoktu. Yaman Dede, bazı vakitler bu camilerde kendisini tanıyan kimselere rastlardı. Onları gördüğünde namazı kılmadan oradan uzaklaşır, boynu bükük geri dönerdi. Bu durumun yüreğine verdiği burukluğu ve acıyı anlatmaya kelimeler yetmezdi. O'nun garipliği, ancak gözyaşlarından okunabilirdi. Dede namaz kılabilmek aşkı ile yanar tutuşurdu. Onu dinleyenler namaza aşk derecesinde bağlı olduğunu hemen anlayabilirdi. Dilinden hiçbir zaman düşürmediği şu cümleler de bu aşkın ifadesiydi: "*Namaz kılmak!.. Aman ya Rab! O ne muazzam bir nimettir. Kanımla abdest alabilsem, gözyaşlarımla abdest alabilsem, kızgın sac üstünde namaz kılabilsem... Yanarak, kavrularak namaz kılabilsem...*" Namaza olan iştiyakı ve sınırları zor-

layan özlemi Yaman Dede'nin içtenliğine şahitlik ediyordu. Müslümanlığını resmen ilan etmeden de açıktan namaz kılmasında dinen bir mahzur yoktu aslında. Ancak Yaman Dede'yi bu duruma iten sebepler daha başkaydı. O son derece nazik, hassas ve merhamet yüklü bir kalbe sahipti. Kızı ve eşini çok seviyor, onları üzmemek için kendisi her türlü ıstıraba katlanıyordu. Yaman Dede'yi zor durumda bırakan şey gözyaşlarıydı. Olur olmaz zamanlarda göz pınarlarından taşar, akar, akar akardı... Halinden anlamayan eşi ve kızı ısrarla niçin ağladığını sorardı. Yaman Dede kaçamak cevaplar verirdi her defasında. Bu yaşlar ilahî aşkın dışa vurumuydu aslında. Dökülen her damlanın Yaman Dede'de bir karşılığı vardı. Mevlâna ile başlayan Mevlâ aşkı, yüreğinde öylesine yer etmişti ki; inandığı değerlere ilişkin her şey onu etkiliyor, gözyaşlarına boğuyordu. Diğer yandan gözyaşı, Yaman Dede için bir konuşma biçimiydi. Duygularını ancak bu şekilde ifade edebiliyordu. Tıpkı Galib Dede'nin söze dönüşmüş gözyaşlarında olduğu gibi...

"Kan ağlasın bu dîde-i dür-bârım ağlasın
Ansın benim o yâr-i vefâdârım ağlasın
Çeşm ü dehân u ârız u ruhsârım ağlasın
Baştanbaşa bu cism-i siyehkârım ağlasın
Ağyârım ağlasın bana hem yârim ağlasın
Gûş eyleyen hikâyet-i Esrâr'ın ağlasın"

(Mersiye berâ-yı Esrar Dede)

Galib Dede bu gözyaşı dolu mersiyeyi Esrar Dede'nin 49 yaşında vefatı sebebiyle kaleme almıştı. Gözü yaşlı olmasından mıdır, Esrar Dede'ye olan sevgisinden midir bilinmez, Yaman Dede bu mersiyeyi çok severdi. 23 Mayıs 1934 yılında Ankara Radyosu'nda Esrar Dede'yi anlatmış ve bu konuşması o günün aydın-

ları tarafından büyük takdirle karşılanmıştı. Yaman Dede'nin Esrar Dede'den yaptığı alıntılar tesadüfî değildi. Ondaki sonsuzluk arayışını irdelediği konuşmasında, kendi arayışlarının da ipuçlarını veriyordu.

O da aşkı feragatte aramıştı. Çünkü feragatsiz aşk, aşk olamazdı... Bülbül güle âşıktır ama gülün rengi ve kokusu vardır. Aşkına karşılık bulmaktadır. Bülbül kâm almak için âşıktır. Gerçek aşk, yalnız pervanede kendini gösterir. O yalnız yanmak için âşıktır. Tam da Dede'ye göreydi bu. Yaman Dede'nin aşkı ile pervanenin aşkı birebir örtüşüyordu. Aşkı uğruna her türlü ezaya katlanmış, sahip olduğu her şeyi geride bırakmış, bütün gemileri yakmıştı. Ve ödediği bedel zayıf bedenini Üsküdar'ın iskelesine doğru kar kümeleri arasında sürükleye sürükleye getirmişti. Evinden ayrılalı yaklaşık yirmi dakikadan fazla olmuştu. Cami kapısına birkaç adım kala ezan-ı Muhammedî sona erdi. Dede avludan içeri girerken, garip, kimsesiz bir Tanrı misafiri gibiydi.

mihrab'dan yükselen teselli

Evinden çıktıktan sonra ilk sığınağı Allah'ın evi olmuştu. Kanadı kırık bir kuş gibi çırpınan yüreği ilahî bir teselli arıyordu. Boynu bükük, çaresiz bir vaziyette camiye girdi, çaresizlerin çaresi, kimsesizlerin kimsesi Yüce Rabbine sığınarak... Yine bir kimsesizin dilinden dökülen ve haline tercüman olan mısraları dolamıştı diline:

Kimsesiz kimse olmaz, kimsenin vardır kimsesi
Kimsesiz kaldım meded ey kimsesizler kimsesi

Yüreğindeki feryadı dindirecek bir iz, bir işaret bekliyormuşçasına ürkek bakışlarla etrafını süzdü. İçinde acı yüklü bir burukluk, yüzünde ince ve keskin bir hüznün ifadesi... Mazlum ve mahzun bir duruşu vardı Dede'nin. Allah'ın huzuruna durmanın verdiği serinlikle biraz olsun rahatlamış, yaşadığı şoku üzerinden atmaya başlamıştı. Namaz bir kez daha imdadına yetişmişti. Müezzin dua için elleri semaya davet ettiğinde Dede'nin gözyaşları çoktan süzülmüştü yanaklarına. Rahmetine, merhametine sığındığı Rabbine gönülden iltica ederek yalvarıyordu Dede: "Allah'ım! İmam efendi mihrâbiyelik olarak öyle bir ayet okusun ki, o ayetten bana bir ışık, bir teselli çıksın! Ne olur Allah'ım! Bana

yardım et, bir yol göster!" Namazdan sonra imam efendi mihrâbiyeye: "Lâ yükellifullâhu nefsen illâ vüs'ahâ" ayetini okuyarak başlayınca, Dede, vecd içinde cûşa gelip cemaati de unutarak "Kazandım!.." diye bağırıp ayağa fırlamış, sonra da olduğu yere yığılıp kalmıştı. Cemaat şaşkın bir vaziyette bu benzi sararmış, zayıf adama bakıyordu. Ne olduğuna anlam verememişlerdi. Camiye takılan meczuplardan birisi olduğunu düşündüler. Oysa durum çok farklıydı. Onların her gün duymaya alışık oldukları ayetin Dede için farklı bir anlamı vardı. "Allah hiç kimseye taşıyamayacağı bir yük yüklemez." mealindeki ayetle Dede mesajı almıştı. Rabbi ona çekemeyeceği bir yük yüklememişti. Onun feryadına cevap vermişti. Halini görüp gözettiğini hissettirmişti. Dede kuluna şah damarından daha yakın olan Rabbi'ne hamd ve sena ederek gözyaşı dökmeye devam ediyordu... Camidekiler, Dede'nin hikâyesinden habersiz, kendisini meraklı bakışlardan sonra baştan ayağa süzerek geçip gittiler.

Cami avlusunda bir süre gezip dolaştı Dede. Bu gezinti onu rahatlatmıştı. Bir süre yol boyunca uzayıp giden sahile baktı. Kar taneciklerinin denizle yaptığı raksı seyretti. Gökyüzünden beyaz gelinlikler giydirilerek gönderilen ve denizin nihayetsiz sularına ulaştığında kendinden geçen damlacıkların vuslatına tanık oldu. Hızla yeryüzüne inen ve ummana kavuşunca kaybolup giden kar taneleriydi bunlar. Aslında kaybolmuyor, yalnızca suya dönüşüyorlardı... Birçok kar tanesi aslına ulaşmanın bahtiyarlığı ile vahdet zevkini yaşıyordu. Uzun ve yorucu bir yolculuk yapmışlardı. Yolları uzun ve menzilleri uzaktı. Bütün kar taneleri aynı mesafeyi katetmelerine rağmen denize ulaşanlar kadar şanslı değildiler. Asıllarına dönüşme süreçleri bu kadar kolay değildi. Kimisi toprağa karışıp çamurlaşacak, kimisi bir evin bacasında buharlaşacaktı. Şüphesiz her şey sonunda aslına dönecekti. Her bir dönüş ayrı bir hikâye ve ayrı bir sonuç demekti. Bu her dem yeni-

lenmek, her dem arınmak demekti. Dede, kar tanelerine bakıp ruhundaki gelgitleri ve vahdete ulaşmak için yaptığı mücadeleyi düşündü. Bir süre kendi içinde tefekküre daldı. Bu sırada çok sevdiği Mevlâna'nın mısraları dökülüyordu dilinden:

"Her gün bir yerden göçmek, ne iyi!
Her gün bir yere konmak ne güzel!
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş!
Dünle beraber gitti cancağızım.
Ne kadar söz varsa düne ait;
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım."

Dede yeni bir dönemin başladığının, yeni bir hayata adım attığının farkındaydı. Bu adımın sonrası için hiçbir planı da yoktu. Aşkının peşine düşmüş, her türlü sonuca razı olarak yola çıkmıştı. O kadar ki, diri diri yakılacağını bilse bile bu yoldan dönmeyecekti.

Bu saatte gidebileceği tek bir yer vardı. O yer Levent'te oturan kız kardeşinin evinden başkası değildi. Üsküdar İskelesi'nden gecenin son seferlerinden birini yapacak vapurun sesi yükseliyordu. Hiç beklemeden kararını verdi. Kız kardeşinin yanına gidecekti. Bu vapuru kaçırmamalıydı. Bu soğuk kış gecesinde zayıf bedeni daha çok üşüyüp hasta olabilirdi. Sık ve seri adımlarla iskeleye yöneldi. Koşar adımlarla yürümeyi denedi. Ancak bu kez yorgun bedeni buna müsaade etmedi. İskeleye ulaştığında vapur kalkmak üzereydi. Nihayet son bir hamle ile vapura binmeyi başarmıştı.

Vapur iskeleden ayrılırken Dede'nin yüreğindeki hicran yarası daha da derinleşmişti. Anne babaları ile yolculuk yapan çocukları gözleri yaşlarla dolu olarak seyre dalmış, onların şahsında kızı Belma'yı aramıştı. Hayalinde sevgili kızının resmi canlanırken, kulaklarında yürek parçalayan feryatları yankılanmıştı: "Ne olur gitme!", "Lütfen bizi bırakma baba!" Bu sözleri hiç ama hiç unu-

tamıyordu Dede. O yaşta kendisini anlamasını bekleyemezdi zaten. Onun anlayış beklediği yer başkaydı. O, Patrikhane'nin insaf edip peşini bırakmasını istemişti yıllarca. Böyle bir anlayışı göstermek şöyle dursun, ellerinden gelse engizisyon mahkemesi kurup Dede'yi giyotine koyacaklardı. Nitekim giyotini aratmadılar. Çünkü bir masum kız çocuğunu babasız bırakmak, bir aileyi, bu şekilde dağıtmak, sonuç itibariyle çok da farklı sayılmazdı.

Dede sonuç böyle olsun istememişti. Konuyu Rum eşiyle kızına açtığında onların kabul edeceğini umuyordu. Onlara demişti ki:

- Bir Rum aile içinde dünyaya gelmişim ama, ta ezelden beri Müslüman bir adamım ben. Bunu sizler de biliyordunuz. Yıllarca resmen açıklamadım bunu. Ama artık daha fazla saklayamam ben. Saklamam da gerekmiyor! Siz de gelin bu hidayet sofrasına. İki cihanda da birlikte aziz olalım. Yok, eğer kabul etmezseniz, hiç olmazsa yuvamızı dağıtmayalım. Benim Müslümanlığım yuvayı dağıtmamı ve sizleri bırakmamı gerektirmiyor.

Rum eşi ve kızı, Patrikhane'nin tahrik ve baskısıyla bu teklife sıcak bakmadılar. Eşi ve kızı Dede'ye olan düşkünlüklerine rağmen bu durumu hazmedemediler. Patrikhane bu haberi alınca altüst oldu. Eşini telefonla arayıp;

-Bizim dinimiz, sizin bir Müslüman ile aynı çatı altında yaşamanıza izin vermiyor.

Patrikhane bu telefonla son noktayı koymuştu. Yuva dağılacak, aile fertleri birbirini çok sevmelerine rağmen bir arada kalamayacaklardı. Tarih 15 Şubat 1942'yi gösteriyordu.

Müslüman olarak hayat sürdürüp Müslümanlığını saklamak, çift kimlik taşımak Dede için hayatı çekilmez kılıyordu. Dede'nin gizli Müslümanlığından haberi olmayanlar, onun ancak derinlik sahibi bir Müslüman ait olabilecek konuşmaları ve şiirleri karşısında hayrete düşüyorlardı.

03.09.1940 tarihli Yedigün Mecmuası'nda İbrahim Alâeddin Gövsa'nın yazdığı mektup bu şaşkınlığın delili niteliğindeydi. İbrahim Gövsa, Dede'nin "Mevlâna'nın Huzurunda" ve "Ney" isimli şiirlerini okuduğunu, takdir ve hayranlıkla karşıladığını belirtiyor ve sözlerini şu cümlelerle tamamlıyordu:

"Bir avukatın divan edebiyatını, hele Mevlevî şâirlerini bu derece bilgi ile tedkik etmiş olması şaşılacak bir şeydir. Fakat Rûm vatandaşlarından bir zâtın Mesnevî'ye ve Mevlâna'ya bu kadar candan bağlanması bize hayretler veriyor."

Yaşadığı ikilemlerin getirdiği zor ilişkiler ve kendisine yönelen hayret dolu bakışlar, Dede'nin sancılarını artırmıştı. Bu mektubun yazıldığı dönem sancılı sürecin son demlerine rastlar. Zira Dede Gövsa'ya yazdığı cevabî mektupta, suskunluğunu bozma vaktinin geldiğine dair işaretler vermektedir. Yaman Dede bu mektubunda gönül evinde başlayan yangının serencamını anlatmaktadır:

"Aziz Üstâd!

O büyük iltifatlarınız o Ulu Sultan'a râcidir. Ben, bir kamış parçasından başka bir şey değilim. Bin bir yaralı bir ney. Dudaklar onun, o üflüyor. Yaralı bir gönülden hazin ve dertli bir ses geliyor.

Aşk ve ıstırap... Varlığımın iki unsuru. Bütün varlığım bu...

Dünyanın en bahtiyar mahkûmu ben, en muzdarip fânîsi yine ben. Saâdet ve ıstırabı ayrı ayrı kadehten içiyorum. Her ikisinin mahiyeti birleşiyor ve öylece ruhuma akıyor. Kulağınıza gelen, bunun mûsikîsi ve ruhumun enînindir. Dünyanın ve ahiretin en şiddetli ateşlerinde hiç durmadan yanan, yanarken en yüksek hazlarla harap olan ruhumun enîni...

Her şeyden ve candan geçtim. Bir damla su, bir damla gözyaşı idim, denize intikal ettim..."

aşk sarhoşu

Yaman Dede'nin Üsküdar vapuru ile denize intikalinin üzerinden henüz 3-5 dakika geçmişti. Cebinden çıkardığı mendil ile yüzünü kuruladı. Vapurun sıcak ortamı çok iyi gelmişti. Birazcık soluklandı ve kendine gelmeye çalıştı. Boğazına düğümlenen acılar nedeniyle boğulacak gibi oluyordu. Acılarını gözyaşlarına yüklemek için müsait bir köşe aradı gözleri. Alt kamarada boş bir yer bulmuştu. Gözleri yaşlı, gönlü ahiret neşesi ile doluydu. Yakıcı bir neşeydi bu. Yakıyor, yakıyor ancak doyulmuyor. Hem dayanması, hem doyulması güç bir yakıcılık. Vapurun alt kamarasındaydı Dede. Tatlı, uhrevî bir loşluk sarmıştı etrafı. Gözlerini sonsuzluğa salmış öylece duruyordu. Elini uzatsa yıldızlara dokunacaktı sanki. Sonsuzluk her zaman olduğu gibi ilahî aşk ile semâ ediyordu. Meleklerin kanat sesleri o ebedî aşkı besteliyordu. Her bir kar tanesini itina ile yeryüzüne taşıyorlardı. Yaman Dede içindeki aşk uğruna ödediği bedelleri düşünürken dilinden şu duygu dolu mısralar dökülüverdi...

"Hal-i sekrim zâil olmaz târumar olsam da ben
Neşvedârım, gussa bilmem dağzar olsam da ben

Âlemi bir noktadan fark etmem aslâ fâriğim,
Gözlerim dünyayı görmez pürhasar olsam da ben

Her taraftan derd ü mihnet safvet eyler sîneme
İştikâ etmem elemden eşkbâr olsam da ben

Ben mi meyden, bâde mi benden harâb olmuş, nedir,
Bir harâb ender harâbım şehriyâr olsam da ben

Kabrimin topraklarından bûy-i müskir yükselir,
Bitse ömrüm, dursa kalbim, hâksâr olsam da ben"

Yaman Dede birinci beytinde tam olarak içinde bulunduğu ruh halini tasvir ediyordu. O bir aşk sarhoşuydu. Yaşadığı sıkıntılar yüzünden varlığının her bir zerresi harap ve perişandı. Ancak bu sarhoşluk yine de onun en büyük dayanağıydı. Hiçbir zaman vazgeçmiyor, vazgeçemiyordu.

Bütün bu olanlar, Yaman Dede'nin halini değiştiremediği gibi, daha çok güçlenmesini sağlıyordu. Çünkü o hala; "*Baştan ayağa yara içinde olsam dahi gam, keder, tasa bilmem ben*" diyordu. Dede ballar balını bulan Yunus gibiydi. Kovanı yağma olsa ne gam! Dermanı derdinde bulmuştu. Gerisi yalan!

cehennemden kaçan adam

Ne yol bitiyordu, ne de yolculuk... Boğazın her iki yakasına sürekli yolcu taşıyan bu vapur nice garip yolcuları taşımıştı bu güzergâhta. Sadece yolcular değişiyordu. Minik dalgalar arasında Sirkeci'ye doğru yol alırken içinde bulunduğu vapurla yaptığı yolculukları düşündü Dede. Kim bilir kaç defa eşi ve kızıyla birlikte bu vapura binip karşı yakaya geçmişti. Birlikte vapura yetişmek için yaşadığı tatlı telaşları hatırladı. Kızının neşe içinde boğazın rüzgârlarına bıraktığı saçları geldi gözlerinin önüne. Neşe içinde sağa sola koşuşturmaları canlandı hayalinde. Elinden kurtulmaya çalışırken yakaladığı o ince, narin ellerinin sıcaklığı değdi üşüyen ellerine. Kızının en güvenilir limanıydı Dede'nin elleri. En küçük bir tedirginlikte o sağlam limana koşar ellerini demirlerdi babasının ellerine. Evden ayrılırken son kez uzatmıştı ellerini. Elleri son kez uzanmıştı bu limana. Sonra... Sonra büyük bir boşluğa düşercesine yanlarına düşmüş, öylece kalakalmıştı... Elleri yanlarına düşen ve öylece yalnızlaşan sadece kızı Belma değildi. Eşi de aynı hicranın kahredici pençesine düşmüştü. Dede ve eşi Patrikhane tarafından boğazlanmış iki kurban gibiydiler. Ateş düştüğü yeri yakmıştı. Dede'nin hicran ateşi ömrünün sonuna kadar peşini bırakmadı.

Dede için en iyi ilaç öğretmenlik yapmaktı. Hem belki bu şekilde teselli bulacak, kızının yerini tutmasa da çok sayıda öğrenci çocukları olacaktı. Nitekim öğretmenliğe başlamasıyla birlikte onlarca çocuğa sahip olmuş, kızı için yapamadıklarını, öğrencileri için yapmaya çalışmıştı. Onlara gönül dünyasını açmış, yazdığı mektuplarla hem sıkıntılarını paylaşmış, hem de birbirinden güzel mektupları ile öğrencilerini irşad etmişti. İlhamlar Dede'ye mektup şeklinde geliyordu. Onun gönlü ile aynı frekansı yakalayan gönüllere ve ruhlara bu ilhamlar akıp gidiyordu...

Selma isimli bir kız öğrencisine yazdığı mektupta Belma'ya olan düşkünlüğünü gizleyemiyor hatta Selma'yı Belma'nın yerine koyuyordu. O kadar ki, mektubuna "Kızım Selma ile hasbihal" diyerek başlamıştı... "Göz nûrum!" hitabıyla da mektubuna devam ediyor:

"Geçen gün, sabah namazında seccademe iki damla yaş düştü. Senin bu nimetten henüz mahrum bulunduğunu hatırladım. Fezalardan ruhuma akan nimetler içime sinmedi, gözlerim yaşardı. Geçmekte olan saniyeler gönlüme eza vererek geçiyor. Her nefesinizin bir ibadet olmasını istiyorum.

Ruhum zaten hicranlı; biliyorsun. Belma'nın bu muazzam devletten henüz haberi bile yok. Belma'yı tanımadın tabi. Tanıtayım. Üsküdar'daki kızım. Orada melûl, mahzun yaşayan kardeşin. Ondan tek bir kelime ile bahsedebilmek için adına Belma deyiverelim, olmaz mı? Sen, hicranlı ruhumun tesellisisin Selma!.. Belma, iç âlemini bilmez. Sen o âleme tam ve mükemmel bir muhabere tesis ettin. Gözlerim, gönlüm bu teselliyi ararken, sen ayağa kalktın, kendini tanıttın.

Ruhumda hicranlar var. Fakat şikâyet yok. Hicran da O 'ndan (cc). Teselli de... O'nun (cc) lütfuna da kahrına da canlar feda olsun. O cananın her gamzesine bin can feda.

Haşre kadar çırpınsam, haşre kadar dövünsem... Başımı taştan taşa vursam. Kaza cellâdı beni her an yeniden boğazlasa, haşre kadar kanım aksa, onun tahtgâhı kanımla boyansa... Cehennem sinemde kükrese... Az, yine de az!.."

Dede yaşadığı ayrılık fırtınasını dillendirmeye devam ediyordu. Mektup hem kızına olan özlemini, hem de bu özlemin yüreğinde açtığı yaraları anlatıyordu. Bu satırlar aynı zamanda bu yaraları niçin göğüslediğinin cevabı niteliğindeydi. Feryatları şikâyet değil, uğruna her şeyini feda ettiği sevgilinin yüceliğine tanıklık etmek içindi. Yalnızlık bile Dede'den kaçıyordu. Bu yüzden sözlerine; *"Bu satırlarla baş başa değilim!"* diyerek devam etti.

"Yalnızlık benden kaçıyor. Kalbimden gözlerime bir alev dalgası çıkıyor, bütün kuvvetimi bir araya toplayarak geri çeviriyorum. Dalgalar birbirini kovalıyor, geliyor kaynağına dönüyor. Bu çabalama tatlı bir yorgunluk veriyor.

Selma'nın seccadesi yok. Selma'yı seccadesinde görmek başka bir teselli olur. Seccadende ellerini göklere kaldırdığın zaman Belma'yı da hatırla, onun için dua et! Belma, coşkun bir baba sevgisinin gür saadetini henüz tadamadı. O saadete erdi, haberi yok, tadamadı. O sanır ki büyük Mevlana, babasını elinden aldı. O yalnız Mevlâna'yı bilir, yalnız onu işitti. Beni ondan değil, beni benden aldılar. Alanlardan Allah (cc) razı olsun, kulluklarından azad etmesin. Her an yeni bir zincir ile onlara bağlasın Allah (cc). Onların kulu kurbanıyım"

Dede kızının seccadesizliğine üzülüyordu. Onun Müslüman olmasını o kadar çok istemişti ki... Anlatmaya çalıştı. Mevlâna'dan Mevla'ya doğru yaptığı yolculuğu izah etmek istedi. Ancak henüz bunu anlayacak kapasitede değildi. Babasının serüveninin Mevlana ile sınırlı olduğunu zannediyordu. Bu kuru bir Mevlana sevgisi değildi. Onunla başlayan ancak onunla bitmeyen

bir sonsuzluk biatıydı. Dede hidayet kapısı olarak gördüğü Mevlana'yı çok seviyordu. Ona sarsılmaz bir aşkla bağlıydı. Ancak Mevlâ'sına olan aşkı her şeyin üstündeydi. Evini barkını, eşini, kızını bu yüzden terk etmişti. Kızı Belma bu sırrı anlayamazdı. Zaten kızından bunu beklemiyordu. Sadece anlamak için hiçbir çaba göstermemesine üzülmüştü. Dede mektubunda ayrılık sebebini anlatmaya devam etti. Kızı Belma anlayamamıştı ama belki Selma anlayabilirdi:

"Beni benden aldılar. Fakat ondan (kızım Belma'dan) ayırarak değil. Fezalarda uçsam o da birlikte uçar... Gönlümün içindedir. Beni aldılar, gönlümü genişlettiler, genişletiyorlar. Dağları taşları sever oldum.

Belma, babasından istediği ölçüde sevgi bulamadığı için mahzun, kalbi yetim. İstediği ile ölçülemeyecek kadar fazlasını buldu, haberi yok. Büyük sevgiler derinliklerde yaşıyor, kendini saklıyor. Sığlarda arayanlar ondan bir eser bulamıyorlar.

Benim istediğim de bu. Belli olmamak. Bilinince, insan sevgisinin karşılığını bulmuş gibi oluyor, yaralanıyor. Fakat ben keşke yaralansaydım, o bu saadeti tatsaydı."

Dede yine de kızının hüznüne razı olmuyor, Selma'ya yazdığı mektubunun sonunda dayanamayıp; *"Keşke kızıma istediği sevgiyi tattırabilseydim."* demekten kendisini alamıyordu. Dede'nin kalbi öylesine sevgi doluydu ki, bundan dağlar, taşlar dahi nasibini almıştı. O bütün kâinatı gönlüne hapsetmek istiyordu. İnsan sevgisinde ölçüleri aşmıştı. Yaratandan ötürü, yaratılan her ne varsa onun sevgilisi olmuştu. Öğrencilerine manevi gıda verebilmek için kendisini paralıyor, sınır tanımıyordu. Onun hakikatleri duyurabilmek için gösterdiği çaba, hayranlık uyandıracak derecede aşk doluydu. Sınıf kürsüsüne bir kurban edası ile adeta boğazlanmak için çıkıyordu. Kendi ifadesine göre boğazlanıyor-

du. Artık ses onun sesi değildi. Sevgilisine kavuşan ruhunun sesiydi. Mefhumlar ruhunda yanıyor, milyonda biri ancak şuurundan geçebiliyordu. Şuurundan geçenler kelime kalıplarına dökülüyor, kalıpları da yakıyordu. Mefhumlar kelimeleri, mazruf zarfı yakıyordu. Öğrencilerine ulaşanlar, ancak yangınla teması olmayan birkaç kelimeden ibaretti.

Vapur iskeleye biraz daha yaklaşmıştı. Kış İstanbul'un her iki yakasına da damgasını vurmuş, nazlı kar taneleriyle her yanı beyaza boyamıştı. Boğazın suları dalga dalga kıyıya ulaşıyor, sanki vapurun kıyıya yanaşmasına yardım etmek istiyordu. Dede Sirkeci İskelesi'ne yaklaştığını anlayınca yavaş yavaş yerinden kalktı ve çıkış merdivenlerine doğru yöneldi. Gecenin son vapuru olduğu için fazla yolcusu da yoktu. Sirkeci Vapuru da biraz sonra yalnızlığa demir atacak, kışın soğuk ikliminde sabaha dek yeni gelecek yolcuları bekleyecekti. Aslında Dede'nin yalnızlığı ve içindeki kış dışarıdakinden daha şiddetliydi. Bu yüzden vapurun üst katına çıktığında, farklı bir sıcaklık hissetti. Boğazın diğer yakasında yaşadığı acılar, bu yakasında dinmiş gibiydi. Çokluktan vahdete, azaptan rahmete, cehennemden cennete adım atmıştı. Kendisini "Cehennemden kaçan adam" gibi hissediyordu. Otuz yıl gizlemek zorunda kaldığı inancını, bu yakada rahatça haykırabilecekti. Çift kimlikli hayattan tek kimlikli hayata ilk somut adımını atmış olacaktı. Artık hiçbir çekincesi, endişesi yoktu. Hayatını cehenneme çeviren baskılar son bulmuştu. Patrikhane'nin kuşatmasından kurtulmuştu. Derin bir nefes aldı. İçine doğru hızla çekti. Kalbinin genişlediğini, içinde huzur veren manevî bir serinliğin dolduğunu fark etti. Bu anı elde etmek için ne çileler çekmişti Dede... Mutluluk bir adım ötedeydi sanki. İskeleye adımını atar atmaz yeni bir hayata başlayacaktı. Bu yeni hayatın da kendine ait sıkıntıları olacaktı elbette. Ancak hiçbir sıkıntı inandığı gibi yaşamaktan alıkoyulmaktan daha zor ve çileli

olamazdı. Bu yüzden eskiye ait ne varsa geride bıraktı. Dede'nin amacı, kendi ikbali için başkalarını feda etmek olmadı hiçbir zaman. Öyle olsaydı bu karlı Şubat gecesinde Üsküdar'ın Selamsız yokuşundan bir gölge gibi süzülüp iskeleye doğru akıp gider miydi? Elbette hayır! Ne var ki, dönüşü olmayan bir yolculuk onun için mukadderdi. Bu takdirce yolu uzun zamandır görüşemediği kız kardeşinin evine düşmüştü. Levent'te oturan kız kardeşi bu zamansız ziyareti beklemiyordu. Ağabeyini görünce çok sevindi ama şaşkınlığını da gizleyemedi. Dede sonra anlatırım anlamında bir yüz ifadesi ile sıcak sobanın başına oturup bir süre ısınmaya çalıştı. Bir süre dinlendikten sonra kardeşine olup bitenleri kısaca anlattı. Ağabeyinin durumuna çok üzülen kız kardeşinin ağzından yalnızca birkaç teselli cümlesi dökülmüştü. Zaten yapacak bir şey de yoktu. Dede, eşi ve kızından ayrı sürdüreceği bir hayatın ilk gecesine adımını atmış, çoktan dalıp gitmişti. Uyandığında sabah ezanı okunuyordu...

tek kimlik

Yaman Dede özündeki değişimi çoktan tamamlamıştı. Bu değişime son noktayı koyduğu tarih ise 1940'dan sonraki yıllara rastlar. O yıllarda aşkıyla yanıp tutuştuğu Mevlâna'yı ziyaret arzusu son safhaya ulaşmıştı. Bir pazar sabahı erkenden uyandığında tarih 30 Mart 1941'di. Ortalık henüz ağarmaya başlamamıştı bile. İçinde sebebini bilmediği garip bir teessür vardı. Kalbinden adeta kan damlıyor, göğsünden yükselip bütün benliğini saran tatlı bir alev bütün vücudunu kaplıyor ve içindeki yangını körüklüyor, yaktıkça yakıyordu. Dede kendisini sabaha kadar ağlamış gibi hissetti. Gözlerini tekrar kapadı. İç dünyasına dönmek, hiçbir şeyi düşünmeksizin saatlerce hareketsiz bir vaziyette kalmak istiyordu. Nefesi kesilmiş, kalbi durmuş gibiydi. Yeniden kendine geldiğinde gözlerinden yakıcı damlaların boşaldığını hissetti. Bu damlaların ilham ettiği mısralar daha da yakıcıydı. Dede ruhundaki neşteri yeni fark etmişti. Ruhundan damlayan kan, hicran manzumesine dönüşmüştü:

"Yıllardır arar dîdelerim gelmez O cânân
Yıllarca uzaklarda yanan dîde-i giryân
Bir dem görün Allah için üftâdene, bir an
Göster bana dîdârını gel ey ulu sultan!

Senden gelen âvâze-i kudsîye vuruldum,
Her lâhzâda yüz bin kere coştum da duruldum,
Hasretle dövündüm, ne yazık, işte yoruldum
Göster bana dîdârını gel ey ulu sultan"

Dede'nin bu içli yakarışı karşılık bulmuş, bir yıl sonra Temmuz ayının sonlarına doğru Konya'dan davet almıştır. Bu davet Tokat ve Kayseri'yi de kapsamaktadır. Bu illerde aşkı ile yanıp tutuştuğu Mevlâna'sına dair konuşma yapmak üzere yola çıkar. Dede'nin, cânânının yurduna karşı derin bir sevgisi ve saygısı vardır. Bu saygısını her fırsatta dile getirir. 29.12.1941'de Konya'daki dostlarına yazdığı mektubuna; "Ah Konya!.. Konya!.." hitabıyla başlar ve mektubunu şu yanık cümlelerle devam ettirir:

"Damarlarımda akan kan, senin iştiyâkınla yanıyor. Hasretine can dayanmaz. Sokakların alevden mi? Yaktın beni Konya! Aziz Konya! Koynunda yatan kim? Ezel ile ebed senin etrafında semâzen... Melekler vecde gelmiş, fevc fevc iniyorlar... Neyler inliyor, çehreler solgun ve perişan... Ağlayan gözler, titreşen dudaklar... Bak! Taşların da gözyaşı döküyor... Bu muazzam ayin bitmiyor. Kendimi bildiğim andan beri sokaklarında uçan bir tabut, sonsuzlukları içine alan bir tabut, tabutun arkasında matemin kararttığı bir sel gibi akıp giden insanların med ve cezirleri. İnleyen insanlar ve neyler... Hayır!.. Sende ölen yok. Sende ölüm nerde Konya! Seni öğrenen ölmez! Seni tanıyan ölmez!.."

Dede'nin Mevlâna'yı anlatmak için seferber olduğu dönemde tanıştığı çok önemli şahsiyetlerden biri daha vardı. Bu zat Nakşibendi Hâlidî şeyhlerinden Ahmed Hilmi Efendi'dir. Bu tanışma Yaman Dede'nin hidayet yolculuğunun dil ile ikrara dönüştüğü önemli bir buluşmadır. Dede yıllardır gönlünde yaşattığı imanını dili ile de tekrar ederek Ahmed Hilmi Efendi'nin huzurunda şehadet kelimesi okur ve Müslümanlığını ikrar eder. Artık zahir ve

batın boyutlarını tamamlayan Dede için son aşama da gerçekleş, öz ile kabuk örtüşmüş, imanın ikinci şartı da yerine getirilmiştir.

"Müslümanlık aşktır." diyen Yaman Dede, nihayet aşkını dile getirmeye muvaffak olmuştu. Bu tarifi imkânsız bir mutluluktu. Hiçbir maddi gücün, dünyevi nimetin sağlayamadığı bir huzur iklimiydi. Bu iklimde artık ebediyen ölüm yoktu. Bu vadi, ölümsüzlük vadisiydi.

Dede bu vadiye resmen yerleşmek için hemen harekete geçti. Kız kardeşinde kaldığı günün sabahı, önce Levent'teki avukatlık bürosuna gitti. İlk işi kendisi için gereken resmî müracaatta bulunmak oldu. 15.02.1942 tarihli "Tasvîr-i Efkâr" gazetesi Dede'nin bu resmî ihtidâ olayını şöyle duyurmuştu okurlarına:

"Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'ye adeta âşık derecesinde merbut ve küçüklüğünden beri Mevlâna'yı tetkik ile tanınmış olan Kayserili Diyamandi Keçeoğlu, edebiyat âlemimizce tanınmış bir simadır.

Mevlâna'ya olan aşkını, yazdığı bütün şiir ve nesirlerini tasavvuf cezbesiyle kaleme almıştır. Kendisi Yaman Dede lakabıyla anılır. Şimdiye kadar kalben tam bir Müslüman olan Yaman Dede, hükümete müracaatla resmen ihtida ederek muamelesini ikmal etmiş ve "Mehmed Kadir" ismini almıştır. Kendisini bu harekete sevk eden Müslümanlığa karşı beslediği derin meclûbiyettir.

Daha evvel de evkaf avukatlığı, edebiyat muallimliği gibi mesleklerde bulunduğu, halen de bu vazifelerde çalıştığı için herhangi bir menfaat saikiyle hareket etmiş de degildir.

Bu vesile ile (sabık Diyamandi) Mehmed Kadir için, vaktiyle söylenen şu beyit, kendisinin Müslümanlığa ne derece meclûb olduğunu gösterir:

Mesnevî'den sırr-ı tevhîdi bulan ol Dede'nin,
Halik'a secde-i şükranını bir görmelidir.

Kalbi meclub-i Muhammed, ruhu meczûb-i Hüdâ,
Cezbe halindeki elhânını bir görmelidir.

Mehmed Kadir, 1888'de Kayseri'de doğmuş, 1913'de İstanbul Hukuk Mektebini bitirmiştir. Halen avukatlık ve muallimlik yapmaktadır."

Tasvîr-i Efkâr gazetesindeki bu yazı Yaman Dede'nin gerçek dünyasının bir özetiydi. Haber Patrikhane ve çevresinde derin üzüntü ve infiale sebep olurken, Müslüman çevrede sevinç uyandırmıştı. İslam fıtratı üzere dünyaya gelmiş olan Diyamandi isimli çocuğun gerçek adı henüz verilmişti. "Mehmed Abdülkadir". O yine de kalan ömrü boyunca Mesnevî hocası merhum Ahmed Remzi Dede'nin verdiği ismi kullanmayı tercih etti. Yaman Dede...

Dede bu haberi okuduğunda çok mutlu olmuş ve Allah'a (cc) hamd etmişti. 21.07.1944 tarihinde Şükriye isimli öğrencisine yazdığı mektubunda bu habere ilişkin yorumlarda bulunmuştu. Mektupta gazetede çıkan yazıda tespit ettiği baskı hatalarından da söz etmeyi ihmal etmemişti. Gazete "Hâlik'a" kelimesini "Hilkate" olarak, "Elhân" kelimesini de "İlhâm" olarak basmıştı. Dede bununla da yetinmeyip haberde yer verilen dörtlüğü mısra mısra açıklar.

Mesnevî'den sırr-ı tevhîdi bulan ol Dede'nin,..

Yani Mesnevî'yi okuyup inceleme sonucu tevhidin sırrını bulan Dede. Tevhid burada "Allah'ın (cc) birliğini kabul etmek anlamındadır. Maksat Allah'ın (cc) birliğini esas almayan, teslis inancına sahip başka bir din olan Hıristiyanlık'tan İslâmiyet'e geçen demektir.

Halik'a secde-i şükranını bir görmelidir...

Tevhidi bulduğu, İslam ile şereflendiği için yüce yaratıcıya şükretmektedir. Onun bu şükrü öylesine içten ve gerçekçi ki, görmeye değer.

Kalbi meclûb-i Muhammed, ruhu meczûb-i Hüdâ...

O'nun kalbi İlahî cezbe ile Hüdâ'ya doğru çekilmiş, çok derin bir sevgi ile Allah'a yönelmiş, Hz. Muhammed'in (sav) sevgisine büyük bir hayranlıkla meylederek, ümmeti olabilme devletine erişmiştir.

Cezbe halindeki elhânını bir görmelidir.

Yaman Dede'nin Allah'a kul, Rasulü'ne ümmet olma neşesiyle elde ettiği bu sevgi hali ise bambaşkadır. Bu cezbe ile gönlüne ilham olan, sadrından satırlara dökülen şiirlerin coşkusu çok daha başkadır.

Dede için, iki dostu tarafından yazılmış olan bu mısralar boşuna değildi. Çünkü Dede'nin cezbesini yansıtan, divan şiiri geleneğine uygun olarak kaleme aldığı, "naat" ve "gazel" türünde çok güzel manzûmeleri bulunmaktadır.

Bu Elhân (şiirler) içinde bir tanesi var ki, nice âşık gönülleri kendisine hayran bırakmıştır. Bu naat; "Dahîlek Yâ Rasûlallah" isimli şaheserden başkası değildir.

dede'nin ilahî aşkı

Ondaki Allah ve Rasulullah aşkı ender rastlanan türdendi. Dede, Allah ve Rasulullah aşkı içinde sürekli yanan ve gözyaşı döken bir âşıktı. Hatta bu yüzden kendisine "Yaman Dede" yerine "Yanar Dede" diyenler daha çoktu. Herkes mevlîd dinleyebilir, ancak Yaman Dede'nin dinleyişi bir başkaydı. Mevlîd başladığında çevresinden soyutlanır, her şeyi unutur yalnızca mevlithana odaklanırdı. Gözlerini mevlithana diker, sonuna kadar saygı ve edeple âhlar çekerek dinler, dinler ağlardı... Gözlerinden yaş akması için hiçbir çaba göstermesine gerek yoktu. Göz pınarları kendiliğinden çabucak taşar, hiç bitmeyecekmiş gibi akar, akar, akardı... Ağlamak için o kadar çok sebebi vardı ki! Allah deseniz ağlar, Rasulullah deseniz ağlar, Mevlâna, Mesnevî ya da Konya deseniz yine ağlardı. Yaman Dede'nin Mevlâna ve onu çağrıştıran her türlü mefhuma ilgisi ve sevgisi vardı. Kimileri ondaki bu sevgiyi abartılı bulup, kınamışlardı. Oysa Dede'nin sevgisinin çok önemli bir gerekçesi vardı. O İslâm'a Mevlâna kapısından girmişti. Mevlâna ve Mesnevî elinden, gönlünden tutup Allah'a ve Rasulullah'a götürmüştü onu. O, İslâm'ı Mevlâna ve Mesnevî'de tanıyıp sevmişti. Böyle güzel bir vesile sevilmez mi hiç? Şükran yönüyle bile olsa muhabbet edilmez mi? Kaldı ki, Mevlâna İslâm düşüncesini aşk boyutuyla en güzel şekilde anlayan ve anlatabi-

len büyük bir Allah dostudur. İslâm büyüğüdür. Bütün dünya onu sevip saygı duyarken, Dede'nin sevgisi yadırganabilir mi?

Yaman Dede bunların da ötesinde fena fi'l-Mevlâna (Mevlâna sevgisinde yok olmak hali) olmuştu. Bu sevgi onu "Fena fi'r-Rasül"e, taşımıştı. Yani Allah Rasulü'nü öyle çok sevmişti ki! Bu sevgi hâli kendisini unutturmuş, bütün zerreleri Habîbullâh'ın aşkı ile yanıp tutuşur hale gelmişti. Bu aşk haline şahit olan birçok dostları ve talebeleri vardı. İşte onlardan yalnızca birkaç tanesi:

Yıl 1959... Dede bu yıllarda, Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Farsça derslerine giriyordu. Talebelerinden Ahmet Kahraman Hoca, ders çıkışı Taksim'de Alman Elçiliği binası civarında yürüyordu. Vakit öğlendi. Ezan henüz okunmuştu. Yoldan geçip giderken elçiliğe yakın bir mescidin duvarına yaslanmış vaziyette tanıdık bir yüze rastladı. Sanki son nefesini veriyormuş gibi bir hali vardı. Halsiz, mecalsiz, başı hafif sağ tarafa, önüne doğru düşmüş, boynu bükülmüş şekilde öylece duruyordu. Olduğu yerde eriyip tükeniyordu sanki. Bu zat Yaman Dede'den başkası değildi. Ahmet Hoca koşar adımlarla yanına gitti.

- Hayırdır, hocam ne oldu size? Hasta mısınız? Neyiniz var? Geçmiş olsun! dedi.

Dede kendisini toparlamaya çalıştı. Ancak muvaffak olamadı. Ahmet Hoca biraz daha yaklaştı ve dikkatlice baktı. Dede ağlıyordu. İyice meraklandı ve

- Hocam niçin ağlıyorsunuz? Başınıza bir şey mi geldi? diye tekrar sordu. Çok ince, çok tiz ve gevrek, kendinden geçmiş bir ses tonuyla cevap verdi:

- Hayır yavrum hayır! Bir şeyim yok. Rasulullah (sav) aklıma geldiği zaman, kendimi kaybediyorum. Ayakta duracak mecalim kalmıyor. Ya bir yere dayanmam gerekiyor, ya da oturmam icap ediyor.

Ahmet Kahraman Hoca, Yaman Dede'nin cevabı karşısında duygulanmış ve bu hatırayı hiç unutmamış, gönül defterinin en güzel köşesine altın harflerle kazımıştı.

Yaman Dede'nin talebeleri kendisini çok sever ve saygı duyarlardı. Onlar için bu peygamber âşığı zat, melek gibiydi. İç dünyasından beşeri kötülükler alınmış, tertemiz saf bir hali vardı. İlâhî aşk ile sararmış, iman ve heyecanı ile etrafına ışık saçmış, ilmi ile zihinleri aydınlatmaya çalışmıştı. Talebeleri onun samimiyetine hayrandı. Onu dinlemek bir zevk, karşısında oturup yalnızca seyretmek ayrı bir zevkti. Özellikle de Hz. Peygamber'i (sav) anlatırken... Yeni bir şey anlatmıyordu aslında. Ancak öyle bir aşk, vecd ve istiğrak içinde anlatırdı ki, dinleyen herkes mest olurdu.

Yaman Dede'nin Farsça öğrettiği talebeleri arasında merhum Selçuk Eraydın Hoca da vardı. Selçuk Hoca bir mevlîd merasiminde bulunuyordu. Cami oldukça kalabalıktı. Yaman Dede de oradaydı. Mevlîthanlardan birisi Dede'nin; " *Gönül hûn oldu şevkinden boyandım yâ Rasûlallah*" manzumesini okuyordu. Sesi de çok güzel ve etkileyiciydi. Selçuk Hoca'nın gözleri Dede'yi aradı. Yaman Dede mahcup bir şekilde başını gövdesine gömercesine öne eğmiş, direğin arkasına gizlenmeye çalışıyordu. O kendine has ağlayışı ile mahviyet içinde öyle ağlıyordu ki; sanki eriyip bitecekti.

Ona bakanlar; samimiyet, ihlâs, teslimiyet ve tevâzudan başka bir şey göremezlerdi. Allah Rasulü'ne olan aşkını dile getirdiği naat, yanında zikredildiği zaman, hem utanır, mahcup olur, hem de o aşkı tazelenirdi. Dede'nin bu halini bilen muzip Yüksek İslam Enstitüsü talebeleri, onu sınıfa sokmazlardı. Sesi güzel olan arkadaşlarıyla önceden anlaşıp plan yaparlardı. Yaman Dede'nin derse gireceği anı kollayarak onları hazır bekletirlerdi. Sınıfın tamamı bu senaryonun içindeydi. Yaman Dede kapıya yak-

laşır yaklaşmaz, onun enfes naatını veya gazellerinden birini okumaya başlarlardı. Güzel sesleriyle Dede'nin naatını okumaya başlayınca, Yaman Dede, içeriye giremez ve kapıda öylece beklerdi. Bu uzun naatlar ve kasideler bitinceye kadar sınıfın dışında bekler, dinler derse başlayamazdı. Manzumeler bittikten sonra içeri girer, iki gözü iki çeşme, içten içe kaynamış bir vaziyette dersine başlardı. Talebelerin muzipliği bununla sınırlı değildi. Hocaları tahtaya bir beyit yazıp onun tahlilini yaparken de boş durmazlardı. Talebelik psikolojisiyle dersi kaynatmaya çalışırlardı. Bazen hocanın açıklamalarını dinleyen talebelerden biri yüksek sesle bir kere; "Âh!" çekerdi. Yaman Dede şoklanmış gibi sarsılır ve ayakta duramayıp kürsüye çıkıp oturur, gözyaşlarına boğulurdu.

Ders boyunca ağladığı günler olurdu. Sınıfta sanki o talebeydi de, talebeleri hocaydı. Bu duygu ile derslerini yapardı. Talebelerine; "...Ben âciz bir kulum! Fazla bilgisi olmayan bir insanım!.. Size Hoca olmaya lâyık değilim!.. Ama beni buraya tayin ettiler. Bu bahtiyarlık bana yeter..." diyerek onlara verdiği değeri anlatırdı. Bahtiyar olan sadece Yaman Dede değildi elbette. Saint Benoit Fransız Kız Okulu'nda Türkçe öğretmenliği yaptığı yıllarda bir öğrencisinin gözyaşları içinde "hocam, keşke sizin çocuğunuz olsaydık" dileğine şahit olmuştu. Bu samimi dilek onu çok ama çok mutlu etmişti. Saint Benoit'daki talebelerine Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'ne Edebiyat Hocası olarak nakledildiğini haber verdiği zaman da, bütün sıralardan, büyük bir çığlık kopmuş, öğrenciler isyan etmişti. Hep birlikte:

"Hocam biz sizden ayrılmak istemiyoruz. Siz bambaşka bir insandınız. Ah hocam, bizi kurban verdiniz!" diye gözyaşı dökmüşlerdi.

kırk vesvese dede

Yaman Dede Müslüman olduğunu resmen ilan ettikten sonra, yeni bir çevre edinmiş, avukatlığı da bırakarak kendisini tamamen eğitime adamıştı. O artık eğitim camiasında çok sevilen, saygı duyulan örnek bir muallimdir.

Ailesiyle olan ilişkisi fiilen sona ermişse de kızı ile telefonda görüşmeye devam etmekteydi. Her Perşembe akşamı yakın dostlarından birinin evine gidiyor, kızı Belma telefon açıyor babası ile 5-10 dakika da olsa görüşüyordu. Kızı ve eşinin Dede'nin evden ayrılmasıyla başlayan kederli hali hiç bitmiyordu. Dede kızı Belma'yı hiç unutmamakla birlikte, artık bütün öğrencilerini Belma olarak görüyor, onlara doğruyu göstermek için candan gayret sarf ediyordu. Mektupları ile onlara öğüt veriyor, teselli ediyor ve irfan çiçekleri koklatmaya çalışıyordu. Bu sayede birikimlerini de paylaşma imkânı buluyordu. Diğer bütün mektuplarında olduğu gibi, Ayten isimli öğrencisine yazdığı 06.07.1945 tarihli cevabî mektubunda da, yeni çocuklarına karşı hissettiği duyguların çok samimi işaretleri vardı:

"*Hakkımda yazmış olduğunuz güzel sözlerden dolayı pek çok teşekkürler ederim. Beni mahcup ediyorsunuz Ayten. Sizler benim çocuklarımsınız. Üsküdar'daki çocuğumdan zerre kadar*

farkınız yok. Sizlere elimden geldiği kadar hizmet etmek benim boynumun borcudur. Bu borcumu son nefesime kadar yapmak isterim..."

Yaman Dede, borcum dediği hizmet aşkıyla son nefesine kadar çırpındı durdu. Çok rahatsız olduğu günlerde bile derslerini bırakmadı. Çok ince, hassas bir kalbe sahipti. Bu yüzden yaptığı ve yapacağı her şeyi en ince noktasına kadar hesaplar ve ona göre davranırdı. Dede'nin iç dünyasında her zaman iki ayrı âlemin mücadelesi vardı. Birisi, bütün yaratılmışlara ve özellikle de çocukları kabul ettiği öğrencilerine hizmet etmek için yanan ve kanayan bir âlem... Diğeri, bu âlemin karşısında hiçbir kimseyi milyonda, milyarda bir dahi rahatsız etmemek için titreyen bir başka alem... Bu iki kâinat çarpışırken, arada harap olan yine Dede oluyordu. Bu hassasiyet Dede'nin her anına yansımaktaydı. Bestekâr bir dostunun Edebiyat Fakültesi'nde okuyan kızı, Dede'nin bu durumunu keşfetmiş ve onun için; "*Kırk Vesvese Dede*" demişti. Dede bu tanımlamayı çok beğenmiş; "... *Kırk bin vesvese Dede olayım da hiç kimseyi kırk binde bir bile rahatsız etmeyeyim*" demişti.

Bu anlayışı yüzünden dostları ile hep kavgalıydı. Bu bir muhabbet kavgasıydı. Dede herhangi bir ziyaretinde isterdi ki, kendisine hiçbir şey ikram edilmesin. Onun için en büyük ikram; hiçbir şeyin ikram edilmemesiydi. Hatta, kendisine kahveyi nasıl arzu edersiniz diye sorulduğunda; "... şekersiz, kahvesiz ve susuz olsun!" diye cevap verirdi. Dede hiç kimseye yük olmak istemeyen zarif bir kimse idi. Bu konuda o kadar ileri gitmişti ki, Üsküdar'daki kızı Belma'dan bile, birlikte oldukları süre içinde bir bardak su dahi istememişti.

Kendisi bu kadar hassas olmasına rağmen ailesi tarafından gelen haberler, hakkında ileri geri sarf edilen sözler çok kırıcı ve

incitici oluyordu. Zaman geçtikçe Dede'nin Müslümanlığı seçmiş olmasını içlerine sindirmeleri daha da güçleşti. Özellikle de kızı Belma, babasının deliler gibi davrandığını ve İslâm'ı seçmesiyle kızının şeref ve haysiyetini zedelemiş olduğunu düşünüyordu. Ona göre Yaman Dede kızını düşünmeyen şefkatsiz bir babaydı. Zira kızının içinde bulunduğu camiaya göre; bir kimse hangi dinde doğarsa o dinde kalmaya mecburdu. Atalarının dini üzere kalmayıp da çıkanlara son derece kötü nazarla bakarlardı. Daha da kötüsü, bu kimselerin kızlarını kimse almazdı. Bu duruma en çok üzülen ise Yaman Dede'nin ayrıldığı eşiydi. Bir türlü kabullenemiyor ve; "Şimdi benim kızımı kim alır?" diyerek için için kocasına kin besliyordu. "Dede aklını yitirdi." türünden sözler sarf ediyordu.

Yine Dede'nin Müslüman olduğunu ilan ettiği günlerde bir sivil polis inceleme yapmak üzere ailesinin yanına gelmişti. Kocasının niçin Müslüman olduğunu öğrenmek istiyordu. Arada bir aşk macerası olup olmadığını sormuştu. Sebebin bu olmadığını söylediler. Dede için; "Sarımtırak kâğıtlara basılmış yazılardan oluşan kitaplardan başını kaldırmazdı. Herhalde bunlar yüzünden oldu bu haller." diye cevap verdiler.

Asıl takıntıları bu olmakla birlikte, tepkilerini başka şekilde dillendiriyorlardı. Yaman Dede'nin aklını oynattığı fikrini etrafa yaymaya çalışıyorlardı. Oysa Dede bu iftiraları büyük bir olgunlukla karşılıyor, onların hidayeti için dua ediyordu. O; "B*öyle cinnete can kurban.*" diyordu. Çünkü Dede, ilahî aşkın mecnunu olmuştu. Mecnunluğu kabul etmekle yetinmeyip halini anlatan beyitler bile yazmıştı:

Öyle bir nûr-i Hüdâ mecnûn-i aşk etmiş ki, dil,
Sahva gelmez, gelse de Lokman Lokman üstüne

Hüda'nın nuru Yaman Dede'yi öyle bir aşkın mecnunu yapmıştı ki! Artık gönlünü uyandırıp, aklını başına getirmek mümkün değildi. Onlarca Lokman Hekim gelse yine de bu aşk cinnetinden uyandıramazdı onu.

eyyûb yolu

Dede yılların içinde biriktirdiği susuzluğu gidermek için çırpınıp duruyordu. Sadrında alevlenen Rasulullah aşkını satırlara taşıyor, sevgilisini hatırlatan her ne vesile varsa bulup ona tutunuyordu. En büyük teselliyi de Rasulullah'ın (sav) mihmandarı Eba Eyyub el-Ensârî 'nin (ra) huzurunda bulmuştu. Her Perşembe akşam ve yatsı namaz ile Cuma namazını Eyüp Camii'nde eda ediyor, burada feyizlenmeye çalışıyordu. Havanın kararmaya başlamasıyla birlikte bu mekânda yeşeren ruhanî güzellikler onu ziyadesiyle cezbediyordu. Mezar taşları ve servilerin yeşil, beyaz renklerde nurdan sütunlar haline dönüşümünü izliyordu. Bu kutlu sahabinin makamında uhrevî âlemlere dalıyordu. Hz. Eyyûb'un huzurunda gözlerini yumuyor, iç dünyası; hıçkıran ve ağlayan bir hal içinde bambaşka bir âleme dönüşüyordu. Orada namaz kılarken hissettiklerini anlatmaya kelimeler yetmiyordu. Namaz sonrası, herkesten önce çıkıp kendini yerlere atıp, mermerlere doğru savurmak istiyordu. Feryat etmek, avazı çıktığı kadar bağırmak duygusuna kapılıyordu. İçinde çırpınan ses; "Ey Müslümanlar! Allah'ı, Rasulullah'ı seven beni çiğnemeden geçmesin!" diyordu. Bu arzusunu hayalen de olsa yaşamıştı Dede. Bu bile onu mest etmeye yetmişti. Avludaki taşlar bu mutluluğa

gıpta etmiş, güvercinler bu saadeti uhrevî nağmelerle bestelemişlerdi. Güvercinlerin gökyüzünde semâ yaptığını gördü. O masum hayvanların ilahî aşk ile nasıl çırpındıklarına şahit oldu.

Gözlerinden firarî damlalar sökün etti. Zaten ne zaman Eyüp Vapuru'na binse gözyaşları kontrolünden çıkıyordu. Eyüp Vapuru demek Eba Eyyûb'a gitmek demekti. Bu yol Eyyûb Yolu'ydu... Bu yol sevdalısı olduğu Rasulullah'ın (sav) muhabbet yoluydu. Bu vapur sanki Eyüp'e değil de Ravza-i Mutahhara'ya, Medine'ye gidiyordu. Burası Yaman Dede için Allah'ın (cc) cennetinden bir parça gibiydi. Orada her zaman ruhların kaynaşmasını gördü. Allah için kurban olmak istercesine, boyunlarını uzatan âşıkları gördü. Hüda aşkının şehidi olanların kanlı kefenlerle dolaştıklarına şahit oldu. Orada gözler, gönüller kanla doluydu. Sineler delik deşikti. Yaralıydı... Güneşten nur yerine kan damlıyor, gökyüzü âşıkların kanlarıyla boyanıyordu...

Ve Yaman Dede'nin dilinden gönül kanıyla yazdığı asırları kuşatacak unutulmaz mısralar dökülüyordu.

dahîlek ya Rasûlallah

Gönül hûn oldu şevkinden boyandım yâ Resûlallâh
Nasıl bilmem bu nîrâna dayandım yâ Resûlallâh
Ezel bezminde bir dinmez figândım yâ Resûlallâh
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

(Ey Allah'ın Rasulü! İçimdeki seni görme, sana kavuşma arzusu sebebiyle gönlüm kana boyandı. Bu öyle bir arzu ki, ateşiyle gönlümü cehenneme çevirdi. Bu cehennem ateşine nasıl tahammül edebildiğimi bilmiyorum. Bu aşk, bu ıstırap ezelde konulmuş içime. Ruhlar âleminde ben sana müştâk olmuşum. Bu yüzden figanlarım dinmiyor. Ateşim sönmüyor. Yandım Yâ Rasûlallah! Ne olur biraz olsun cemâlini göster. Göster de gönlümü ferahlat.)

Yanan kalbe devâsın sen, bulunmaz bir şifâsın sen
Muazzam bir sehâsın sen, dilersen reh-nümâsın sen
Habîb-i Kibriyâsın sen, Muhammed Mustafâ'sın sen
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

(Bütün kalbimle inanıyorum ki, aşkınla yanan kalplerin devası sensin. Senin sevdan ile hasta olanların yegâne şifası yine sen-

sin. Öylesine cömertsin ki, senin aşkınla yanıp tutuşan, bir kez yüzünü göreyim diye çırpınıp duran âşıklarını mahrum bırakmazsın. Sen ne zaman dilersen gül cemâlini gösterirsin. Sen Mutlak Sevgili'nin sevgilisi Muhammed Mustafa'sın (sav). Ey cömertler cömerdi! Ey güzeller güzeli! Hayaliyle yandığım güzel! Ne olur! Gül yüzünü bana göster. Göster de biraz olsun gönlüm rahatlasın!)

Gül açmaz, çağlayan akmaz, İlâhî nûrun olmazsa
Söner âlem, nefes kalmaz, felek manzûrun olmazsa
Firâk ağlar, visâl ağlar, ezel mestûrun olmazsa
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

(Ey Allah'ın (cc) sevgili Rasulü! Kâinatta var olan her şey senin hürmetine yaratıldı. Eğer senin nûrun olmasaydı; güller açmaz, denizler, okyanuslar, ırmaklar akmazdı. Eğer bakışlarını gökyüzüne çevirmeyecek olsan bütün âlem söner, nefessiz kalır, hayat devam etmezdi. Ezelde sana kavuşma sevinci olmasa hem "ayrılık" hem de "kavuşmak" olmaz, bu yüzden hep gözyaşı dökerlerdi. Ey varlık sebebim olan Sevgili! Öyle çok yandım ki; bir kere olsun cemâlini göster de, biraz olsun ben de ferahlayayım.)

Erir cânlar o gül-bûy-ı revân-bahşın hevâsından
Güneş titrer, yanar dîdârının, bak, ihtirâsından
Perîşân bir niyâz inler hayâtın müntehâsından
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

(Sana müştâk olan bütün canlar, o can bağışlayan, taze hayat bahşeden gül kokun etrafa yayıldığında, kokunu alır ve kendilerinden geçer, adeta eriyip yok olurlar. Dünyayı ısıtan Güneş dahi ateşini senin aşkından alır, senin aşkınla titrer, sana olan şiddetli kavuşma arzusu ile yanar tutuşur. Hayatın sonunda perişan bir

duanın inleyişi duyulur. Bu da senin cemâlinle ferahlamak isteyen gönlümün iniltisidir. Ne olur! Ey Allah'ın Sevgilisi! Bana yüzünü göster. Seni görmek bahtiyarlığını yanan kalbimden esirgeme!)

Susuz kalsam, yanan çöllerde cân versem elem duymam
Yanardağlar yanar bağrımda, ummanlardan nem duymam
Alevler yağsa göklerden ve ben messeylesem duymam
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

(Ya Rasûlallah! Senin aşkının ateşiyle susuz kalsam, Mecnun misali çöllere düşsem, kızgın çöl kumlarında yanarak, sana susamışlığın çaresizliğiyle can versem. Billahi elem duymam. Bağrımda yanardağlar yansa, lavlar köpürse ve ben yangınlarımı okyanuslara taşısam yine de serinleyemem. Üstüme göklerden alev topları yağsa ve bu alevleri her yanım emmiş olsa, yine de hissetmem. Çünkü beni ferahlatan sadece senin gül cemâlindir. Ne olur bunu benden esirgeme ki, yandım Yâ Rasûlallah!)

Ne devlettir yumup aşkınla göz, râhında cân vermek
Nasîb olmaz mı Sultânım haremgâhında cân vermek
Sönerken gözlerim âsân olur âhında cân vermek
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

(Yâ Rasûlallah! Senin aşkınla bir ömür yanıp, son nefeste de bu aşk ile gözleri yummak, senin aşkının yolunda öylece cân vermek, ne büyük bir devlettir! Sultânım nasip olmaz mı acaba huzuruna varmak. Ravza'na kavuşup Yeşil Kubbe'nin önünde senin yanında cân vermek? Gözlerim kapanıp giderken, senin aşkınla âh eden bir yürek olarak can vermek benim için çok kolaydır. Fakat ben senin cemâlinle ferahlamak, biraz olsun susuzluğumu gidermek istiyorum. Ne olu esirgeme ki; yandım Yâ Rasûlallah!)

Boyun büktüm, perîşânım, bu derdin sende tedbîri
Lebim kavruldu âtşından döner pâyinde tezkîri
Ne dem gönlü murâd eylerse taltîf eyle Kıtmîr'i
Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım yâ Resûlallâh

(İşte boynum bükük, perişan bir halde bekliyorum. Bu derdimin çaresi yalnız sendedir. Dudaklarım sana olan hasret ateşimin susamışlığı ile kavruldu, kurudu. Susamışlığımı gidermek için, kadem-i şerifinden bir kez öpmek ümidiyle, hep seni anar, döner pâyinin etrafında dudaklarım. Susuz, uykusuz ve perişanım. Bekliyorum sultanım! İltifatına mahzar olmaktır muradım. Ne zaman gönlün isterse göster camâlini. Ben senin iltifatına müştakım. Muhtacım. Kıtmîrinim. Kapında gedânım. Bir kez olsun cemâlinle ferahnâk et, ki yandım Yâ Rasûlallah!..)

Yaman Dede içinde kükreyen emellerin peşinde inlemeye devam ediyordu. İstiyordu ki, Eyyûb Yolu Ravza-i Mutahhara'nın yoluna dönüşsün. Rasulullah'ın (sav) pak huzuruna varıp "Dahîlek Yâ Rasûlallah! (Senin Muhabbetine Sığındım Ey Allah'ın Rasulü!) diyebilsin. Ravza'sında dolaşan ümmetinin ayakları altında can versin.

mehmet kadir keçeoğlu

"Yalnızlığın acılığı ile yıllarca yandım.
Şimdi saadetler içinde yanıyorum."

Tarih 19 Ağustos 1953... Yaman Dede'nin aynı çatı altında yıllarca gurbet hayatı yaşadığı Hıristiyan eşi ve kızı ile olan irtibatı paskalya ve doğum günlerinde açılan telefon ve gönderilen hediyelerle sınırlı kalmıştı. Koyu bir Hıristiyan olan kızı Belma otuz iki yaşına girmişti. Kızı da Dede gibi bağlandığı şeye tam olarak bağlanırdı. Din konusunda da aynı tavrı sergilemişti. Din konusundaki dar görüşlülüğü ise annesinden tevarüs etmişti. Bu durum aradaki mesafenin daha çok açılmasına sebep oluyordu. Yaman Dede artık çok daha yalnızdı. Aradan geçen zaman bu yalnızlığını biraz daha derinleştirmişti. Dostları, onun bu haline çok üzülüyor çare arıyorlardı. Nihayet bu işe el koymak için harekete geçtiler. Önceleri kabul etmeyip dostlarının teklifini geri çevirse de, ısrarlarına dayanamayıp kabul etti. Yaman Dede için yeni bir hayat arkadaşı bulmuşlardı. Hatice Hanım. Kendisi gibi o da öğretmendi. Bu iki güzel insan hayatlarını birleştirmeye karar verdiler ve Acıbadem'de tuttukları eve yerleşerek yeni bir yuva kurdular. Dede'nin artık yeni ve sabit bir adresi vardı:

Mehmet Kadir Keçeoğlu (Yaman Dede);
Muhtar Bey Sk. N. 1/1, İkbaliye Mah.
Kadıköy/İSTANBUL

Şimdi daha düzenli bir hayata adım atmış, beşer çadırında yaşadığı yalnızlığını biraz olsun gidermişti. Pazartesi ve Salı günleri Beyoğlu'nda, Karlman karşısındaki sokakta İngiliz Kız Orta Okulu'nda derslere gidiyor, Çarşamba ve Perşembe günleri de Harbiye civarında Altınbakkal'da Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nde ders veriyordu. Diğer günler genellikle evinde bulunuyordu. Evde bulunmadığı zamanları da, çok sevdiği Mevlâna'yı anlatmakla değerlendiriyor, konferanslara gidiyor, röportajlar veriyordu.

Konuşmalarında Mevlâna'yı anlatmıyor sanki derûnunda onu konuşturuyordu. Ondan söz ederken cezbeye tutulmuş gibi titriyordu. Onu anlatırken, saatler akıp gidiyor, gözler, kulaklar bu zayıf, naif ama aşk dolu adamı pür dikkat takip ediyordu. Her haliyle dinleyenlerde hayranlık uyandırıyordu. Hep boğazı düğümlü, her an gözleri yaşlı idi. Gönlünden taşan Mevlâna aşkı, dudaklarında manzum bir âşk masalına dönüşüyordu. Mevlâna'ya olan tutkusunu dillendirdiği mısralar ateş topları haline dönüşüp dinleyicilerin sineleri dövüyordu:

Geldim sana kan ağlayarak, sızlayarak bak
Aşkınla yanan benliğime durma hemen ak
Ak, sönmesin ateş, ulûm dinmesin ancak
Ağlat beni, inlet beni tâ haşre kadar yak

Haşre dek yanmaya razı olduğu sevgilisinin huzurunda bulunmak onun en büyük sevdasıydı. Yaman Dede, bu ateşten mısraları "Cânânımın Hareminde" ismini verdiği şiirini de Konya'da, Mevlâna'nın huzurunda yazmıştı. Onun bu sevdasındaki sami-

miyeti, ona defalarca vuslat imkânı sağlamıştı. Her yıl konuşma yapması için Konya'dan davet alıyor, canla başla gittiği "Şeb-i Arûs" törenlerinde Mevlâna'yı anlatıyordu. Mevlâna'yı, çocuklara, gençlere sevdirmeyi dinî ve millî bir vazife olarak görüyordu. Sadece ülkesinin insanlarını değil bütün dünyayı Mevlâna'nın aşkı etrafında pervane olmaya çağırıyordu.

Dede'ye göre; bir Musevî, Mevlâna'da Musa'sını bulur. Bir İsevî de İsa'sını bulur. Muhammedî olanlar da, hem Musa'yı, hem İsa'yı, hem de bütün peygamberlerin ve her iki cihanın sultanı olan Hz. Muhammed'i (sav) bulur. Bu yönüyle Mevlâna; her dinden, her milletten geniş insan topluluklarının coşkun bir sevgi, sınırsız bir saygı ile etrafında pervâne olduğu tek şahsiyettir. Mevlâna'yı tanımış olan, onu seven din adamları birbirine düşman gözüyle bakmazlar. Dindaşlarını başka dinlere mensup olanlardan uzaklaştırmaktan çok birbirlerine yaklaştırmaya çalışırlar. Çünkü dinlerin hakikati yaklaştırıcıdır, uzaklaştırıcı değil. Mevlâna'yı hem Doğu hem de Batı seviyordu. Hem de doyumsuz bir duygu taşkınlığı ile seviyordu. Çünkü Mevlâna insanlığı seviyor, onun hayrını, iyiliğini, doğru yola yönelmesini, hakikati görmesini istiyordu. Mevlâna'nın tek amacı insanları "İnsân-ı Kâmil" olmaya sevk etmekti. O, bütün insanları kucaklamak istiyordu. Bu mesajı alan gönüller peşi sıra yürüyüp, istifade etmek için can atıyorlardı. Cenazesine katılanlar arasında hocalardan başka, papazlar, hahamlar da vardı. Gözyaşları içinde kendi dinlerine ait ilahiler okuyarak kabrine kadar yürüdüler. Bazıları; "Siz neden ilahiler okuyorsunuz? Sadece takip etmeniz yeter. Bu törenin sizin töreninizle alakası yok!" dediler. Onların cevabı tam olarak Mevlâna'yı anlatıyordu:

"*Mevlâna ekmek gibiydi. Mevlâna güneş gibiydi. Ekmek ve güneş herkes içindir. Ekmek gibiydi, çünkü kafamızı doyuruyordu. Güneş gibiydi, çünkü kalbimizi ısıtıyordu*".

Yaman Dede konuşmalarında hep bu temayı işliyordu. Ancak, Mevlâna'nın cihana yaydığı nurun kaynağının Muhammedî nurdan başkası olmadığını da her fırsatta dile getiriyordu. Çünkü Mevlâna, Muhammedî nuru en güzel surette aksettirmiş ve bu nur ile gönülleri ilahî aşka çağırmış bir aşk sultanıdır. Zira Mevlâna'yı Hz. Peygamber'den (sav) ayrı ve müstakil olarak düşünmek, güneşi olmayan bir âlemde ışık tasavvur etmekten farksızdır.

Mevlâna, iki cihan sultanı Hz. Muhammed'e (sav) büyük bir aşk ile bağlanmıştır. Mevlâna'yı büyük kılan da bu güzel hasletidir. Bu yüzdendir ki, O; Kur'ân'ın bendesi Hz. Muhammed'in (sav) ayağının tozu, toprağı olmakla övünür:

"Ben, canım oldukça Kur'ân'ın bendesiyim. Hazreti Muhammed Muhtarın ayağının toprağıyım. Her kim bunun dışında bana bir söz isnad eder söylerse, ben o sözden de o sözün sahibinden de bîzârım"

mahvolur bir gün vücudum

"Çocukken, ağladığım zamanlarda bile gözümün içi gülerdi. Önceleri her ânım bir düğün gibiydi. Yeryüzü yok olsa yine de endişe etmez, korkmazdım. Benim gökyüzüm nurlar içindeydi. Zaman geçtikçe günler ıstıraba dönüştü. Bu ten âh u zâr içinde perişan oldu. Bahtiyar görünenler şimdi ne halde. Hangi azap ile acı çekerler? Şimdi artık tek rahat edilecek yer mezar kaldı."

Bu sözler, Dede'nin çocukluk duygularını yansıtan "Yâd-ı Sabâvet" isimli şiirindeki manaları ihtiva ediyordu. 15-16 yaşlarında yazmış olmasına rağmen, geçip giden zamanın yaşlı bedeninden neleri alıp götürdüğünü de özetliyordu sanki. Altmış yıl gibi uzun bir zaman önce yazdığı şiirinde Dede'nin yetmiş beş yaşındaki halinin tasviri vardı. Takvimler 1962 yılını gösteriyordu ve 1962 yılı Yaman Dede'nin hastalığının ağırlaştığı bir dönemdi. O yıllar çok hasta olmasına rağmen Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki Farsça derslerini aksatmamaya çalışıyordu. Acıbadem'deki evinden Üsküdar Bağlarbaşı'na ders yapmaya gidiyordu. Eşi Hatice Hanım'ın tüm ısrarlarına rağmen "Geleceğin Şeyhülislamları" olarak gördüğü öğrencilerine faydalı olabilmek için çırpınıp duruyordu. Paltosu içinde zayıf bir ceset gibi solgun vaziyette gidip geliyordu. Buna "gidip gelmek" değil "bedenini sürümek" demek

daha doğruydu. Kalbinden çok rahatsız olduğu halde, takatini zorlayarak mecalinin son kertesine gelinceye kadar dersleri terk etmedi. Bir gün yine hasta haliyle derse gelmişti. Sınıfta baygınlık geçirdi. Öğrencilerinden Bekir Topaloğlu Hoca Dede'yi alıp evine götürdü. Hatice Hanım bu duruma üzülerek sitem etti: *"Ben size söylemiştim Efendi!.. Böyle olacağı belliydi!."* Bu ders Dede'nin son dersi olmuştu. Bir daha derslere gidemedi...

O günlerde, Yaman Dede'nin rahatsızlığına bir de kalp krizi eklenmiş, durumu iyice ağırlaşmıştı. Sevenleri, dostları ve talebeleri ziyaretine geliyor, bir an olsun yalnız bırakmıyorlardı. Görünüşe göre, Dede, elde ettiği manevî nimetlere bir yensini daha eklemek üzereydi. Bu nimetin adı; Ölüm'dü.. Onun dilinde ölümün diğer adı "vuslat"tı.

Yüksek İslam Enstitüsü'ndeki talebelerinden İsmail Karaçam Hoca, Yaman Dede'yi vuslatından bir gün önce ziyaret edip son hallerini görme bahtiyarlığına erişenlerdendi. Karaçam Hoca o tarihî günü şöyle anlatıyordu:

Bir gün bir haber geldi; "Yaman Dede çok ağır hasta! Hocayı herhalde kaybedeceğiz!. Sınıf adına, okul adına içimizden temsilciler seçelim ve Hoca'yı evinde ziyaret edelim!" denildi. Bu konuşmalardan sonra, üç-beş arkadaşla birlikte sınıfı ve okulu temsilen ziyaretine gittik Hoca'nın. Hoca yatıyordu. Kalkacak durumu yoktu. Çok bitkin bir vaziyetteydi. Bir deri bir deri bir kemik kalmıştı. Bizi görünce Hoca'nın gözleri güneş gibi parıldamaya başladı.

- Hoş geldiniz yavrularım! dedi ve başladı ağlamaya.

Elini öptük, oturduk ve,

- Hocam, rahatsızlığınızı duyduk. Bütün arkadaşlar gelmek istiyorlardı. Ancak sizi rahatsız etmemek için okulu temsilen bizi gönderdiler. Arkadaşlarımızın hepsinin selam ve hürmetle-

ri var. Ellerinizden öpüyorlar, hayırlar diliyorlar, duanızı istiyorlar! dedik.

O kadar memnun oldu ki!

- Evlâdım! dedi. Sizler benden uzak değilsiniz ki... (Kalbini işaret ederek) Siz benim yanıma gelseniz de buradasınız, gelmeseniz de buradasınız. Gelseniz de gönlümdesiniz, gelmeseniz de gönlümdesiniz!

Hoca duygulanmıştı. Kelimeler boğazında düğümlendi. Sözlerini daha fazla sürdüremedi. O an ki hali her şeyi anlatmaya yetiyordu zaten. Zayıf bedenine rağmen yetmiş beş yıllık dev bir çınar gibi duruyordu.

Konuşacak hali kalmamıştı. Kur'an-ı Kerim okuması için başıyla İsmail Karaman Hoca'ya işaret etti. Karaçam Kur'an okumaya başlar başlamaz Dede'nin hali de değişiverdi. Yetmiş beş yıllık çınarın bütün zerreleri titriyor, yürekleri dağlayan iniltiler yükseliyordu. Bir ömür ağlayan Dede, sanki varlığının son zerrelerini de eritmek istercesine gözyaşı döküyordu. Okunan her ayetin sonunda, derûnundan kopup gelen, kalpleri şerha şerha edecek yanık bir sesle; "Aaaah Allahım!.. Aaaah yüce Peygamberim!" diyor ağlıyor, ağlıyor, ağlıyordu...

İlâhî kelam sona erdiğinde, Yaman Dede'nin yüzünde odadaki herkesi içine alan bir huzur belirmişti.

Dede bir dörtlükle yavrularına teşekkür etti:

"Dede'de hal mi kaldı?
Söze mecâl mi kaldı?
İhya ettiniz bu fakîri,
Allah sizden razı olsun"

Ziyaret tamamlanmıştı. Tekrar elleri öpüldü ve helallik alınarak Rabbi ile baş başa bırakıldı...

elveda!

Vuslat zamanıydı. Yaman Dede de artık çok yorulmuş, bitkin bir vaziyette idi. Kalıbı dinlendirme vakti çoktan gelip çatmıştı. Hakk'a yürüdüğü gün takvimler 03 Mayıs 1962 Perşembe gününü gösteriyordu. Üsküdar Selamsız yokuşundan ceketini alıp evinden ayrıldığı günün üzerinden tam yirmi yıl geçmişti. O gün evinden ayrılırken söylediği sözler hafızalarda bir kez daha tazelendi.

"Aşkımın bedelidir bu yaşananlar. Sizler sakın üzülmeyiniz. Aşk, ıstırapsız olmaz. Size de acı vermeye hakkım yok. Bu ev ve içindekiler size kalsın. Elveda!.."

"... Elveda!" Yürek burkan acı bir kelime. Kışın ayazı, Temmuz'un yazı gibi. Kime, neye ve ne içindi bu veda? Bu garip yolcu neleri feda etmişti aşkı uğruna? Karacaahmet, gece kadar ketum ve sessizdi. Belli ki hiç bir şey bilmiyordu bu konuda.

Yaman Dede ikinci kez evine veda ediyo:du. Arkasında gözü yaşlı, gönlü kederli başka bir eş daha bırakarak... Eşinin ismi Hatice'ydi. O da kendisi gibi öğretmendi. Yaman Dede'yi çok sevmişti. Onu mutlu etmek için elinden geleni yapmıştı. Dede eşinden razıydı. Eşi de ondan... İkisi de aynı dine mensuptu. Acı tatlı güzel günler geçirdiler. Şükrettiler. Hamd ettiler. Birbirlerini hiç incitmediler. Aynı Allah'a, aynı Peygambere inanan bir çift gönül

olarak yaşadılar. Ama artık zaman dolmuştu. Dede bir kez daha "elveda" demek üzereydi. Ancak bu veda başka bir veda idi. Bu veda, aşkının bedelini ödemiş yiğit bir kalbin vedasıydı. Arkadaşlarına hediye ettiği siyah beyaz bir vesikalığın arkasına yazdığı beyitler, bu yiğit kalbin son anını da resmediyordu sanki:

"Bir gün vücûdum mahvolur, gözlerimin nûru söner. Gönlün kederleri mahvolur, cânın elemleri yok olur. Yer ve gök karanlığın perdesiyle örtülmüş olsa, sevginin ve dostluğun alevi söner mi? Hüzünlü resmime bazen bak, yanık bir kalbi hatırla. Ağlayan ruhu şâd et!"

Kadıköy Osman Ağa Câmii'nde kılındı cenaze namazı. Uzunca bir mesafe olmasına rağmen vasıtaya konulmaz. Omuzlarda taşındı tabutu. Kadıköy Osman Ağa'dan, Üsküdar Karacaahmet'e kadar yürüdü sevenleri ardı sıra. Hayatında olduğu gibi, memâtında da külfetsizdi Dede. Çünkü çok hafifti tabutu. Tabutuna omuz verenler ellerinden uçup gitmesinden endişe ettiler. Ama yapacak bir şey yoktu. Uçup gitti Dede. Kalplerde, zihinlerde izler bırakarak. Tarihe not düşürdü. Yahya Kemal Beyatlı'nın beyitlerinde ölümsüzleşti.

Yüz sürdü gerçi pâyine çok Müslüman Dede
Molla-yı Rûm görmedi bundan Yaman Dede

Hüve'l-Bâkî
Mevlâna âşıkı Yaman Dede
Hakka kavuşmak için
İrciî emrine etti itaat
1304- 03.05.1962

aşkın sönmeyen ateşi yaman dede

Arkasında bıraktığı hayat cehennemden farksızdı. Yaşayamadığı duyguları, söylemediği sözleri, gerçekleştiremediği hayalleri vardı. Her şeyi arkaya atarak girmişti istediği kapıdan, Mevlevihaneden içeriye. Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in başlarında yaşayan, Diyamandî'den Yaman Dede'ye değişen ismiyle birlikte mesleğini, evini ve ailesini, dinini, hayatını kısaca her şeyini baştan kuran bir insanın etkileyici öyküsü... Mustafa Demirci'nin bilgi ve duyguyu bütünleştiren kaleminden...

"Mesnevi'yi bitirdim, daha doğrusu Mesnevi beni bitirdi." sözü aslında yeni bir doğuşu müjdeliyordu. Yamandî, iç dünyasında yaşadığı değişimin değişmesi imkânsız bir zemine dönüştüğünü haber veriyordu. Artık Mevlâna'yı daha iyi anlıyor, İslâm'ın özüne daha güçlü bir inançla nüfuz edebiliyordu. Kendisini hiçbir zaman başka bir dine mensup olarak görmeyen, ancak imanını kemale erdirmek için çırpınıp duran bir gönül vardı içinde. Din değiştirmesiyle ilgili sorulan sorulara; "Ayrı bir varlığım kalmadı ki, ayrı bir dinim olsun." cevabını veriyordu.

ISBN 978-975-263-626-2